

NEMZETGAZDASÁGI
MINISZTERIUM

TERÜLETI KOHÉZIÓS ÚTMUTATÓ

**Magyarország hazai és európai uniós
finanszírozású fejlesztéseinek eredményes végrehajtásához**

NEMZETGAZDASÁGI
MINISZTERIUM

Területi kohéziós útmutató
Magyarország hazai és európai uniós finanszírozású fejlesztéseinek
eredményes végrehajtásához

Budapest
2017

A kiadványt szerkesztette: Tipold Ferenc, Jusztin Valéria, Tafferner Bálint
Szakmai lektorálás: dr. Péti Márton
A kiadvány szerzői: Tipold Ferenc, dr. Czene Zsolt, Jusztin Valéria, Tafferner Bálint, Chikán Márton, Csintalan Lilian Gabriella, Kelenné Török Livia, Kohán Zoltán, Magyar Judit, Pikler Katalin, Takács Péter
Borító, szerkesztés, nyomdai munkák: Sicambria Communications Kft.
ISBN: 978-615-80688-4-0

A kiadvány tartalmának összeállítását és a megjelenéssel kapcsolatos feladatok koordinálását a Nemzetgazdasági Minisztérium Területfejlesztési Tervezési Főosztálya látta el.

A kiadvány felelős kiadója: Varga Mihály nemzetgazdasági miniszter

Felelős vezető: Tipold Ferenc főosztályvezető

Témafelelős: Jusztin Valéria

A kézirat lezárása: 2017.

A kiadvány a <http://regionálispolitika.kormany.hu/> honlapról is letölthető.

NEMZETGAZDASÁGI
MINISZTERIUM

© Nemzetgazdasági Minisztérium

Tartalom

1. Előszó	4
2. A területi kohézió fogalma, jelentősége	6
2.1 A területi kohézió az Európai Unióban – fontosabb dokumentumok	6
2.2 A területi kohézió fejlődése Magyarországon.....	8
2.3 A területi szempontok érvényesülése a 2014-2020 közötti fejlesztéspolitikai ciklusban	10
2.4 Az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió (OFTK), mint a területi kohéziót megalapozó legfontosabb hazai dokumentum.....	13
3. A területi kohézió főbb területei	15
3.1 Területi célokra való megfelelés	16
3.2 Területi szinergia.....	19
3.3 Területi hatás	20
3.4 Fizikai térhasználat	22
4. A területi kohézió követelményrendszere	23
4.1 Területi kohéziót szolgáló jogosultsági kritériumok	24
4.2 Területi kohéziót szolgáló szakmai értékelési kritériumok	25
5. Területi kohéziós beavatkozási pontok főbb fejlesztési célterületenként	29
6. A területi kohézió alkalmazásának korlátai	76
7. Mellékletek	78
1. számú melléklet: Fogalomjegyzék.....	78
2. számú melléklet: Térképek.....	85

1. Előszó

Tisztelt Olvasó! Kedves Kollegák!

Magyarországot – európai összehasonlításban is – kiemelkedően változatos földrajzi, gazdasági, társadalmi adottságú térségek alkotják. Az egyes területek társadalmi és gazdasági adottságai között azonban jelentős különbségek is tapasztalhatóak. A kiegyensúlyozott, fenntartható területi fejlődés feltételeinek biztosítása, az ország területi harmóniájának megteremtése ezért közös célunk. E törekvéseket összefoglalóan írja le a területi kohézió fogalma, melynek célja valamennyi térség harmonikus fejlődésének biztosítása. Mindez azt jelenti, a térségeink eltérő területi adottságait és lehetőségeit a gazdasági növekedés, a versenyképesség és a foglalkoztatás növelése érdekében mozgósítva a sokféleség olyan előnnyé alakítható, amely hozzájárulhat Magyarország és akár az egész Európai Unió fenntartható fejlődéséhez.

Magyarország legfontosabb fejlesztéspolitikai alapküldetése, a **Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció** az átfogó nemzeti célkitűzések között területpolitikai fejlesztési irányokat is megad. Területi szempontból legfontosabb törekvésként a „Térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet” kialakítását és a „Területi különbségek csökkentését, a térségi felzárkóztatást és gazdaságösztönzést” nevesíti. **A területi kohézió érvényesítése érdekében a 2014-2020-as időszakban a már megkezdett folyamatok továbbvitele mellett új intézkedések is megjelennek¹.**

Jelen Területi kohéziós útmutató célja egyrészt a hazai fejlesztési források felhasználásában és a 2014-2020 ciklus operatív programjaiban érvényesítendő területi kohézió alapelveinek bemutatása, gyakorlati alkalmazásának támogatása.

Az útmutatóval szeretnénk hozzájárulni ahhoz, hogy a területi kohézió szempontjai megjelenjenek az uniós és a hazai felhívásokban és a projektekben, mert

- **a területi szemlélet** a projekttervezés és előkészítés során **segíti a fejlesztések helyi társadalmi, gazdasági és környezeti adottságokhoz való igazítását**. Ez növeli a projektek végrehajtásának **hatékonyságát**, és **versenyelőnyöket** is eredményezhet.

- a területiség érvényesítése a pályázók számára azt az előnyt is hordozza, hogy a projektjük **elfogadottsága** a saját térségükben vagy magasabb szinteken is szélesebb körű lesz.
- a megvalósítást korlátozó tényezők kisebb eséllyel fordulnak elő, ha a helyi szereplők (önkormányzatok, civil szervezetek, vállalkozók, lakosság, stb.) is támogatják a fejlesztést.
- a szakmai előnyök mellett a **pályázatok sikerességében** is tetten érhetők a területiség érvényesítésének előnyei.

Az Területi Kohéziós Útmutató alapvetően az uniós és a hazai források felhasználását **tervező szakemberek**, valamint a **programirányításban, programok végrehajtásában részt vevő szakértők** számára készült. Elsődlegesen azért, hogy segítséget nyújtson abban, hogy a pályázati kiírásokba és az értékelésbe olyan területi szempontok kerülhessenek be, melyekkel lehetővé válik a térségekbe ágyazott projektek kidolgozása, továbbá az egyes térségekbe irányuló források eredményesebb felhasználása.

A **projektgazdáknak** az útmutató abban adhat iránymutatást, hogy egy adott pályázathoz kapcsolódóan hogyan készítsék elő, és miként mutassák be a fejlesztéseik területi kohéziót erősítő elemeit.

A kiadványunk célja nem utolsósorban a **szemléletformálás**, melynek időtávja túlmutat jelen EU-s tervezési cikluson, a benne foglaltak nem veszítik el érvényességüket, aktualitásukat a következő, 2020 utáni időszakra való felkészülés során sem. Természetesen az Útmutatóban közreadott megállapítások – a területi kohézió szempontjainak megvalósítása – nem csak az uniós források felhasználásra érvényesek, hanem a hazai források felhasználása terén is kiemelten fontos az alkalmazásuk.

Bízom abban, hogy kiadványunk elnyeri a szakmai olvasóközönség tetszését és az abban foglaltakat eredményesen tudják hasznosítani munkájuk során, hazánk térségeinek további fejlődése érdekében.

Rákossy Balázs
Európai uniós források felhasználásáért felelős államtitkár
Nemzetgazdasági Minisztérium

¹ A 2014-2020 tervezési ciklusban a területi kohézió alapelvei - építve a 1083/2006/EK rendeletre – a 1303/2013/EU rendeletben jelentek meg, melyek továbbra is meghatározóak a tervezés és végrehajtás során.

2. A területi kohézió fogalma, jelentősége

A területi kohézió egy olyan cél, melynek eredménye a harmonikus, kiegyenlített társadalmi, gazdasági, környezeti, területi fejlődés.

Alapeleme a területi alapú („place-based”) szemlélet és a decentralizáció, mely figyelembe veszi az egyes térségek közötti és a térségen belüli **különbségeket**, valamint azok **kapacitásait** és **fejlődési potenciáljait**. Ösztönzi a területek **belső erőforrásainak** feltárását, **fenntarthatóságuk** megteremtését, valamint a **versenyképesség** feltételeinek kialakítását és további biztosítását.

A területi kohézió mindezek miatt nem merül ki az elmaradott térségek felzárkóztatásában, és nem azonosítható kizárólag a regionális politikával sem.

A területi szemléletnek valamennyi ágazati szakpolitikát át kell hatnia, melyben az egyes szakpolitikák térképen való tervezése alapigényként jelenik meg. Megvalósításában többszintű és többszereplős kormányzati tevékenységet tesz szükségessé, horizontális és vertikális koordinációval. A vertikális koordináció a központi és különböző helyi (pl.: megyei, járási, egyéb tájegységi) szintek közötti együttműködést jelenti. A horizontális koordináció pedig az egyes szintek szereplőinek összekapcsolódását, kooperációját és partnerségét (pl.: települési szinten az önkormányzat, helyi vállalkozók, civil szervezetek párbeszédét, valamint a célcsoportok fokozott bevonását). **A helyi szereplők együttműködésének a szorgalmazásával** az EU egyik legfontosabb alapelve, a szubszidiaritásra való törekvés jelenik markánsan meg. A területi kohézió nem valósítható meg befelé forduló politikával, az intézkedéseknek szükség szerint át kell nyúlniuk az egyes földrajzi, közigazgatási térségek, régiók vagy az ország határain is, azaz **a területi kohézió céljai nemcsak közigazgatási, statisztikai területegységekben értelmezhetők.**

2.1. A területi kohézió az Európai Unióban – fontosabb dokumentumok

A 2007 előtti időszak fontosabb állomásai a területi kohézió fejlődése terén az URBAN, a LEADER programok, vagy az Interreg voltak.

- A Partnerségi Megállapodásban horizontális célként meghatározott területi kohézió egyik fontos első megjelenése a területfejlesztésért felelős miniszterek által elfogadott **Európai Területfejlesztési Perspektíva** (ESDP – European Spatial Development Concept) című dokumentumban történt, mely már 1999-ben megemlíti a fejlesztések területi hatásvizsgálatának szükségességét (később ez volt az alapja az ESPON programnak).

- A **Közösségi Stratégiai Irányelvek** (CSG – Community Strategic Guidelines, 2006.) a 2007-2013-as programozási időszak átfogó stratégiai dokumentuma, amely prioritásokat határozott meg a kohéziós politika tekintetében az egész Közösség, a tagállamok és a régiók számára. Legfontosabb fejezetei a területi kohézióról szólnak. A 2014-2020-as időszakra vonatkozó Közösségi Stratégiai Keret (Common Strategic Framework – CSF) előzményeként jelentős szerepe volt.
- 2007. május 23-án Lipcsében a területfejlesztésért felelős miniszterek elfogadták az **Európai Unió Területi Menetrendje** (Területi Agenda – Territorial Agenda) című dokumentumot, majd 2007. november 23-án az ennek végrehajtását szolgáló Első Akcióprogramot. A Területi Agenda kifejezetten a területpolitika horizontális felfogását, valamint az egyes ágazati szakpolitikákban és a fejlesztéspolitikában megjelenő területi gondolkodásmódot sürgeti. A területi kohéziót a fenntartható gazdasági növekedés, illetve a gazdasági és társadalmi kohézió előfeltételként értelmezi. Ugyanakkor a Területi Menetrend nem ad egységes európai értelmezést a területi kohézió fogalmára.
- A 2007 decemberében aláírt **Lisszaboni Szerződés** a gazdasági és társadalmi kohéziót kiegészíti a tagállamok és az Európai Bizottság közös kompetenciájává váló területi kohézióval.
- Az Európai Bizottság 2008 őszén adta ki a COM(2008) 616 számú közleményét **Zöld könyv a területi kohézióról – Előnyt kovácsolni a területi sokféleségből** (Green Paper on Territorial Cohesion – Turning Territorial Diversity into Strength) címmel. A Zöld Könyv eredményeként indult el egy európai szintű társadalmi vita a területi kohézió kérdéséről, egységes és közös értelmezéséről, valamint a szakpolitikákban való megjelenésének fontosságáról. A kiegyensúlyozott és fenntartható területi fejlődés kiemelt cél volt az Európai Unió számára is, melynek fontosságát, valamint integrált megközelítésének szükségességét az Európai Bizottság Zöld Könyvében hangsúlyosan jelenítette meg. Ez a gyakorlatban a területi kohézió szempontjainak egyes fejlesztésekbe és pályázatokba való beépítését kívánta meg térségi és települési szinten is.
- **Területi Agenda 2020 (TA2020):** A területi kohézió szemszögéből lényeges esemény volt, hogy 2011 első félévében – a magyar elnökség idején – a területi tervezésért és területfejlesztésért felelős miniszterek felülvizsgálták a 2007-ben elfogadott Területi Agendát és elfogadták az Európai Unió új, 2020-ig szóló Területi Agendáját. A TA2020 figyelembe veszi „Az Európai Unió területi helyzete és kilátásai” című, aktualizált dokumentumban, valamint az Európai Bizottság gazdasági, társadalmi és területi kohézióról szóló ötödik jelentésében, illetve az Európa 2020 stratégiában foglaltakat. A Területi Agenda beazonosította a legfőbb kihívásokat és az EU fejlesztésének területi prioritásait, továbbá az ezek érvényesítése érdekében szükséges intézkedéseket. A dokumentum nagymértékben hozzájárult a tagországok és az Európai Bizottság azon törekvéséhez, hogy az Európai Unió strukturális politikájának gazdasági és szociális dimenziója mellett a területi dimenzió is megjelenhessen. Többek között ennek is köszönhető, hogy a területi szempontok egyre hangsúlyozottabban jelentek meg az uniós szintű dokumentumokban.
- **Közösségi Stratégiai Keret (Common Strategic Framework – CSF)** Az Európa 2020 stratégia szükségessé teszi, hogy minden közös politika, beleértve a kohéziós politikát is,

egymást kiegészítve és kölcsönösen támogatva járuljon hozzá a stratégia célkitűzéseinek megvalósításához. Így biztosítható, hogy az EU 2020 stratégia saját céljai és az európai strukturális politika céljai egymást erősítsék. Ez a politikák közötti összhang iránti alapvető igény hozta létre a közös stratégiai keretet (1303/2013/EU rendelet I. melléklete), amely az EU prioritásainak intelligens, fenntartható és inkluzív növekedéssel kapcsolatos célkitűzéseit alakítja át gyakorlati intézkedésekké ERFA, az ESZA, a KA, az EMVA és az ETHA (ESB alapok) számára. A 2014-20-as időszakban ez biztosítja az ESB-alapok integrált alkalmazását a közös célok megvalósítása érdekében. Integrált befektetési keretrendszerrel, kipróbált és tesztelt teljesítési rendszerrel, valamint a helyi szintű tulajdonjogok és a progresszív partnerségi és ágazatokon átívelő módszerek révén a ESB-alapok hozzájárulhatnak az Európa 2020 és a Területi Agenda 2020 stratégiák sikeréhez azáltal, hogy megszilárdítják a helyi és regionális érdekeltekkel folytatott együttműködést.

- Az Európai Parlament és a Tanács 1301/2013/EU Rendelete (2013. december 17.) az **Európai Regionális Fejlesztési Alapról** és a „Beruházás a növekedésbe és munkahelyteremtésbe” célkitűzésről szóló egyedi rendelkezésekről a 2. cikkben az alábbiak szerint rögzíti az ERFA feladatait: Az ERFA hozzájárul a gazdasági, társadalmi és területi kohézió megerősítésére irányuló támogatás finanszírozásához azáltal, hogy a regionális gazdaságok fenntartható fejlesztése és strukturális átalakítása – többek között a hanyatló ipari régiók és a fejlődésben elmaradt régiók szerkezetátalakítása – révén az Unióban kiigazítja a főbb regionális egyenlőtlenségeket.

2.2. A területi kohézió fejlődése Magyarországon

Az I. Nemzeti Fejlesztési Terv (2004-2006) időszakában ad hoc módon jelentek meg a területi kohézió szempontjai. Kialakult viszont a horizontális politikák érvényesítésének technikája, az EU „hagyományosnak” mondható horizontális politikái, a fenntarthatóság és az esélyegyenlőség esetében.

A területi kohézió elősegítése érdekében Magyarország jelentős lépéseket tett a 2007-2013 közötti időszakban:

- A strukturális és kohéziós alapok forrásainak felhasználását lehetővé tevő Új Széchenyi Terv (ÚSZT) **a területi kohéziót minden operatív programban általánosan érvényesítendő szempontként, azaz horizontális politikaként határozta meg az esélyegyenlőség és fenntarthatóság mellett.**
- Az ország **hét régiója külön regionális operatív programokat** dolgozott ki, melyek között a hétéves periódusra vonatkozó források elosztása az egyes régiók fejlettsége alapján történt meg. Emellett a régiók szerepet vállaltak a programjaik végrehajtásában, továbbá a régiójukban megjelenő, de nem a regionális, hanem ágazati operatív programból finanszírozott fejlesztési igények támogatásával kapcsolatos döntéshozatalban is aktívan közreműködtek.
- Az ország 33 leghátrányosabb helyzetű kistérségének a felzárkóztatására került kidol-

gozásra az **LHH Program**, melynek keretében az érintett kistérségek önkormányzatai kizárólag számukra elkülönített uniós pályázatok segítségével, valamint a többi pályázóhoz képest kedvezményes feltételekkel igénybe vehető forrásokkal valósíthatták meg a legszükségesebb fejlesztéseiket. (A kedvezményezett térségek a 311/2007 (XI.17.) Korm. rendelet alapján; *Lásd: Térképek, 1. ábra*)

- A településfejlesztési célú pályázatokhoz bizonyos lakosságszám felett a városoknak **integrált városfejlesztési stratégiát (IVS)** kellett készíteniük, mely települési szinten elősegítette a beruházások átgondolt, összehangolt megvalósítását.

A forrásokhoz való hozzáférés esélyegyenlőségének biztosítása, az elmaradott térségek forrásabszorpciójának javítása, valamint a fejlesztések területi összehangolása érdekében több tanácsadó hálózat is működött, melyeknek helyben elérhető munkatársai közvetlenül segítették a projektgazdákat a projektgenerálásban és a nyertes pályázatok végrehajtásában.

Összefoglalva megállapítható, hogy a területi kohéziót a korábbi fejlesztési ciklusokban a következőképpen igyekeztek érvényesíteni:

- 1) Készült egy szélesebb közönség, alapvetően a fejlesztéspolitikai szakmai közösség számára szóló **Kézikönyv**, amelynek kiemelt célcsoportja pont az ágazati tervezők és fejlesztők voltak, illetve készült kifejezetten az uniós források felhasználására is egy útmutató (hasonlóan a jelen Útmutatóhoz), alapvetően a programvégrehajtásban dolgozók részére, de egyben dedikálva a potenciális kedvezményezettek részére is (lásd: felhasznált irodalmak között).
- 2) **Egyes ROP kiírásokba kísérleti jelleggel bekerültek területi kohéziós szempontok**, érvényesítésük preferenciát nyújtott a kiválasztásban.
- 3) A 33 leghátrányosabb helyzetű kistérség először jelent meg külön előnyben részesíthető térségként a pályázati kiírásokban, továbbá dedikált forrást kapott a területi és ágazati operatív programokból
- 4) Készültek **területi kohéziós célú nyomon követési jelentések és értékelések.**

A fenti kezdeményezések ellenére sem érintett projektgazdákhöz, sem a végrehajtásban dolgozó szakemberekhez nem jutott el a területi szemlélet üzenete, így meglehetősen szerény a mérhető teljesítmény e téren. Ennek egyik döntő oka az, hogy nem született politikai szintű döntés ennek az elvnek a következetes érvényesítéséről. Rendszerszerűen, a pályázati kiírásokban és a kiemelt projektekben nem módosultak az eljárásrendek, azok nem vették figyelembe a területi kohézió horizontális célját. A területi kohézió horizontális értelmezésének összetettsége szintén problémát okozott mind a program-végrehajtásért felelős intézményrendszer, mind a kedvezményezetti oldalon.

2.3. A területi szempontok érvényesülése a 2014-2020 közötti fejlesztéspolitikai ciklusban

Lényeges változások történtek az Európai Unió területpolitikájában, így a területi kohézió fejlődésében is a 2014-2020 időszakra.

A területiség érvényesítésében jelentős fordulat történt, így a korábban uralkodó regionális szemlélet helyett a valós, funkcionális területi struktúrák figyelembe vétele lett hangsúlyos. Ezt a célt szolgálja, hogy a **városfejlesztések kerültek a fókuszba**, ezzel kapcsolatos kötelezettségek jelentek meg. Szintén ebbe az irányba mutat az **új térségileg integrált fejlesztéseket lehetővé tevő eljárási megoldások** bevezetése, mint az ITI és a CLLD. Utóbbiakat Magyarország explicit módon alkalmazza is, nem csak vidéki, de nagyvárosi közösségekben is. Előbbi pedig mintegy implicit módon jelenik meg a megyei és nagyvárosi fejlesztésekben.

A területi kohézió érvényesítése szempontjából további fontos változás az is, hogy az uniós tervezés (és ehhez kapcsolódóan a megvalósítás módszertana is) **számos területi megközelítést tett kötelezővé**, ill. a Magyarország számára készült bizottsági ajánlások (ld. position paper) is ezt sugallták. Említhetők a K+F+I fejlesztések esetében kötelező regionális (Magyarországon megyei) intelligens szakosodási stratégiák; a társadalmi felzárkóztatási szolgáló beavatkozások esetében a szegénységterképek; a közlekedési fejlesztések erős területi fókuszai már a tervezés korai fázisában (ld. előnyben a Ten-T folyosók és a városi közlekedés).

A fentiek is mutatják, hogy az uniós fejlesztéspolitika területisége 2014-2020-as ciklusra nagyon átalakult. **Az ágazati jelleg erősen fokozódott**, amely tetten érhető a **tematikus célok kitűzésében** és számon kérésében. Ezzel párhuzamosan a regionális fejlesztési elvárások jelentősen gyengültek. A területi megfontolások megkövetelése azonban mindezekkel együtt sem lett erőtlenebb.

A 2014-2020-as programozási ciklusban a területpolitika új elemekkel bővült, hiszen a hazai önkormányzati és területfejlesztési rendszer átalakult, melynek következtében a területfejlesztés területi főszerelőivé a megyék váltak. Intézményrendszeri változás is történt, melynek keretein belül a 2014-20-as időszak végrehajtása is megújult. Ennek kapcsán a szakpolitikák és a fejlesztéspolitika integrációja valósult meg, hiszen a programok irányító hatóságai és közreműködő szervezetei – kormányzati szinten decentralizált módon – az érintett szaktárcákhoz kerültek.

A **Partnerségi Megállapodás** (a továbbiakban: PM) a 2014-20-as uniós finanszírozású fejlesztések tervezési alapszövege. A PM a 2014. január 1. és 2020. december 31. közötti időszakra szóló keretmegállapodás az Európai Bizottság (EUB) és Magyarország Kormánya között, amely bemutatja, hogy az ország milyen gazdasági és társadalmi célokat kíván elérni az Európai Strukturális és Beruházási (ESB) Alapok segítségével. A dokumentum határozza meg azt is, hogy milyen eljárási és intézményi keretben kívánjuk biztosítani, hogy a források valóban

a 2014-20-as időszak **átfogó nemzeti célkitűzését, a fenntartható, magas hozzáadott értékű termelésre és a foglalkoztatás bővítésére épülő gazdasági növekedés elérését** szolgálják. A PM-ben a fejlesztési elképzelések – az uniós előírásoknak megfelelően – a 11 tematikus cél mentén lettek rögzítve, azonban a középpontban a **gazdaságfejlesztés** áll, melynek fő célja az innováció és a foglalkoztatás fejlesztése. **A PM az alkalmazandó horizontális politikák között tárgyalja a területi kohéziót, melynek célja hozzájárulni a térségi fenntarthatóság javításához és a helyi gazdaság fejlesztéséhez.**

A Partnerségi Megállapodás Helyzetelemzés fejezetében mind a 11 tematikus célkitűzés mentén önálló alfejezetben bemutatásra kerülnek a jellemző területi egyenlőtlenségek: hiányok és potenciálok, emellett külön megjelenik a területi egyenlőtlenségek elemzése (1.1.4. fejezet).

Ez utóbbi megjelöli a hagyományos területi egyenlőtlenségek között

- a főváros és az ország többi része közötti kiugró fejlettségbeli különbséget,
- a nyugati és a keleti térségek közötti különbséget,
- a vidékies térségek elmaradottságát.

Rendszerváltozás után megjelenő folyamatként jelzi

- északkeleti és déli határ menti térségek visszaesését, a nyugatiak felemelkedését,
- az egykori szocialista nagyipari övezetek elhúzódó struktúraváltását,
- a kiemelt turisztikai célterületek felzárkózását,
- a külföldi működőtőke-befektetések célterületeinek gyors felemelkedését.

Az ezredforduló óta megfigyelhető új jelenségként azonosítja

- a Budapesten és a nagyvárosokban elindult vagy felgyorsult a szuburbanizáció folyamatát, valamint a roma etnikum tovább erősödő területi szegregációját.

A Partnerségi Megállapodás külön fejezetben (3.1.5 fejezet) deklarálja, hogy minden 2014-2020 közötti operatív programban érvényesíteni kell a hátrányos helyzetű térségek felzárkóztatásának szempontját, amelyre az operatív programok tervezése során ki kell térni.

A Partnerségi Megállapodás azt is rögzíti, hogy a probléma ugyan területi jellegű, de a decentralizált területi szereplők erőforrásai nem elegendőek a hátrányos helyzetű térségek fejlesztési szükségleteinek kezelésére: ezen térségek gazdaságfejlesztésére, foglalkoztatási problémáinak enyhítésére és társadalmi integrációjára az egyes ágazati operatív programokból finanszírozott célirányos központi kezdeményezések juttatnak többletforrásokat. A hátrányos helyzetű térségeket az egyes operatív programok saját beavatkozási logikája fogja kijelölni.

A szegénység által leginkább sújtott földrajzi területeket és célcsoportokat érintő célok és intézkedések a Partnerségi Megállapodásban rögzítettek szerint elsődlegesen két ágazati OP-ban: a GINOP-ban és az EFOP-ban jelennek meg, amelyekhez a TOP és a VP kiegészítő támogatásokat biztosít.

A területiség felbukkan több operatív programban, természetesen direkt módon is, hiszen a megyék és a megyei jogú városok saját forráskerettel és e forráskeret felhasználásáról szóló programokkal rendelkeznek. A regionális operatív programokat felváltó **Terület- és Településfejlesztési OP (TOP)** jeleníti meg a megyei és a megyei jogú városok dedikált forrásaira előkészített programok (Integrált Területi Programok – ITP-k) finanszírozási keretét. A városi fókusz megjelenése lehetőséget ad egy **decentralizáltabb térszerkezet** kialakítására. E fejlesztésekkel kiteljesedhetnek a városok és a vidékük közötti együttműködések, élénkülhet a városok térszervező ereje, erősödhet a városhálózat többközpontúsága.

A Partnerségi Megállapodás az alkalmazandó horizontális politikák között tárgyalja a területi kohéziót, melynek célja hozzájárulni a térségi fenntarthatóság javításához és a helyi gazdaság fejlesztéséhez. Legfontosabb üzenete, hogy a területi szempontokat nem csak a területi programokban, hanem más fejlesztésekben is érvényesíteni kell. Ahhoz, hogy (1) a fejlesztések igazodjanak a helyi adottságokhoz és (2) egymással térségileg integráltan valósuljanak meg, az alábbi követelmények teljesítése szükséges:

- A fejlesztések területi szinergiája érdekében egy adott fejlesztés más térségi fejlesztésekkel való harmonikus kapcsolatának biztosítása;
- A fejlesztések gazdaságra, foglalkoztatásra, élet- és környezetminőségre, elérhetőségre, valamint infrastrukturális ellátottságra gyakorolt hatásai összességében pozitívak legyenek térségi szinten;
- Minden fejlesztés járuljon hozzá a megvalósulása helyszínét adó térség országos szinten kijelölt fejlesztési irányaihoz (ld. OFTK). Az intézkedések lehetőség szerint ne növeljék a térségi egyenlőtlenséget, a leghátrányosabb helyzetű kistérségekben megvalósuló projektek kapjanak könnyítést a forrásszerzésben, finanszírozásában, szakmai támogatásban;
- A fejlesztések tartsák szem előtt a takarékos és hatékony területhasználatot, az erőforrások térségeken belüli hasznosítását, és a hatékony térségeken belüli anyag-, energia- és jövedelemáramlást szorgalmazó térhasználati elveket (ld. részletesen az OFTK-ban);
- A fejlesztések területi vonatkozásairól programszintű adatokat kell gyűjteni. A programszintű értékelések részét kell, hogy képezze a fejlesztések területi értékelése. Megyei szinten nyomon követni és értékelni kell az ágazati és a területi fejlesztéseket. A megyék, ill. képviseletük helyet kap a monitoring bizottságban.

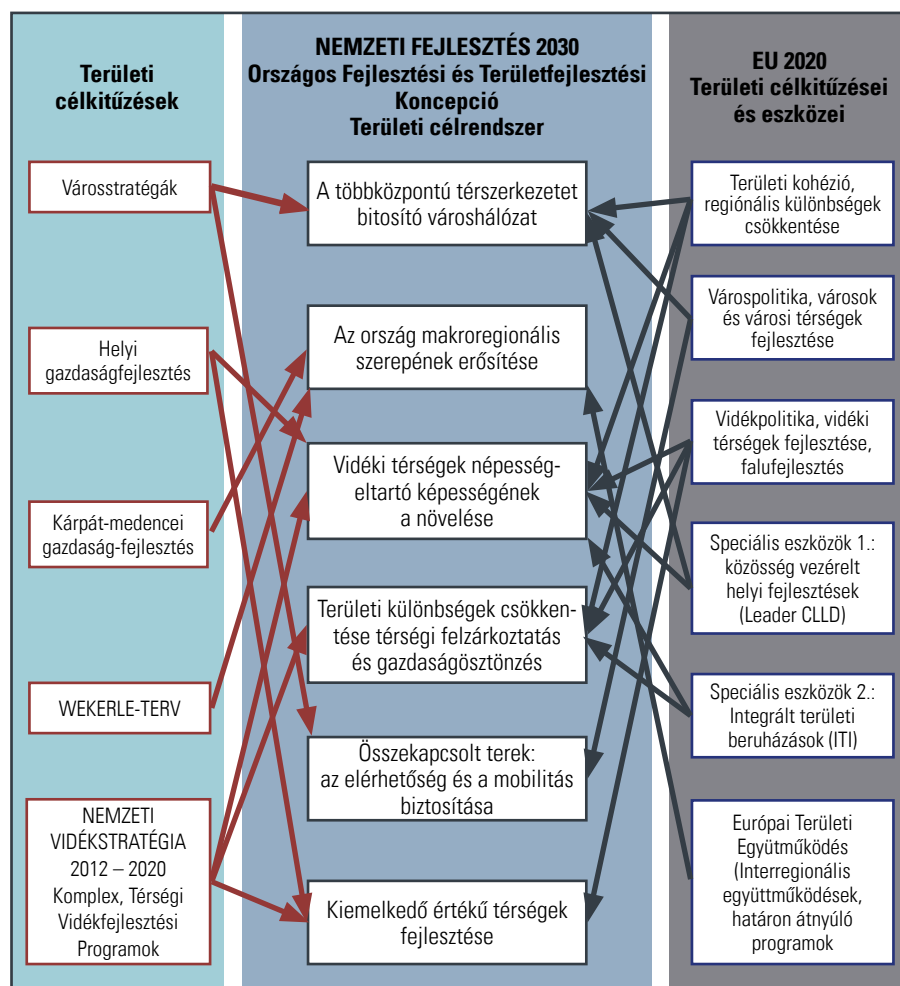
A Kormány 272/2014. (XI. 5.) Korm. rendelete a 2014–2020 programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználásának rendjéről az operatív programok végrehajtásának keretrendszerét teremti meg, és egyúttal a területi kohéziós szempontok horizontális érvényesítésének is biztosítja a szükséges mozgásteret. A rendelet 18.§ i) pontja a szakpolitikai felelős feladatai között rögzíti, hogy az operatív programokból megvalósuló beavatkozások szakpolitikai felelőse a szakpolitikai elvárások és szakmai tartalmak kialakítása során a területfejlesztés stratégiai tervezéséért felelős miniszterrel együttműködve **biztosítja a területi kohézió horizontális szempontjainak érvényesítését**. A rendelet értelmében tehát a területi kohéziós szempontok a programvégrehajtás során is érvényre kell, hogy jussanak.

Ahhoz, hogy a területi kohézió horizontális értelmezése a programvégrehajtásban valóban érvényre jusson, alapvető fontosságú, hogy az uniós és a hazai forrásokra építő pályázatokat készítő tervező szakemberek, valamint a pályázatokat benyújtó projektgazdák a területi kohézió érvényesítéséhez kapcsolódó fogalmakat és eljárásokat **megértsék** és a gyakorlatban is **alkalmazni tudják**. A Területi Kohéziós Útmutatóban foglalt javaslatok ehhez adhatnak gyakorlati támpontokat.

2.4. Az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció (OFTK), mint a területi kohéziót megalapozó legfontosabb hazai dokumentum

Az Országgyűlés 1/2014. (I. 3.) OGY határozatával fogadta el a **Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepciót (OFTK)**, Az új stratégiai dokumentum nem csak tartalmában és filozófiájában új, hanem magába foglalja a legutóbb az OFTK-val párhuzamosan készített és 2005-ben elfogadott, ágazati és országos célokat rögzítő Országos Fejlesztési Koncepció (OFK) tárgykörét is. E dokumentum az első, amely az ágazati és területi célrendszereket közös stratégiába rendezi. Mindebből adódóan nem csak a területfejlesztés, de a teljes hazai fejlesztési politika iránymutató dokumentuma. A Koncepció a hazai fejlesztési célokat és igényeket integrálja, meghatározza azok területi dimenzióit, amellyel egyrészt hosszú távú jövőképet, fejlesztéspolitikai célokat és elveket jelöl ki Magyarország számára az ágazati és területi fejlesztési célokból kiindulva, másrészt a 2014-2020-as európai uniós tervezési és költségvetési időszakra készülő tervdokumentumok (Partnerségi Megállapodás, operatív programok) megalapozását szolgálja, azonosítva azok nemzeti és szakpolitikai súlypontjait. A Koncepció négy hosszú távú, 2030-ig szóló átfogó fejlesztési célt fogalmaz meg, amelyek a fordulatot igénylő területekre és a lehetséges kitörési pontokra irányulnak. Az OFTK a 2030-ig szóló átfogó céljai között nevesíti a **Térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet biztosítását**. Rögzíti, hogy a területi kohézió és a térségi esélyegyenlőség erősítéséhez **kiegyensúlyozott térszerkezet, területi kiegyenlítés, a perifériák és elmaradott térségek felzárkóztatása, a térségi sajátosságoknak megfelelő térségi fejlődési pályák kialakítása szükséges**.

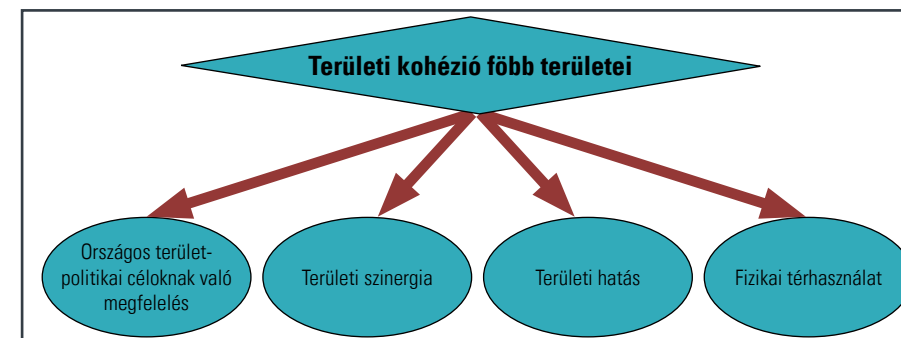
1. ábra: Az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió területi jellegű specifikus céljainak kapcsolódása az uniós és a hazai célkitűzésekhez

Az EU területpolitikájával összhangban tehát az OFTK is Magyarország hosszú távú céljai közé sorolta a térségi versenyképesség, a területi felzárkózás, kiegyensúlyozott, fenntartható területi fejlődés megvalósítását, melynek eredményeképpen csökkenhetnek az országban napjainkban tapasztalható jelentős területi különbségek. Mindezek elérése érdekében számos intézkedés gyakorlati alkalmazása indokolt.

A területpolitika jövőképe szerint biztosítani kell az ország területi harmóniáját, a kiegyensúlyozott, fenntartható területi fejlődés megteremtésével, melynek érdekében a politika hosszú távú céljait a térségi versenyképesség, a területi felzárkózás, a fenntartható térségfejlődés és az európai térségbe való fokozottabb integráció erősítése jelenti. Ezt egészíti ki a decentralizáció, mint cél, amely a versenyképesség és fenntarthatóság egyik legfontosabb feltétele.

3. A területi kohézió főbb területei

A területi kohézió az Új Széchenyi Tervben (ÚSZT) gyűjtőfogalomként jelent meg és a 2014 végén elfogadott Partnerségi Megállapásban is így szerepel. A következő **négy** egymással kapcsolatban álló, de mégis **önálló tématerülete** van:

2. ábra: A területi kohézió tématerületei

A 2014-2020-as ciklusban a Partnerségi Megállapás horizontális elvként kezeli a területi kohéziót, legfontosabb üzenete, hogy **a területi szempontokat nem csak a területi programokban, hanem más fejlesztésekben** (pl. ágazati programokban) **is érvényesíteni kell.** Ahhoz, hogy a fejlesztések igazodjanak a helyi adottságokhoz és egymással térségileg integráltan valósuljanak meg, az alábbi – az ÚSZT-ben és a PM-ben is – megfogalmazott négy követelmény teljesítését írja elő:

Területi kohézió négy tématerülete (ÚSZT 2007-2013)	Partnerségi Megállapódás 2014-2020
Országos terület-politikai célokvaló megfelelés	Minden fejlesztés járuljon hozzá a megvalósulása helyszínét adó térség országos szinten kijelölt fejlesztési irányaihoz (ld. OFTK). Az intézkedések lehetőség szerint ne növeljék a térségi egyenlőtlenséget, a legkedvezőtlenebb helyzetű járásokban megvalósuló projektek kapjanak könnyítést a forrásszerzésben, finanszírozásában, szakmai támogatásban.
Területi szinergia	A fejlesztések területi szinergiája érdekében egy adott fejlesztés más térségi fejlesztésekkel való harmonikus kapcsolatának biztosítása.
Területi hatás	A fejlesztések gazdaságra, foglalkoztatásra, élet- és környezetminőségre, elérhetőségre, valamint infrastrukturális ellátottságra gyakorolt hatásai összességében pozitívak legyenek térségi szinten.
Fizikai térhasználat	A fejlesztések tartsák szem előtt a takarékos és hatékony területhasználót, az erőforrások térségeken belüli hasznosítását, és a hatékony térségeken belüli anyag-, energia- és jövedelemáramlást szorgalmazó területi elveket (ld. részletesen az OFTK-ban).

1. táblázat

A területi kohézió főbb szempontjait a felhívásokban szakmai értékelési kritériumokként lehet figyelembe venni. Ezeknek a kritériumoknak a konkrét beépítési lehetőségeiről, ill. a pontozásukról az **útmutató további fejezeteiben** lesz bővebben szó.

3.1. Területi céloknak való megfelelés

Fontos, hogy a pályázati támogatással megvalósuló beruházások esetében vizsgálati szempontként megjelenjen az, hogy az adott projekt hogyan járul hozzá a magyar területfejlesztési szakpolitikához, az **Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptióban (OFTK) meghatározott – és a következőkben röviden ismertetett – hosszú távú, átfogó területfejlesztési politikai célok megvalósításához.**

Az OFTK hosszú távú (2014-2030) fejlesztési célkitűzései között négy átfogó fejlesztési cél szerepel, köztük a „Térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet”. Ezen cél hat specifikus célra tagolódik, melyek alapján egy területileg összehangolt, harmonikusan és fenntartható módon működő, a meglévő térszerkezet értékeit megtartó, a makroregionális és globális kapcsolatokban aktívan részt vevő térszerkezet kialakítását irányozza elő, amelyben az ország, a Kárpát-medence és Európa szempontjából egyaránt jól együttműködő, értékeket teremtő és védő partnereként vehet részt az ország minden térsége és települése. Egyaránt fontos az európai integráció, a közép-európai kohézió megteremtése. A következőkben sorra vesszük az OFTK célrendszerében szereplő – 2030-ig megvalósítandó – négy átfogó fejlesztési cél alá rendelt hat „Területi specifikus célt”, melyek a következők:

1. Az ország makroregionális szerepének erősítése

Magyarország fejlődésének egyik fontos hajtóereje földrajzi helyzetének kihasználása, a csomóponti szerep megszerzése és az általa generált gazdasági fejlődés. Központi helyzeténél fogva hazánk összekötő kapocs a kontinens északi és déli, keleti és nyugati része között, de transzkontinentális léptékben is jelentős lehet a csomóponti szerepe. **Mindezek értelmében a cél az ország központi fekvéséből adódó fejlesztési potenciál kibontakoztatása, makroregionális központi funkcióinak erősítése.** Kapcsolódó fejlesztési területek: a Duna térség, a Visegrádi együttműködés térsége, a Kárpát-medencei területi együttműködés, a nemzetiségeink által magas arányban lakott térségeink és a határmenti térségek.

2. A többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózat

A többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózat megvalósításának fő célja a településhálózat egységes elvek alapján történő fejlesztése, a többszintű településhálózati kapcsolatok kiegyensúlyozott működtetése, korszerű várospolitika és városfejlesztés, a városhálózati kapcsolatrendszer javítása, a térszerkezet funkcionális fejlesztése, Budapest és térsége fejlesztési potenciáljának kiteljesítése, ugyanakkor a többközpontú térszerkezet kialakítása.

A városok és várostérségek fenntarthatósága és fenntartható fejlesztése a hosszú távú fejlődés alapvető feltétele, mivel a népesség/lakosság egyre inkább a városokban koncentrá-

lódik. A fenntartható, integrált város- és várostérség fejlesztési prioritások és szempontok közé tartozik a fenntartható és harmonikus város-vidék kapcsolat kialakítása; a fenntartható és kompakt városszerkezet kialakítása; az energiafüggőség csökkentése és a klímavédelem; a demográfiai változások kezelése (a városi népességfogyás kezelése, a családok és a helyi közösségek megerősítése); a leromlott városrészek hanyatlásának megállítása, megelőzése; az együttműködések fejlesztése a többszintű kormányzás jegyében; a helyi és térségi gazdaságfejlesztés; a stratégiai szemlélet érvényre juttatása a várostérségek tervezésében; a stratégiai várostérség-fejlesztés.

Magyarország gazdaságának fejlesztése a támogatáspolitikában a konkrét tartalommal felöltött térségi szemlélet erősítését is igényli, ennek érdekében ki kell jelölni a növekedés elsődleges színtereit és hálózatait. Ezt olyan városok alkotják, melyek kiemelkedő települési lehetőségeik, jelenlévő és potenciális befektetőik, vállalataik, térségi beágyazodottságuk révén a növekedés dinamikus térségeiként jelennek meg a hazai településszerkezetben. A 2014-2020-as időszak feladata, hogy a városok egy meghatározott csoportja (a megyei jogú városok) a helyi adottságok és elképzelések figyelembevételével a nemzeti gazdaságpolitika által kijelölt, tematikus fókusszal rendelkező komplex térségi gazdaságfejlesztési programot hajtson végre és ezáltal a meglévő erős gazdasági funkciók továbbfejlesztésével mindinkább csomóponti szerepet tölthessenek be tágabb térségükben, illetve az ország gazdasági térszerkezetében.

Ezen specifikus cél értelmében szükséges az ország Budapest központúságának oldása (*Lásd: 2. számú melléklet: 3., 6. ábrák*), a gazdasági fejlődést biztosító beruházások területi terítése, a térségi versenyképességet segítő térszerkezet, térségi kapcsolatok kialakítása, erősítése. Az OFTK kimondja, hogy a területi kohézió és a térségi esélyegyenlőség erősítéséhez kiegyensúlyozott térszerkezet, területi kiegyenlítődés, a perifériák és elmaradott térségek felzárkóztatása, a térségi sajátosságoknak megfelelő térségi fejlődési pályák kialakítása szükséges.

3. Vidéki térségek népességeltartó képességének növelése

Magyarország alapvetően vidékies típusú ország, valamennyi vidéki térségi lehatárolás (pl. OECD) szerint az ország területének túlnyomó többsége vidéki térségnek minősül tájhasználatában, gazdaságában és népességi jellemzőiben. Az elmúlt évtizedek trendjei hazánkban – összhangban az agrár- és élelmiszergazdaság nemzetgazdasági súlyának csökkenésével – általában a vidéki térségek leértékelődéséhez vezettek. Számos vidéki térségünk válságba került, népessége elvándorol vagy elöregszik, a mezőgazdaság és az élelmiszer-feldolgozás népességeltartó képessége alacsony, és ezek szerepét a gazdasági diverzifikáció egyelőre nem tudta pótolni. Átfogó stratégiára épülő vidékpolitikai fordulatra van szükség a város-vidék kapcsolatok megújításával, a falvak, tanyák gazdasági létalapjának megerősítésével, a vidék érték alapú fejlesztési lehetőségeinek felismerésével. (*Lásd: 2. számú Melléklet, 4. ábra*)

Mindezek értelmében az OFTK az alábbi átfogó vidékpolitikai célkitűzéseket fogalmazta meg:

- Város-vidék kapcsolatok megújítása a kölcsönös együttműködésre, előnyökre alapozva.
- Vidéki települések, falvak, tanyák fejlesztése, gazdasági létalapjuk megerősítése.
- Vidéki gazdaság, kiemelten az agrár- és élelmiszergazdaság helyi gazdaságfejlesztésbe illeszkedő fejlesztése, erősítése, foglalkoztatási szerepének növelése, a helyi gazdaságfejlesztése.
- A vidéki munkaerő, különösen a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők megtartásának és megtelepedésének támogatása.

4. Kiemelkedő táji értékű térségek fejlesztése

A természeti adottságok, a rájuk épülő gazdálkodás és az emberi építőmunka egyedi és különleges helyi szinergiákkal bíró térségek sorát hozták létre hazánkban. Ezek megőrzése nemcsak környezeti és kulturális, néprajzi értékeinket védi, de sokszor közösségi összetartozásunk jelképei is egyben. Gazdasági szempontból és a tág értelemben vett rekreáció, idegenforgalom és megelőző egészségvédelem szempontjából is országunk fontos és értékes színterei. **Cél a kiemelkedő táji értékeket képviselő térségek, kultúrtájuk értékőrző fejlesztése, a táji értékeinkben rejlő potenciál kibontakoztatása és azok egyedi karakterére építő térség integrált kezelése.** Ide tartozik a Balaton-térség, Tokaj-Hegyalja, Pannonhalma, az Őrség, a Fertő-tó környéke, a Hortobágy, Bugac, a Villányi borvidék vagy az Ormánság fejlesztése. (lásd: 2. sz. Melléklet, 5. ábra)

5. Területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés

A magyarországi válságterületek kialakulásukban és problémarendszerükben két jól elkülöníthető csoportot alkotnak, az egyik a vidékies térségeké, a másik csoportjuk az ipari válságövezeteké. Az egykori ipari övezetek nagy részén megtalálhatóak azok a különböző környezeti problémákkal sújtott területek, melyeket összefoglalóan rozsdáövezeteknek nevezünk. Többnyire nagymértékű és strukturális munkanélküliség sújtja ezeket a térségeket, a korábban meghatározó gazdasági, ágazati szerkezet pedig valószínűleg már hosszú távon sem állítható vissza, vagy fejleszthető a kívánatos mértékben. Igen hasonlóak a magas arányú roma népességgel rendelkező térségek is.

A területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés terén cél a leszakadó, szerkezetátalakítási problémákkal küzdő, hátrányos helyzetű térségek, külső és belső perifériák fejlesztése speciális gazdaságpolitikai eszközökkel, a saját meglévő társadalmi és gazdasági erőforrásaik kibontakoztatásával, valamint a közszolgáltatásokhoz, a tudáshoz, a közművelődéshez történő hozzáférés biztosításával, elérhetőségének javításával. (lásd: 2. számú Melléklet, 1, 2, 4, és 6. ábrái)

6. Összekapcsolt terek: az elérhetőség és a mobilitás biztosítása

A tudáshoz, a munkaerőhöz a termékekhez és szolgáltatásokhoz való hozzáférés meghatározó a térségek gazdasági fejlődésében. Ezért elengedhetetlen, hogy megfelelő minőségű, mennyiségű, valamint a területi sajátosságokat figyelembe vevő és kiszolgáló közlekedési rendszer jöjjön létre. Figyelembe kell venni azonban, hogy az elérhetőség nem csak a mobilitás (közleke-

dés) mennyiségének és minőségének fokozásával javítható, hanem keresleti oldalról az utazási igények csökkentésével, valamint egyéb alternatív megoldásokkal, például az infokommunikációs szolgáltatások fejlesztésével is. A tudás- és információáramlás globális hálózataihoz való könnyű hozzáférés ma már gyakran a közvetlen, földrajzi közelségből adódó fizikai kapcsolatoknál is nagyobb jelentőséggel bír. Ezért szükség van a technológiai infrastruktúra kiépítésére (vezeték nélküli internet-hozzáférés a közhasználatú tereken, szélessávú internet-hozzáférés minden településen) és a digitális írástudatlanság felszámolására is.

Magyarország középponti földrajzi helyzetéből fakadóan alkalmas az Észak- és Dél-Európa, illetve a Nyugat- és Kelet-Európa közötti kapu szerepére. A helyzetünkből adódó potenciál kiaknázásához a közlekedés nagymértékben hozzájárulhat. Európa és Magyarország számára is fontosak a kelet-nyugati és az észak-déli kapcsolatok, a transeurópai közlekedési hálózat (TEN-T) elemei. A globális és európai térszervező (csomóponti) szerepünk megerősítése kiemelt jelentőségű. Mindezek mellett a közlekedéshálózat országos és nemzetközi jelentőségű elemeinek kialakításakor is a többközpontú fejlődést kell szem előtt tartani, melynek legfontosabb eleme a centralizáltság oldása, a vidéki nagyvárosok erősítése. Kulcsfontosságú a saját városaink bekapcsolása az európai és a globális közlekedési hálózatokba, a hazai és a globális jelentőségű európai és nemzetközi nagyvárosok közötti közlekedési kapcsolat megteremtésével, az elérhetőség javításával.

Fontos a hatékony és fenntartható helyi és agglomerációs mobilitás megvalósítása, határozottan növelni kell a fenntartható közlekedési módok (kiemelten a kötöttpályás, valamint egyéni fenntartható formák, például kerékpáros közlekedés) szerepét a helyi közlekedésben, megfelelő közlekedésszervezés és szemléletformálás révén. Az infrastruktúrafejlesztésnek ezen túlmenően a közlekedési módok közötti zökkenőmentes váltás biztosítására is tekintettel kell lennie (intermodális csomópontok, P+R és B+R parkolók, összehangolt menetrend) (lásd: 2. számú Melléklet, 3. ábra).

3.2 Területi szinergia

Az indokolatlan és párhuzamos beruházások elkerülése végett fontos, hogy a projektgazdák elhelyezzék a fejlesztésüket a helyi gazdasági, társadalmi környezetben, megvizsgálják, hogy hogyan illeszkedik a beruházásuk más projektgazdák, a térség, vagy egy szakágazat (pl.: egészségügy) adott térségre vonatkozó fejlesztési céljaihoz. Ezt mutatja be a területi szinergia szempontja.

A területi szinergia vizsgálata különösen fontos az egyedi, nagyobb volumenű és költségvetésű, ill. a térségi ellátási, közszolgáltatási kötelezettségek teljesítését szolgáló beruházások esetében (pl.: egy egészségügyi szakellátó központ vagy egy szennyvíz agglomeráció esetében). A közszolgáltatási fejlesztések esetében általában a hatósági és szakhatósági engedélyezés révén kizártak a párhuzamos fejlesztések (és a párhuzamos szolgáltatások), illetve kötelező a kapcsolódó szolgáltatások és infrastruktúrák megfelelőségének biztosítása (pl.: megfelelő számú parkolóhely egy közművelődési intézménynél, vagy szennyvízkezelő nyilatkozata az új

telephelyen keletkező szennyvíz befogadásáról). A kisebb összegű pályázatok esetében csak bizonyos egyedi esetekben lehet szükséges a területi szinergia vizsgálata (pl.: KKV technológiai fejlesztések).

A területi szinergia érvényesülését közvetve szolgálja a fejlesztések kötelező pénzügyi fenntarthatósági vizsgálata (mivel csak az ellátandó szükséglettel, ill. kielégítendő kereslettel arányos fejlesztések fenntarthatók pénzügyi szempontból), ill. nagyobb volumenű fejlesztések esetén a költség-haszon elemzés, amely szintén a fejlesztés számszerűen megalapozott szükségességét vizsgálja, és ezen keresztül kizárja az indokolatlan vagy párhuzamos fejlesztéseket.

Területi szinergia vizsgálati szempontjai:

- A fejlesztés – jogszabályi és egyéb kötelezettségen kívüli – helyi társadalmi / szakmai / jogi legitimitása (pl.: lakossági fórum, előzetes igényfelmérés, szakmai egyeztetések helyi közszereplőkkel)
- Térségen belüli önkormányzatokkal / kisebbségi önkormányzatokkal történő – fejlesztéshez kapcsolódó, jogszabályi és egyéb kötelezettségen túlmenő – együttműködés
- Fejlesztéshez kapcsolódóan – jogszabályi és egyéb kötelezettségen kívül – megyei és egyéb térségi szereplők bevonása a megvalósításba (pl.: helyi társadalmi szervezetek, vállalkozások stb.)
- A közelmúltban megvalósított, vagy jelenleg megvalósítás / előkészítés alatt álló kiegészítő projektek a térségben, amelyek egymást feltételezik, kiegészítik vagy erősítik a fejlesztések/projektek érvényesülését és hatásait.
- Illeszkedés a releváns megyei, és a projekt területére (is) vonatkozó szakágazati fejlesztési stratégiákhoz, koncepciókhoz, az érintett országos jelentőségű kiemelt térség programjához, az érintett település(ek), megyék elfogadott fejlesztési tervdokumentumaiban rögzített stratégiai célokhoz, prioritásokhoz, fejlesztési elképzelésekhez (pl.: területfejlesztési koncepció, településfejlesztési koncepció, települési gazdasági program), a település integrált településfejlesztési stratégiájához, vagy annak fejlesztéseire.

3.3 Területi hatás

A projektek hatásait nemcsak globális értelemben kell megvizsgálni, hanem meg kell nézni azt is, hogy az a szűkebben vett térségben (településrész, település, járás, egyéb tájegység) milyen hatásokat gyakorol. Ezt teszi lehetővé a **területi hatás kritériuma**.

Egy fejlesztés területi hatásai több szinten is mérhetők. A helyi hatások települési szinten, míg a térségi hatások a települési határokon túl terjednek: járás, megye, kiemelt térség, egyéb földrajzi tájegység. A beruházások jellegétől is függ, hogy mekkora területre gyakorolnak hatást. Pl.: egy általános iskolai fejlesztés egy települést, vagy településrészt érinthet, míg egy középiskolai beruházás több települést vagy járást.

A területi hatásokat aszerint is meg lehet különböztetni, hogy az élet mely szegmensét érinti. Ennek megfelelően megkülönböztethetünk:

- 1) társadalmi hatást (pl.: helyi közbiztonság javulása, a település egyes lakónegyedeiből való elvándorlás csökkenése, odavándorlás növekedése),
- 2) gazdasági hatást (pl.: munkahelyteremtés a helyi lakosság számára),
- 3) környezeti hatást (pl.: adott térség vagy településrész mikroklímájának kedvezőtlen, az éghajlatváltozási folyamatokhoz nem alkalmazkodó megváltoztatása a beépített, burkolt területek nagymértékű növelésével, mely már rövidtávon fokozott energiafelhasználást és vízfelhasználást okoz).

Egy fejlesztés akkor járul hozzá eredményesen a területi kohézió érvényesüléséhez, ha vannak pozitív területi hatásai, vagy ha területi hatásai túlnyomórészt pozitívak, hiszen csak ekkor képes kiszolgálni a település, járás, kiemelt térség, egyéb földrajzi tájegység fejlődését, valamint az OFTK-ban és a PM-ben megfogalmazott célok elérését.

A hatások kapcsán meg kell különböztetni

- a mennyiségi változásokat (pl.: szennyvízcsatorna hálózat építése nyomán a közcatornán elvezetett települési folyékony hulladék mennyiségének növekedése a keletkezett szennyvízmennyiségén belül),
- és a minőségi változásokat (pl.: a szennyvízelvezetés megvalósítása révén a helyi környezetterhelés csökkenése, ennek eredményeként az életkörülmények javulása).

Területi hatás vizsgálati szempontjai:

- A projekt hatása a helyi, térségi foglalkoztatásra;
- A projekt hatása a helyi, térségi gazdasági aktivitásra, belső piacaira, a helyi, térségen belüli és határon átnyúló gazdasági kapcsolatokra;
- A projekt hatása az elérhetőségre és az infrastrukturális ellátottságra;
- A projekt hatása az életminőségre és a projekt eredményeként a térségben, településen megjelenő új szolgáltatásokra illetve funkciókra, a projekt hatása az intézményi és szolgáltatási ellátottságra.

3.4 Fizikai térhasználat

A térhasználati elvek a földrajzi és fizikai terünk felhasználására vonatkozó szabályokat jelentenek. Segítenek abban, hogy a fejlesztések harmonikusan illeszkedjenek az épített és természeti környezetbe, valamint a helyi társadalmi és kulturális adottságokhoz. A térhasználati elveket a műszaki-fizikai, infrastrukturális jellegű beruházások (építés, bővítés, művelési ág váltás, művelési forma váltás) vagy a földrajzi tér folyamatait szervező fejlesztések (közlekedés-szervezés, közszolgáltatás-szervezés, képzések) során kell elsősorban alkalmazni.

A térhasználati elvek figyelembe veszik a környezeti fenntarthatóság (pl.: zöldfelület növekedés, élőhely megőrzés) és esélyegyenlőség szempontjait (szolgáltatáshoz – pl.: képzéshez – való egyenlő hozzáférés), valamint szolgálják a személyek, a köz- és magánvagyon biztonságát (pl.: egy leromlott műszaki állapotú épület felújítása). Az elvek elősegítik a helyi környezeti és kulturális értékek védelmét, fejlesztését is (pl.: helyi és országos védelem alatt álló területeken megvalósuló fejlesztések).

Térhasználati elvek vizsgálati szempontjai:

- Építési projekt által változik-e az érintett földrészletek¹ terület felhasználása, valamint a megvalósítás helyén, hatásterületén található közösségi hozzáférésű területek és természetközeli területek², műemléki épületek és egyéb kulturális örökségi területek kiterjedése;
- A projekt hozzájárul-e a megvalósítás helyszínénél szolgáló térség erőforrásainak³ helyben tartásához, épít-e a helyi, térségi erőforrásokra;
- A projekt hozzájárul-e a helyi- vagy térségi természeti és kulturális értékek ismeretének elmélyítéséhez, az örökségvédelemhez és a helyi, térségi vagy regionális közösségi felelősség növeléséhez;
- A projekt javítja-e a közösségi hozzáférésű közkincsekhez⁴, közszolgáltatásokhoz vagy a közérdeklődésre számot tartó rendezvényekhez való hozzáférést és megközelítésüket;
- A projekt hozzájárulása a rendszeres utazási (napi, heti gyakoriságú ingázás) és szállítási szükségletek csökkentéséhez;
- A projekt hozzájárulása a fejlesztési helyszín térségében a fenntartható, vagy az egyéni, nem motorizált közlekedési formák (gyalogos, kerékpáros, közösségi közlekedési formák) elterjedéséhez, az egyéni motorizált közlekedés mérsékléséhez;
- A projekt hozzájárulása a közlekedés és az áruszállítás környezeti, műszaki, közbiztonsági károsításának, illetve a károsítás kockázatának csökkentéséhez.

¹ Pl.: telek, út, bánya

² Pl.: erdők, hegycsúcsok, kilátópontok, vízpartok, szigetek, természetvédelmi oltalom alatt álló látogatható területek, műemléki épületek és tárgyi kulturális örökségek

³ Pl.: helyi befektetők, alvállalkozók, szolgáltatók, civil szervezetek vagy önkormányzatok munkaideje, helyi munkaerő, helyi kreatív innováció: találmány, szabadalom, újszerű elképzelés

⁴ A természeti és épített környezet értékei: védelem alatt álló, látogatható természetvédelmi területek, vízpartok, erdők, műemlékek, régészeti lelőhelyek, tárgyi kulturális örökségek stb.

4. A területi kohézió követelményrendszere

A területi kohézió érvényesítésére a programvégrehajtás során két fő fázisban adódhat lehetőség, ennek megfelelően a területi kohéziót szolgáló szempontok megjelenhetnek, mint

- **Területi kohéziót szolgáló jogosultsági kritériumok**, illetve mint
- **Területi kohéziót szolgáló szakmai értékelési kritériumok**.

Emellett célszerű különválasztani a valamennyi operatív programra általánosan alkalmazható, területi kohézióhoz kapcsolódó kritériumokat, valamint a csak az adott operatív programra alkalmazható, ún. OP-specifikus kritériumokat.

A területi kohéziós szempontok alkalmazásánál különbséget kell tenni aszerint is, hogy milyen típusú beruházásról van szó, ugyanis eltérő elvárásokat kell támasztani a humán erőforrás fejlesztésekkel (pl.: képzések) és az építési beruházásokkal szemben (pl.: iskola- vagy óvodaépítés).

A területi kohézió pályázatokba beépíthető szempontjainak rendszerét az alábbi ábra vázolja fel:

Össességében elmondható, hogy az egyes operatív programok keretein belül meghirdetésre kerülő konstrukciók többségében alkalmazható lenne egy olyan többletpontos rendszer, mely az egyes projektek főleg az országos területi célokhoz való hozzájárulását jutalmazza, ily módon próbálja meg érvényre juttatni a területi kohéziót az alábbiak szerint⁵.

⁵ Az egyes szempontokat – az alkalmazott eljárásrendtől, a pályázati adatlap felépítésétől és a csatolandó mellékletek körétől függően – a pályázatot bíráló szakértők több dokumentumban vizsgálhatják. Ilyen pl.: a pályázati adatlap, a megvalósíthatósági tanulmány stb. Ezeknek a pontos elkészítéséhez vagy kitöltéséhez a projektgazdák a pályázati anyagban található megfelelő szakmai segítséget, iránymutatást (pl.: „Általános útmutató” című dokumentum, vagy a Felhívás).

4.1 Területi kohéziót szolgáló jogosultsági kritériumok

Hiányuk esetén korrekcióra hiánypótlás keretében nincs lehetőség, a pályázat automatikus kizárását, elutasítását vonja maga után. Ezeknek a jogosultsági kritériumoknak a teljesítése részben a pályázatok mellékleteiben ellenőrizhető le, egy másik részük pedig a projektek szakmai értékelésekor állapítható meg.

- **Amennyiben egy pályázathoz mellékletben megvalósíthatósági tanulmányt és / vagy esélyegyenlőségi tervet kell csatolni, külön részben kell bemutatni a fejlesztés területi kohéziót erősítő hatásait: területi hatások, területi szinergia, fizikai térhasználat, országos területpolitikai célokra való megfelelés.**

Elsősorban a magasabb támogatási összegű EU-s pályázatok esetében kötelező a pályázati dokumentáció részeként a pályázóknak megvalósíthatósági tanulmányt becsatolniuk, mely az adatlapnál részletesebben tartalmazza a tervezett beruházás előzményeit, legfontosabb jellemzőit és várható hatásait. A megvalósíthatósági tanulmány területi kohéziós részének a kialakításával az a cél, hogy a projektgazda foglalkozzon mélyrehatóbban a projektjének területi aspektusaival. Ez hozzájárul ahhoz, hogy csak a legindokoltabb, leginkább megalapozott és legnagyobb gazdasági vagy társadalmi haszonnal járó fejlesztések kaphassanak nagyszámú, vissza nem térítendő pályázati támogatást.

A felsorolt szempontok közül kihagyhatók azok, amelyek az adott projekt jellegénél fogva nem relevánsak (pl.: egy humán erőforrás fejlesztést megcélzó, ún. „ESZA-típusú” projektnél nem kell bemutatni a fizikai térhasználatához kapcsolódó olyan kritériumokat, mint pl.: az ingatlan beépítettsége, zöldfelületek aránya, közkincsek megközelíthetősége stb.).

A pályázati anyagban való megjelenés javasolt helye és formája:

- A pályázati anyag mellékletét képező *megvalósíthatósági tanulmány*;
- A pályázati adatlapon a projekt részletes bemutatását tartalmazó részében.

Az értékelés javasolt módja: A pályázat jogosultsági és szakmai értékelésének része. (Jogosultsági, mert amennyiben a megvalósíthatósági tanulmánynak nincsen területi kohéziós része, úgy a pályázat elutasításra kerül. A megvalósíthatósági tanulmány területi kohéziós része a szakmai értékelés során kerül megvizsgálásra, és a tartalomtól függően kap végső pontszámot.)

- **A területi szinergia vizsgálatának részeként a pályázónak minden esetben igazolni kell, hogy az általa tervezett fejlesztés mely helyi területfejlesztési, illetve ágazati koncepció(k)hoz, stratégiá(k)hoz illeszkedik. Ez a projekt külső koherenciáját igazolja.**

A szempont alkalmazásának oka, hogy a – főként a nagyobb összegű támogatással megvaló-

suló – fejlesztések illeszkedjenek az adott térség, vagy az ágazatok adott területre vonatkozó fejlesztései céljaihoz.

Helyi / térségi területfejlesztési dokumentum lehet például a megyei, vagy térségi területfejlesztési koncepció vagy program; az ágazati koncepciók közé tartozhatnak az országos vagy helyi / térségi tematikus fejlesztési célokat megfogalmazó dokumentumok, pl.: turizmus- vagy közlekedésfejlesztési stratégia, települési környezetvédelmi program, országos jelentőségű kiemelt térségek programjai, stb.

Amennyiben a pályázatban szereplő projekt megvalósítási helye városi rangú település, minden esetben meg kell vizsgálni, hogy rendelkezik-e integrált településfejlesztési stratégiával (ITS). Ha a város rendelkezik ITS-sel, akkor kötelező bemutatnia az illeszkedést a támogatni kívánt projekt és az ITS-ben meghatározott fejlesztési célok között.

A pályázati anyagban való megjelenés javasolt helye és formája: a pályázati dokumentáció külön mellékletében vagy a pályázati adatlap végén a *pályázó nyilatkozata*, melyben megjelöli, az elfogadott és érvényben levő területfejlesztési (ill. településfejlesztési) tervdokumentum címét, az elfogadás évét, időbeli hatályát, továbbá azt a célt / prioritást / intézkedést, amelyhez a projekt keretében megvalósuló fejlesztés igazodik, hozzájárul.

Az értékelés javasolt módja: A pályázat jogosultsági értékelésének része.

4.2 Területi kohéziót szolgáló szakmai értékelési kritériumok

Vizsgáljuk a pályázatok tartalmi értékelésének részét. Nem kizáró kritériumok, azaz nem teljesítés esetén lehetőség van hiánypótlásra, ill. amennyiben az egyéb feltételeknek megfelel, a pályázat támogatást is kaphat. Főbb csoportjai:

- *Általános, valamennyi operatív program valamennyi fejlesztési célja esetében alkalmazható szakmai értékelési kritériumok;*
- *Specifikus, bizonyos fejlesztéstípusnál alkalmazható szakmai értékelési kritériumok;*
- *OP-specifikus szakmai értékelési kritériumok.*

Alapcél az, hogy a területi kohézió is – az esélyegyenlőség és fenntarthatóság mellett – horizontális politikaként kerüljön figyelembe vételre és értékelésre az uniós felhívásokban. Ez azonban nem mindig lehetséges, mivel fejlesztési célonként eltérő mértékben lehetséges a területiség figyelembe vétele. Így – ahogy az a korábbiakban leírásra került – a területi kohézió kérdése rugalmasan kezelendő, alkalmazásának lehetséges módját, az adható pontok maximumát mindig az adott pályázati kiírástól függően, testre szabottan kell megvizsgálni.

Ezért az alábbiakban felsorolt – általános és egyes fejlesztési célok vagy operatív programok esetében alkalmazható specifikus – szakmai értékelési kritériumokat irányadóként **többl-**

ponttal javasoljuk értékelni.

Amennyiben egy adott pályázati konstrukciókba nem lehetséges valamennyi javasolt szempontnak a beépítése, a felsorolt kritériumok közül **ki kell választani** az adott konstrukció esetében alkalmazhatót.

A kiválasztott szakmai értékelési szempontoknak minden esetben **meg kell jelenniük** pályázati útmutatók **bírálati / értékelő tábláiban** is.

Az alábbiakban a konstrukciókat kidolgozó munkacsoportok, ill. IH-k számára javaslatot teszünk a területi kohéziót szolgáló szakmai értékelési kritériumokra, valamint a pontozásukra is.

Ezek a szakmai értékelési szempontok tulajdonképpen megegyeznek a területi kohézióknak az útmutató III./a), b), c) és d) pontjaiban bemutatott főbb területeivel. Ezért a részletes magyarázatuk, példákkal való alátámasztásuk a hivatkozott részekben tekinthetők meg.

A szempontcsoportra önmagában is adható 5 pont, ugyanakkor kiegészülhetnek egyes fejlesztési célok vagy operatív programok esetében alkalmazható specifikus szakmai értékelési kritériumokkal is.

- **Területi céloknak való megfelelés:**

- 1) Konvergencia régiók felzárkóztatása;
- 2) Kedvezményezett, fejlesztendő, komplex programmal fejlesztendő járások, valamint elmaradott települések felzárkóztatása;
- 3) Városok közötti kapcsolatok erősítése;
- 4) Megújuló, integrált város-vidéke kapcsolatrendszer kialakítása;
- 5) Városok belső környezeti, társadalmi problémáinak kezelése;
- 6) Vidéki térségek (pl.: aprófalvas, tanyás térségek, kisebbségek, romák által nagy arányban lakott területek, táji értékekben gazdag térségek) funkcióváltása;
- 7) Kiemelt térségek fenntartható fejlesztése (pl.: Balaton, Duna, Tisza, Homokhátság, stb.);
- 8) Területi versenyképesség javítása;
- 9) Fenntartható térségfejlődés, örökségvédelem, táji, természeti, kulturális értékek védelme;
- 10) Decentralizáció, helyi együttműködések;

Pont(ok) akkor adható(k), ha a felsorolt szempontok közül legalább 1 érvényesül a pályázat esetén.

- **Területi szinergia:**

- 1) Illeszkedés a releváns megyei, települési és a projekt területére (is) vonatkozó szakága-

zati fejlesztési stratégiákhoz, koncepciókhoz, az érintett országos jelentőségű kiemelt térség programjához, az érintett település(ek), elfogadott fejlesztési tervdokumentumában rögzített stratégiai célokhoz, prioritásokhoz, fejlesztési elképzelésekhez (pl.: területfejlesztési koncepció, településfejlesztési koncepció, települési gazdasági program), a település integrált településfejlesztési stratégiájához, vagy annak fejlesztéseire;

- 2) A fejlesztés – jogszabályi és egyéb kötelezettségen kívüli – helyi társadalmi / szakmai / jogi legitimitása (pl.: lakossági fórum, előzetes igényfelmérés, szakmai egyeztetések helyi közszereplőkkel);
- 3) Térségen belüli önkormányzatokkal / kisebbségi önkormányzatokkal történő – fejlesztéshez kapcsolódó, jogszabályi és egyéb kötelezettségen túlmenő – együttműködés;
- 4) Fejlesztéshez kapcsolódóan – jogszabályi és egyéb kötelezettségen kívül – régiós és egyéb térségi szereplők bevonása a megvalósításba (pl.: célcsoport, helyi társadalmi szervezetek, vállalkozások stb.);
- 5) Közelmúltban megvalósított, vagy jelenleg megvalósítás / előkészítés alatt álló kiegészítő projektek a térségben, amelyek egymást feltételezik, kiegészítik vagy erősítik a fejlesztések/projektek érvényesülését és hatásait.

Pont(ok) akkor adható(k), ha a felsorolt szempontok közül legalább 1 érvényesül a pályázat esetén.

- **Területi hatás:**

- 1) A projekt hatása a helyi, térségi foglalkoztatásra;
- 2) A projekt hatása a helyi, térségi gazdasági aktivitásra, belső piacaira, a helyi, térségen belüli és határon átnyúló gazdasági kapcsolatokra;
- 3) A projekt hatása az elérhetőségre és az infrastrukturális ellátottságra;
- 4) A projekt hatása az életminőségre és a projekt eredményeként a térségben, településen megjelenő új szolgáltatásokra illetve funkciókra, a projekt hatása az intézményi és szolgáltatási ellátottságra.

Pont(ok) akkor adható(k), ha a felsorolt szempontok közül legalább 1 érvényesül a pályázat esetén.

- **Fizikai térhasználat:**

- 1) Építési projekt által változik-e az érintett földrészetek területfelhasználása, valamint a megvalósítás helyén, hatásterületén található közösségi hozzáférésű területek és természetközeli területek, műemléki épületek és egyéb kulturális örökségi területek kiterjedése?
- 2) A projekt hozzájárul-e a megvalósítás helyszínénél szolgáló térség erőforrásainak helyben tartásához, épít-e a helyi, térségi erőforrásokra?
- 3) A projekt hozzájárul-e a helyi- vagy térségi természeti és kulturális értékek ismeretének elmélyítéséhez, az örökségvédelemhez és a helyi, térségi vagy regionális közösségi fe-

- lelősség növeléséhez?
- 4) A projekt javítja-e a közösségi hozzáférésű közkincsekhez, közszolgáltatásokhoz vagy a közérdeklődésre számot tartó rendezvényekhez való hozzáférést és megközelítésüket?
  - 5) A projekt hozzájárulása a rendszeres utazási (napi, heti gyakoriságú ingázás) és szállítási szükségletek csökkentéséhez?
  - 6) A projekt hozzájárulása a fejlesztési helyszín térségében a fenntartható, vagy az egyéni, nem motorizált közlekedési formák (gyalogos, kerékpáros, közösségi közlekedési formák) elterjedéséhez, az egyéni motorizált közlekedés mérsékléséhez?
  - 7) A projekt hozzájárulása a közlekedés és az áruszállítás környezeti, műszaki, közbiztonsági károkozásának, illetve a károkozás kockázatának csökkentéséhez?

Pont(ok) akkor adható(k), ha a felsorolt szempontok közül legalább 1 érvényesül a pályázat esetén.

5. Területi kohéziós beavatkozási pontok főbb fejlesztési célterületenként

A szakpolitikai felelősök, a különböző programok irányítását végző minisztériumok felelősek a támogatások feltételrendszereinek részletes kidolgozásáért, így tulajdonképpen ezen szereplők a legfontosabbak a területi kohézió érvényesítése szempontjából, hiszen az ő tevékenységük határozza meg az érvényesítés végső formáját. Fontos, hogy ezen szervezetek felismerjék azt, hogy a területi szempontokat is figyelembe vevő projektek egyértelműen eredményesebbek lehetnek a többi, ilyen szempontokat figyelembe nem vevő projekteknél, így a területi kohézió érvényesítésével saját munkájuk sikeressége fokozható. Az országos területi célok megvalósulását, az azokhoz való hozzájárulást, valamint a támogatási programok egyéb területi céljait és elveit a pályázati kiírások szintjén (is) szükséges kezelni. Az ágazati vagy területi programok esetében, az alkalmazott eljárásrendtől függetlenül, a programok végrehajtása során a területi kohézió szinte minden esetben értelmezhető és figyelembe vehető.

A területi szempontok érvényesítését a programok végrehajtása során ösztönzéssel (bírálatkor való előnyben részesítéssel – lásd a következő táblázatokban), vagy jogosultsági feltételek (pl.: csak bizonyos területekre készítendő felhívások) felállításával lehet megvalósítani.

Ezen fejezetben bemutatásra kerül a hazai fejlesztéspolitika 12 legfontosabb területe. E fejlesztési célterületek kapcsán területi kohéziós beavatkozási pontokat azonosítottunk és ajánljunk a szakpolitikai felelősök figyelmébe. A következő táblázatokban felmérjük az adott ágazatra jellemző területi folyamatokat, a területi egyenlőtlenségeket, a hiányokat és a potenciálokat, illetve az OFTK által az egyes ágazatok számára javasolt területfejlesztési megfontolásokat. A táblázatok legfontosabb tartalmi elemei a területi kohéziós beavatkozási pontok, a területi kohéziót elősegítő javaslataink. Javaslatot teszünk arra, hogy a pályázatok bírálatakor milyen szempontok alkalmazása mentén lehetne egyes projekteket előnyben részesíteni, ezáltal érvényre juttatni a területi kohéziót. Ezen területi kohéziós ajánlások az adott ágazatok célzott fejlesztéseinél (PI.: kiemelt projektek, vagy a TOP által alkalmazott TKR eljárásrend projektjei), vagy a pályázatos eljárásrend alkalmazása során a területi preferenciák alkalmazása révén érvényesülhetnek.

1. Gazdaságfejlesztés: üzleti infrastruktúra fejlesztése; pénzügyi eszközök; kis- és középvállalkozások versenyképességének javítása

Az adott ágazatra jellemző területi folyamatok

Magyarország területi különbségei az üzleti infrastruktúra és a vállalkozások versenyképessége területén is megmutatkoznak. A rendszerváltás utáni gazdasági növekedés és az újraparosodás motorjai a külföldi működő tőke befektetések voltak, ezek segítették a gazdaság átstrukturálódását, a fejlett technológia, technika, vállalati kultúra meghonosítását. A külföldi beruházások termelési értékük és foglalkoztatottjaik kiemelkedő jelentőségénél fogva az ország területi szerkezetének átalakításában is meghatározó tényezővé váltak. **2010-ben Közép-Magyarország valamint a Nyugat-dunántúli és a Közép-dunántúli Régió volt a külföldi tőke letelepülésének kitüntetett területe.** Ezeken a területeken a közeli nyugati kapcsolat, a megfelelően kiépített közlekedési infrastruktúra, a nyelvtudás, a képzett munkaerő jelentik a fő vonzerőt. **A területi koncentráció csökkenését a külföldi tőke telepítő tényezőinek részleges térbeli szétszóródása, szétterjedése tette valamelyest lehetővé.** Ennek legjobb példái a fokozatosan kiépülő autópálya hálózat mentén letelepülő külföldi vállalatok.

A vállalatasi szerkezet területileg koncentrált, a működő vállalkozások több mint felének a fővárosban és a megyei jogú városokban van a székhelye, a nagyvállalatok (legalább 250 főt foglalkoztató vállalkozások) közel kétharmada is ezekben a városokban összpontosul. 2014-ben Budapesten és agglomerációjának északi és nyugati részeiben, valamint a megyeszékhelyek járásaiban volt magas a vállalkozói aktivitás, ezzel szemben a vállalkozások szempontjából a legrosszabb helyzetben az ország északi része, valamint az északkeleti és délnyugati határszéle van. Az ipari beruházásokat, fejlesztéseket segíti az ipari park hálózat. 2014-ben mintegy 130 ipari park működött az országban, a legtöbb (17) Pest megyében, a legkevesebb (2) Somogy megyében. Számuk 2009-hez (209 ipari park) képest csökkent, ezzel összefüggésben az ipari parkokba települt vállalkozások száma is csökkent (20%-kal). Ezzel egyenes arányban az ipari parkokban foglalkoztatottak létszáma is közel negyedével mérséklődött. Az ipari parkokra jutó beruházások több mint fele (54%) három megyében realizálódott 2014-ben, Hajdú-Biharban 533 Mrd Ft, Pest megyében 383 Mrd Ft, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 264 Mrd Ft értékű beruházás történt.

Területi egyenlőtlenségek, hiányok, potenciálok PM szerint

A működési tényezők életciklus vezérelte megközelítése és a hagyományos ágazati-területi megközelítések metszeteként jellemezhetőek **a növekedési zónák**, melyek olyan gazdasági-technológiai magterületek, amelyekben nemzetközi hálózatokhoz kapcsolódó gazdasági és kutatási szerkezettel, illetve exportpotenciállal rendelkező cégek találhatók. A növekedési zónák kiválasztásának fő szempontja, hogy az ott található vállalkozások már a lokális piac szintjén képesek voltak kihasználni a térség endogén potenciálját, de nagyobb fokú bekapcsolódásukra lenne szükség a nemzetközi termelési láncokba, hogy fejlődni tudjanak.

Az OFTK által az adott ágazat számára javasolt terület-fejlesztési megfontolások

Jellemzően egyetem – vállalat – kutatóintézet együttműködésén alapulva épülnek ki, a humántőke ellátottsága megfelel a munkaerő-piaci igényeknek, tőkevonzó képessége meghaladja az országos átlagot, a háttér-infrastruktúra fejlett, az üzleti környezet vonzó, jellemzően tudásközponttal rendelkezik. Ugyan, bizonyos ágazati (pl. járműgyártás) és területi (egy betelepült és meghatározó nagyvállalat földrajzi környezete) szempontokat érvényesíteni kell a projektek kiválasztása során, de épp a növekedési zónák globális beágyazottsága, illetve a piaci igényekre gyorsan reagáló innovációs tevékenységeik miatt e behatárolás nem teremthet belépési korlátokat az életképes fejlesztések számára. Célszerűen előnyt élveznek a beszállítói láncokba és hosszú távú kutatási projekteibe bekapcsolódó KKV-k.

A hazai fejlesztéspolitika központi területét képezi a hazai gazdaság fellendítése, a belső piacot dinamizáló és az exportteljesítményét növelő gazdaságfejlesztés. Kiemelten kell kezelni:

1. az üzleti környezet fejlesztését, a gazdaság hálózatosodásának elősegítését, a kis- és középvállalkozások megerősítését, valamint a vállalkozások versenyképességének erősítését;
  2. a foglalkoztatás növelését, beleértve a hazai kis- és középvállalkozások foglalkoztatásának és a foglalkoztatásban betöltött szerepének növelését.
- Az állami beruházás-ösztönzés során előnyben kell részesíteni a társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott térségeket és a fejletlenebb régiókat, de hangsúlyt kell helyezni a korábbi fejlesztési pólusokba irányuló tőkebefektetések ösztönzésére és azok gazdasági térszervező szerepének erősítésére.

Érintett tematikus célkitűzések

TC3 A KKV-k versenyképességének fokozása (GINOP, VEKOP)
TC8 A foglalkoztatás és a munkavállalói mobilitás ösztönzése (GINOP, TOP, VEKOP)

Releváns fejlesztési források

GINOP1 KKV versenyképességének javítása (TC3); **GINOP5** Foglalkoztatás (TC8); **GINOP8** Pénzügyi eszközök (TC3, TC8);

TOP1 Térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére (TC8); **TOP5** Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, foglalkoztatás-ösztönzés és társadalmi együttműködés (TC8); **TOP6** Fenntartható városfejlesztés a megyei jogú városokban (TC8)

VEKOP1 Vállalkozások versenyképességének javítása (TC3); **VEKOP6** Települési környezet és közszolgáltatás fejlesztés (TC8); **VEKOP8** Foglalkoztathatóságot szolgáló programok (TC8)

Területi kohéziós beavatkozási pontok a felhívások előkészítésénél és az értékelés során

Javasoljuk előnyben részesíteni azon projekteket, amelyek megfelelnek az alábbi feltételeknek:

- a 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet szerinti **kedvezményezett, fejlesztendő vagy komplex programmal fejlesztendő járáásokban megvalósuló fejlesztések** (GINOP, TOP, VEKOP, VP);
- A 27/2013. (II. 12.) Korm. rendeletben meghatározott **szabad vállalkozási zónákban megvalósuló fejlesztések**;
- a nagyon alacsony vállalkozási hajlandósággal és vállalkozási sűrűséggel jellemezhető területeken megvalósuló fejlesztések;

- **ipari válságterületek településein** a gazdasági szerkezetváltást, az újraparaszitást elősegítő beruházások;
- a **romák által magas arányban lakott térségekben** olyan fejlesztések ösztönzése, amelyek hozzájárulnak a roma emberek társadalmi-gazdasági kapcsolatainak erősítéséhez, a helyi gazdaság erőteljes fejlesztéséhez;
- az **aprófalvas térségekben** a legfőbb gazdasági ágazatba tartozó tevékenységek ösztönzése;
- a **nagyvárosi növekedési zónák (MJV-k)** magas hozzáadott értékű gazdasági tevékenységeinek fejlesztésére irányuló kezdeményezések preferálása a kiemelt gazdasági ágazatok mentén (pl.: elektronika, kreatív ipar, gyógyszer-gyártás, egészségipar, járműgyártás, zöld gazdaság, stb.)
- a **járasközpont funkciót betöltő településeken**, a gazdasági funkcióik megerősítését szolgáló projektek előnyben részesítése;
- a **sajátos helyi / térségi termékek** előállítását / feldolgozását végző vállalkozások támogatása;
- a helyi gazdasági adottságokra épülő üzleti és gazdasági szolgáltató funkciók erősítésére irányuló projektek előnyben részesítése: a helyi vállalkozások közötti gazdasági kapcsolatokat erősítő (pl.: beszállítói kapcsolat, szolgáltató-sok) kezdeményezések támogatása;
- a **gazdaság diverzifikációját** elősegítő fejlesztések támogatása az olyan térségekben, ahol egy-egy gazdasági ágazat jelentős túlsúlyban van;
- a projektgazdához hasonló adottságokkal és jellemzőkkel bíró külföldi térségekkel/régiókkal történő kapcsolatok, **tapasztalatszerések, együttműködések, csereprogramok kialakítását megcélzó projektek** megvalósítása;
- a **határon átnyúló kapcsolatok** lehetőségeinek kihasználása és a peremrégiók felzárkóztató fejlesztése érdekében olyan fejlesztések megvalósítása, amely a két piac összekapcsolásával elősegíti a termelést, gazdálkodást, a beszállítói és fogyasztói kör növelését és racionalizálását, a vállalkozási kapcsolatok tevékeny fejlesztésével, a versenyképes üzleti infrastruktúra-hálózat kialakításával és az üzleti információk hozzáférhetőségének fejlesztésével.

2. Foglalkoztatás támogatása

Az adott ágazatra jellemző területi folyamatok

Magyarországon, hasonlóan a többi közép-kelet európai országhoz **jelentős területi különbségek vannak a foglalkoztatottak és a munkanélküliek arányában**. Magyar sajátosság azonban **az inaktív népesség rendkívül erős koncentrációja a hátrányos helyzetű térségekben**. A területi különbségek szélsőséges mértéke és tartóssága részben a munkaerő és részben a tőke alacsony területi mobilitásának következménye. Az utóbbi években jelentősen csökkentek a munkaerő-költségek termelékenységbeli eltérésekkel korrigált területi különbségei Magyarországon. Így a magas és alacsony munkanélküliségű területek között mért bérkülönbségek nem képesek kompenzálni a fejlett, urbanizált térségek által az odateleplülő vállalatok számára fontos pozitív externális hatásokat.

Napjainkra az ország gazdasági-társadalmi fejlettségét kifejező legtöbb mutató inkább egy fejlett északnyugati és két erősen leszakadó délnyugati és északkeleti térséget rajzol ki, melyeket két, szűkebb környezeténél versenyképesebb tengely (Budapest-Pécs és Budapest-Szeged) és néhány nagyváros (pl. Nyíregyháza, Debrecen, Szolnok) tagol.

A foglalkoztatás ágazati szerkezetében jól látszik a szolgáltató szektor töretlen térnyerése. Ezzel párhuzamosan mérsékelten csökkent az egyes ipari szektorokban és a mezőgazdaságban dolgozók aránya. Az ipar a foglalkoztatottakból az agráriumnál jóval nagyobb arányt képvisel (29,8% 2012-ben). A szekunder szektor jelentősége a foglalkoztatásban főleg az ipari tradíciókkal rendelkező és a rendszerváltás után újraiparosított térségekben, Fejér, Nógrád és Komárom-Esztergom megyében a legmagasabb, míg Budapestten a legalacsonyabb. A foglalkoztatók nélküli térségek tartósan magas (Borsod, Nógrád, Szabolcs 2009 óta 15% felett) munkanélkülisége, a szociális ellátórendszer munkavállalás ellen ösztönző hatása és az iskolarendszer hiányosságai mára a munkaerő-piac igényeit teljesíteni nem tudó rétegek és térségek kialakulásához vezettek. A foglalkoztatathatóságnak ebben az esetben nemcsak a digitális, hanem a nagyarányú (a felnőtt lakosság körében 25% körüli) funkcionális analfabetizmus is akadály.

A hazai foglalkoztatás problémái különösen erősen jelentkeznek **a roma népesség** esetében. Magyarországon a munkaerő-piaci szempontból veszélyeztetett célcsoportok az alacsonyan képzettek, a megváltozott munkaképességűek, az 50 éven felüliek, a fiatal pályakezdők, valamint a kisgyermekes nők.

Területi egyenlőtlenségek, hiányok, potenciálok PM szerint

A foglalkoztatási ráta területi különbségei élesek: a népesség közel 20%-a rossz foglalkoztatási mutatókkal rendelkező megyékben él (EU adat 12% körüli). A keleti és északi térségek továbbra is munkahely-hiányosak, a fejlettebb nyugati területek helyzete pedig nagyban függ az exportáló vállalkozások külpiacainak helyzetétől. A tartós munkanélküliséggel vagy inaktivitással kapcsolatos problémák az ország egyes területein és a területileg szegregált körülmények között élő társadalmi csoportok, köztük a romák esetében koncentráltan jelentkeznek. A foglalkoztatási és munkanélküliségi adatok járási szinten még nagyobb szórást mutatnak a 15-74 éves népesség tekintetében, így 2010-ben 31-67% közötti foglalkoztatási, illetve 6-44% közötti munkanélküliségi ráták is tapasztalhatóak.

	<p>A Dél-Alföld, a Dél-Dunántúl, az Észak-Alföld és Észak-Magyarország esetében az ifjúsági munkanélküliség meghaladja a 25 %-ot.</p> <p>A vidéki területek foglalkoztatási rátája különösen alacsony: a 2011-es népszámlálás alapján 49,13% volt, ami jóval az uniós átlag alatt marad (62,3%), a munkanélküliségi ráta meghaladja az országos átlagot. A munkanélküliség mellett a vidéki térségeket (elsősorban a falvakat) az elvándorlás is sokkal erősebben sújtja. Az elvándorlók nagy része diplomás fiatal, amelynek következtében a vidéki térségek egyre inkább előregednek és szakemberhiánnyal küzdenek.</p> <p>Mobilitási problémák: A munkanélküliek 50%-a kistelepülésen él, ahol a helyi elhelyezkedési lehetőségek és a munkaerő mobilitása korlátozottak. Utóbbiak között a közlekedési lehetőségek, a megfizethető és rendezett bérlakás-piac és a gyermekgondozási szolgáltatások korlátozott elérhetősége is tényező.</p> <p>A legelmaradottabb térségek felzárkóztatása túlmutat az ESB alapok hatókörén, de társadalmi felzárkóztatásra és gazdaságfejlesztésre a térségbe jutó forrásaik hasznos segítséget nyújtanak.</p> <p>A magyar Kormány által kijelölt szabad vállalkozási zónák egyik jelentős piaci kudarca az alacsony vállalkozói hajlandóság, csak ennek megváltoztatása után lehet a vállalkozói képességet és tudást fejleszteni. Az ide irányuló gazdaságfejlesztési források célja a foglalkoztatás, a munkavállalók alkalmazkodóképességének javítása, a veszélyeztetettek munkaerőpiaci integrációja, az önfoglalkoztatás és a vállalkozói hajlandóság fokozása.</p> <p>A társadalmi célú gazdaság azon formái, amelyek a nyílt munkaerőpiacra nem, vagy nehezen integrálható csoportokra irányulnak, megoldást jelenthetnek a vidéki térségeken élő, aktív korúak foglalkoztatásának növelésére, valamint munkából származó jövedelem biztosítására és ezáltal egyéni helyzetük javítására. Ezen támogatások esetében a vidéki térségben azok jellege miatt az agrártevékenység kerül előtérbe, és a tevékenységek része a saját felhasználásra történő termelés is.</p>
<p>Az OFTK által az adott ágazat számára javasolt terület-fejlesztési megfontolások</p>	<p><i>Az OFTK szerint, hazánk versenyképességének erősítéséhez és gazdasági felzárkóztatásához elengedhetetlen a rendkívül alacsony foglalkoztatási rátánk felemelése 75 százalékra. Ez minél nagyobb arányban magas hozzáadott értékű munkahelyek teremtésével kell, hogy megoldódjon. Középtávon a munkaerő-piacról régóta kiszorult, jellemzően alacsony képzettségű vagy más szempontból hátrányos helyzetű emberek a munka világába történő visszavezetése a legfontosabb feladat. Ennek hiánya egyes hazai térségek gazdasági-társadalmi rendszerének teljes összeomlásával fenyegethet már középtávon is, amit minden eszközzel el kell kerülni.</i></p> <p>Nemzeti prioritásként jelenik meg a Konceptióban a „Fordulat a teljes foglalkoztatottság és a tudásalapú társadalom felé”, mely megfogalmazza, hogy „Az erősen munka intenzív ágazatok fejlesztése prioritást kell, hogy élvezzenek, különösen az országos jelentőségű foglalkoztatási gondokkal sújtott térségekben. A mobilitás fontos eszköz a munkaerő-piacon, az alapvető cél azonban az, hogy az ország valamennyi térségében legyen megfelelő mennyiségű és minőségű munkalehetőség</p>

	<p>Az OFTK legfontosabb foglalkoztatási relevanciájú területi prioritásai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jelentős szerepük van a térségek adottságaihoz igazodó átfogó szakpolitikai kezdeményezéseknek- az integrált oktatásnak-, a foglalkoztatásra- és szociálpolitikára egyaránt kiterjedő fejlesztéseknek. • A társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott külső és belső perifériák, térségek felzárkóztatása külső segítséggel, de alapvetően belső erőforrásaikra építve. • Lehetőség szerint a helyben való foglalkoztatással, adott esetben a mobilitás, indokolt esetben a kedvezőbb körülmények közé való elköltözés támogatásával. • Fontos a város-vidék kapcsolatok erősítése, a településszerkezeti és térségi sajátosságokhoz igazodó fejlesztések, programok megvalósítása. • Az agrár- és élelmiszergazdaságon túl a vidéki térségek foglalkoztatási palettáját színesítő, további gazdasági ágazatok fejlesztése, a helyi gazdaság megerősítése. • A fejlesztési források felhasználása során elsődleges szempont, hogy a támogatások a foglalkoztatás növelését, de legalább szinten tartását eredményezzék.
<p>Érintett tematikus célkitűzések</p>	<p>TC 8: A fenntartható és minőségi foglalkoztatás, valamint a munkavállalói mobilitás támogatása (TOP, VP)</p> <p>TC 10: Az oktatásba és a képzésbe, többek között a szakképzésbe történő beruházás a készségek fejlesztése és az egész életen át tartó tanulás érdekében</p>
<p>Releváns fejlesztési források</p>	<p>TOP1 Térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére (TC8); TOP5 Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, foglalkoztatás-ösztönzés és társadalmi együttműködés (TC8); GINOP5 Foglalkoztatás (TC8); GINOP 6. Versenyképes munkaerő (TC8); EFOP 1. Együttműködő társadalom – (TC9) pl. A halmozottan hátrányos helyzetű csoportok munkaerő-piaci részvételének és munkaerő-piacon való megjelenésének elősegítése; EFOP 3. Gyarapodó tudástőke (TC 10); EFOP 4. Infrastrukturális beruházások a gyarapodó tudástőke érdekében (TC 10)</p> <p>VP M06 A mezőgazdasági üzemek és a vállalkozások fejlesztése (pl. 6.1. A fiatal mezőgazdasági termelők számára nyújtott induló támogatás; 6.2 Nem mezőgazdasági tevékenységek elindításának támogatása; M09 Termelői csoportok és szervezetek létrehozása – közvetetten M01 Tudásátadás és tájékoztatási tevékenységek)</p> <p>Szlovákia – Magyarország Határon átnyúló együttműködési program (3. prioritás): A fenntartható és minőségi foglalkoztatás előmozdítása és a munkavállalói mobilitás támogatása (TC8)</p> <p>Románia – Magyarország HÁEP (3. prioritás): A foglalkoztatás javítása és a munkavállalói mobilitás ösztönzése (TC8)</p> <p>Magyarország – Horvátország HÁEP(4. prioritás): Oktatás: az oktatásba és a képzésbe, többek között a szakképzésbe történő beruházás a készségek fejlesztése és az egész életen át tartó tanulás érdekében (TC10)</p> <p>Duna Transznacionális Program (1. prioritás) Innovatív és társadalmilag felelős Duna Régió: az innovációhoz szükséges keretfeltételek javítása; az üzleti és társadalmi innovációs készségek fejlesztése</p>

→	<p>INTERREG CENTRAL EUROPE Program (1. prioritás): Innovációs együttműködés Közép-Európa még inkább versenyképessé tételében: vállalkozói kompetenciák és készségek javítása, az innovációs rendszerek szereplői közötti fenntartható kapcsolatok javítása;</p> <p>Területi kohéziós beavatkozási pontok a felhívások előkészítésénél és az értékelés során</p> <p>Javasoljuk előnyben részesíteni azon projekteket, amelyek megfelelnek az alábbi feltételeknek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet szerinti kedvezményezett, fejlesztendő vagy komplex programmal fejlesztendő járásek lakosságának foglalkoztatási lehetőségeit bővítik (GINOP, TOP, VEKOP, VP); • a 27/2013. (II. 12.) Korm. rendeletben meghatározott szabad vállalkozási zónákban valósulnak meg; • a romák által magas arányban lakott térségekben valósulnak meg, a roma népesség munkaerő-piacon való érvényesülését elősegítő integrált képzési, foglalkoztatási és szociális programokat támogat. • a vidéki térségek népességmegtartó erejét növelő, önfoglalkoztatást elősegítő projektek támogatása; • a határmenti térségek foglalkoztatási lehetőségeinek bővítése és az ehhez szükséges mobilitás feltételeit javító fejlesztések ösztönzése; • a hazai kultúrtájak esetében egyrészt a térségre jellemző hagyományos mesterségek, iparágak megőrzését és fenntartható fejlesztését szolgáló foglalkoztatási kezdeményezések támogatása, másrészt alkotóhelyek és távmunka lehetőségek biztosításával új kvaterner és K+F szektorbeli munkahelyek létrejöttének ösztönzése; • a tanyás térségekben a tanyai gazdaságok fennmaradását, piaca jutását biztosító fejlesztések ösztönzése annak érdekében, hogy tájfenntartó és megélhetést biztosító szerepüket betölthessék; • az aprófalvas térségekben a tehetséges fiatalok helyben tartását, képzését, térségben való munkavállalását elősegítő beavatkozások; • az ipari válságtérségekben a foglalkoztatás támogatását, a felnőttképzéseket, az átképzéseket és az oktatás fejlesztését célzó kezdeményezések; • a foglalkoztatás, a szakképzés, a lakhatás, a népegészségügy, a gyermekvédelem és a segélyezés integrált kezelését elősegítő projektek támogatása; • integrált megközelítésű (pl.: a közlekedést, a rendezett lakáshelyzetet és a gyermekgondozási szolgáltatások elérhetőségét is figyelembevevő), komplex foglalkoztatás ösztönzést szolgáló kezdeményezések előnyben részesítése; • a rugalmas munkavégzést elősegítő, az esélyegyenlőséget szem előtt tartó programok támogatása (pl. távmunka, munkaidő-kedvezmény, stb.);
---	---

→

3. Turizmusfejlesztés

<p>Az adott ágazatra jellemző területi folyamatok</p>	<p>A hazai turizmus nemzetgazdasági jelentősége kiemelkedő. A kereskedelmi szálláshelyek és magán szálláshelyek száma együttesen közel 580 ezer volt 2013-ban, melynek 41,2%-a a Balaton térségében működött, ami erős területi koncentrációt jelez. A vendégforgalmi adatokat tekintve 2013-ban 9 947 ezer vendég érkezett az országba, több mint 50%-uk Budapestet és a Balaton régiót célozta meg. Az ezer lakosra jutó vendégéjszakák száma a nemzetközi szinten is versenyképes egészségturisztikai desztinációkban (Hajdúszoboszlói járás, Sárvári járás, Tapolcai járás), valamint a Balaton térségében (Balatonfüredi, Keszthelyi, Siófoki járásek) volt a legnagyobb.</p> <p>Az egészség- és egészségügyi turizmus területén jelentősek a gyógyhelyek, továbbá kiemelt vonzerőt jelentenek az UNESCO világörökségi helyszínek. A kedvező természetföldrajzi feltételekkel, illetve kulturális és gazdasági vonzerőkkel bíró összefüggő üdülőtérületek közül a vendégforgalom alapján kiemelkedik a Dunakanyar, Velencei-tó térsége (a Vértes, a Váli-völgy), a Mátra-Bükk, Sopron-Kőszeghegység, a Tisza-tó, a Mecsek és a Villányi-hegység térsége. <i>(Lásd: 2. Melléklet, 5. ábra)</i></p>
<p>Területi egyenlőtlenségek, hiányok, potenciálok PM szerint</p>	<p>Magyarországon az ágazatok közül foglalkoztatási szempontból kiemelkedik a turizmus. A turizmus a magyar gazdaság egyik legjelentősebb ágazata (a befektetéseket, ellátási láncot és jövedelmi hatásokat is figyelembe véve 2012-ben Magyarország a GDP-jének 10,8%-át adta; WTTC, 2013). Az ágazat jelentős mértékben KKV-kra épül, és erősen munkaintenzív. A hazai turisztikai tevékenységek az átlagosnál nagyobb hatást gyakorolnak más ágazatokra, így a munkaerő piacra is jelentős további közvetlen és közvetett hatást fejtenek ki. A turizmusban közvetlenül és közvetve (például ellátási láncokban) foglalkoztatottak aránya nemzetközi szinten is jelentős (az összes hazai foglalkoztatott 9,8%-a, mintegy 360 ezer fő; WTTC, 2013). A turizmus egyes térségekben és kistérségeken domináns foglalkoztató. Ezért a turisztikai ágazati logika alapján képező attrakciófejlesztések foglalkoztatási szempontból fontos fejlesztési irányok.</p> <p>A Duna folyosó fejlesztése többek között a hajózhatóság, a biodiverzitás, a turizmus, az ivóvíz miatt is különös jelentőségű, fejlesztése nem csak országos, de makroregionális szinten is értelmezett. A dunai hajózás feltételeinek javításához kapcsolódnak a vasúti és közúti kapcsolatok összehangolt fejlesztései.</p>
<p>Az OFTK által az adott ágazat számára javasolt terület-fejlesztési megfontolások</p>	<p>Az OFTK legfontosabb turizmusfejlesztési relevanciájú területi prioritásai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a fenntartható és versenyképes turizmus megteremtése, a térségek változatos vonzerőire épített új és komplex turisztikai termékek kialakítása, magas színvonalú szolgáltatások biztosítása, • a jellegzetes táji sajátosságokra épülő fenntartható turizmus fejlesztése, a helyi értékek bemutatása, a lokális adottságokhoz alkalmazkodó idegenforgalmi infrastruktúra, szálláshelyek, desztináció menedzsment kialakítása,

→

	<ul style="list-style-type: none"> • tematikus termékfejlesztés, terméktervek, tematikus utak és termékáncok, kiemelt programok, komplex turisztikai termék- és szolgáltatáscsomagok (egészségturizmus, kulturális-, vallási és örökségturizmus, aktív turizmus és altípusai, hivatásturizmus, ökoturizmus), klaszterek fejlesztése, • az épített örökség erőforrásként való használata a turizmusban, a művelődéstörténetileg hitelesen helyreállított és bemutatott objektumok számának erőteljes növelése, • Budapest fürdővárosi arculatának, nemzetközi kulturális központ szerepének, a hivatásturizmusnak és nemzetközi versenyképességének a további erősítése, • a kultúra és turizmus kapcsolódásainak erősítése (pl. a kulturális-, örökség-, műemlék-, vár-, kastély-, vallási-, sport-, természetjáró-, stb. turizmus, a kultúrtájak, a nemzetiségi hagyományok kapcsolata, stb.) • az egészségipar, a termál- és egészségturizmus illetve a szabadidő gazdaság fejlesztése, ehhez kapcsolódva a gyógyvizek hasznosítása és a ráépülő gyógyfürdők szolgáltatásainak fejlesztése és bővítése, • a belföldi turizmus erősítése a kiemelt turisztikai vonzerők fejlesztésével, a nemzeti kulturális és épített örökség megőrzésével, fenntartható hasznosításával és az üzleti turizmusban rejlő lehetőségek kiaknázásával, • a falusi- és ökoturizmus fejlesztése, sajátos kínálati struktúra kialakítása, egymást kiegészítő prioritások, desztinációk mentén. A turisztikai desztinációk elérhetőségének javítása, • a vidékfejlesztés és a turizmus (vidéki-, falusi-, tanyasi-, agro-, öko-, természetjáró-, lovas-, vadász-, vízi-, vízparti-, horgász-, kerékpáros-, kemping-, kulturális-, örökség-, rendezvény- stb. turizmus) kapcsolatainak erősítése, • az aprófalvak falusi turizmushoz, öko- és aktív turizmushoz kapcsolódó infrastruktúrájának és a kapcsolódó szolgáltatások térségileg összehangolt fejlesztése.
Érintett tematikus célkitűzések	<p>TC3 A KKV-k versenyképességének fokozása (GINOP, VEKOP)</p> <p>TC6 A környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása (VEKOP)</p> <p>TC8 A foglalkoztatás és a munkavállalói mobilitás ösztönzése (GINOP, TOP, VEKOP).</p>
Releváns fejlesztési források	<p>GINOP1 Kis- és középvállalkozások versenyképességének javítása (TC3); GINOP7 Turizmus (TC8);</p> <p>TOP1 Térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére (TC8); TOP6 Fenntartható városfejlesztés a MJV-kben (TC8); VEKOP4 Turisztikai és természetvédelmi fejlesztések (TC6);</p> <p>VP16.3 Kis gazdasági szereplők között közös munkafolyamatok megszervezése és a források megosztása terén, valamint vidéki turizmussal kapcsolatos turisztikai szolgáltatások fejlesztése és/vagy marketingje tekintetében folytatott együttműködés;</p>

	<p>Magyarország – Szerbia IPA Határon Átnyúló Együttműködési Program 3. prioritás: Turizmus fejlesztése és kulturális örökségvédelmi együttműködés (TP4);</p> <p>Magyarország – Románia – Szlovákia – Ukrajna ENI Határon Átnyúló Együttműködési Program 1. prioritás: Helyi kultúra és történelmi örökség védelme (TC3) (a turisztikai hasznosítás kiemelt fókuszban szerepel);</p> <p>EU Duna Régió Stratégia 3. prioritás: A kultúra és az idegenforgalom, valamint az emberek egymással való kapcsolatteremtésének előmozdítása.</p>
Területi kohéziós beavatkozási pontok a felhívások előkészítésénél és az értékelés során	<p>Javasoljuk előnyben részesíteni azon projekteket, amelyek megfelelnek az alábbi feltételeknek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a Kormány 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelete a kedvezményezett járássok besorolásáról szóló rendeletben foglalt járásokból kerülnek benyújtásra (GINOP, TOP, VEKOP, VP); • hozzájárulnak a nemzetiségek által magas arányban lakott térségekben, vagy a hagyományos magyar néprajzi csoportok (pl.: palócok, matyók, jászok stb.) és tájak településein az ott élők kulturális hagyományainak, értékeinek hasznosítását elősegítő fejlesztések megvalósításához; • a hazai kultúrtájak esetében hozzájárulnak a jellegzetes táji sajátosságokra épülő fenntartható turizmus fejlesztéséhez, a helyi értékek bemutatásához, a lokális adottságokhoz alkalmazkodó idegenforgalmi infrastruktúra, szálláshelyek, desztinációmenedzsment kialakításához; az időben és térben koncentrált vendégforgalom szétterítéséhez, a szezon meghosszabbításához, a sokoldalú turisztikai kínálathoz; az idegenforgalomtól való túlzott függés csökkentéséhez; • hozzájárulnak a határmenti térségekben a határon átnyúló turisztikai desztinációk, turisztikai tengelyek közös fejlesztéséhez; • hozzájárulnak az aprófalvak falusi turizmushoz, öko- és aktív turizmushoz kapcsolódó infrastruktúrájának és a kapcsolódó szolgáltatások kínálatának térségileg összehangolt fejlesztéséhez; • hozzájárulnak Budapest nemzetközi turisztikai és kulturális központ szerepének erősítéséhez, az egyedi városkarakter értékalapú megőrzéséhez és fejlesztéséhez; a gyógyturizmushoz, továbbá elősegítik a Budapest körüli turisztikai örökséggyűrű létrehozását a meglévő épített értékek kibontakoztatásával. • hozzájárulnak a Balaton-térségben a fenntartható és versenyképes turizmus megteremtéséhez, a jelenleginél komplexebb turisztikai termékek kialakításához, a jelenleginél magasabb színvonalú szolgáltatások biztosításához; • elősegítik az egységes Balaton-térségi turisztikai menedzsment mellett a turisztikai kínálat területileg differenciált tervezésével a vendégforgalom területi szétterítését, a háttérterületek adottságain (borvidék, nemzeti park, hegyek, erdők, aprófalvak, történelmi emlékek, népi hagyományok gasztronómia stb.) alapuló alternatív turisztikai termékek kínálatának kifejlesztését és „értékesítését” a parttól távolabbi településeken is.

- elősegítik a sajátos, csak az adott régióban megtalálható értékek hasznosítását;
  - országos védettségű műemléket, régészeti lelőhelyet érintenek vagy műemléki jelentőségű területen valósulnak meg;
  - eredményeképpen létrejövő fejlesztés nem, vagy csak minimális mértékben változtatja meg a tájképi adottságokat;
  - elősegítik az adott **térségi/tájegységi termékcsomag márkázhatóságát**, markáns arculat kialakítását;
  - az egyes térségekben már meglévő vagy tervezett turisztikai szolgáltatások komplementer szolgáltatásait tartalmazzák, hozzájárulnak **az integrált programkínálat** kialakításához;
  - hozzájárulnak a **térségi turisztikai hálózatok**, tematikus utak kialakításához és megerősítéséhez;
- a prosperáló desztináció, település és kevésbé bevezetett attrakcióval rendelkező települések együttműködésének elősegítése.

4. Kutatás, technológiai fejlesztés és innováció

Az adott ágazatra jellemző területi folyamatok

Magyarország az OECD 2011. évi tudományos, technológiai és ipari eredmény-táblájában szereplő legtöbb mutató szerint lemarad az OECD átlagától, továbbá a magyar vállalkozások K+F és innovációs tevékenysége elmarad az európai átlagtól, különösen a kkv-k esetében, miközben ez a vállalatcsoport számos innovatívabb OECD gazdaságban fontos szerepet tölt be. Annak ellenére, hogy a magyar gazdaságban jelentős a csúcstechnológiai iparágak súlya, hazánkban **a vállalatok K+F ráfordítása GDP-arányosan összességében alacsony**. Magyarországon a GDP-arányos K+F ráfordítások mértéke az elmúlt évtizedben évenként 1% körüli szinten stagnált, 2011-ben 1,2 % volt (334,6 Mrd Ft).

A kutatási-fejlesztési ráfordítások Budapestre összpontosulnak, 2013-ban a fővárosban használták fel a K+F-re összegek közel 60%-át, és ez az arány érvényesül a K+F alkalmazottak számában is. A főváros mellett Debrecen, Szeged és Veszprém K+F szerepe jelentősebb, de egyik jelentősége sem mérhető Budapest jelentőségéhez, Debrecen révén Hajdú-Bihar megye 6,4%-kal részesedett a K+F ráfordításokból, Csongrád (Szeged) és Veszprém megye 4,5% körüli értéket, Pest megye 3,7%-ot ért el. Hajdú-Bihar, Csongrád és Veszprém megyék K+F értékében átlag feletti volt a felsőoktatási kutatóhelyek szerepe, de Veszprém megyében a vállalkozások, Csongrád megyében az állami kutatószektor is jelentősebb volt, mint más megyékben. E három megyében K+F jelentősége a GDP arányában is kirajzolódik, a GDP 2-2,5%-át fordították kutatás-fejlesztésre, Veszprém és Hajdú-Bihar megye értéke Budapestét is megelőzi, míg más megyékben jellemzően 1% alatt maradt ez az arány.

2009 és 2013 között nagymértékben, több mint 40%-kal emelkedtek a K+F összegek (294 Mrd Ft-ról 415 Mrd Ft-ra). Ez amellel, hogy a K+F és innováció szerepének növekedését mutatja, azért is jelentős, mert lényegében az egész országot, a megyék többségét érintette, sőt arányaiban a növekedés a vidéki K+F központokban (pl. Tolna, Komárom-Esztergom, valamint Bács-Kiskun megyékben) nagyobb volt, mint a fővárosban.

A K+F alkalmazottak számának területi megoszlása a ráfordítások térszerkezetét követi, Budapest (30 915 fő) és a főbb egyetemi kutatóközpontok emelkednek ki (Csongrád megyében 4 931 fő, Hajdú-Bihar megyében 3 951 fő, Pest megyében 3 233 fő), Győr-Moson-Sopron megyében 2 155 fő).

Területi egyenlőtlenségek, hiányok, potenciálok PM szerint

Az ország K+F-teljesítménye még a gazdasági teljesítményénél is egyenlőtlenebbül oszlik el a térszinten: a Közép-magyarországi régióban (szinte kizárólag Budapesten) összpontosul a KFI ráfordítások 65,1%-a, valamint az összes vállalkozási K+F kiadás 66%-a. A régió K+F teljesítményének az ország egész területére kiterjedő, nélkülözhetetlen tovagyűrűző hatásai vannak. E helyzet hosszú távú történelmi és területi fejlődés eredménye, középtávon nem várható jelentős elmozdulás. Ezért ez a koncentráció nem megkerülhető a KFI források megfelelő nemzeti abszorpciójában, és a régió K+F fejlesztése nélkül az ország KFI teljesítménye sem fejlődhet. Jelentősek még a nagy vidéki egyetemi központok kutatói kapacitásai és eredményei, ahol a komplex városréségi gazdaságfejlesztés egyik pillérét is a kritikus tömeget elérő KFI tevékenység jelenti (az S3 stratégia bázisán).

→		<p>A Duna Régióban közös K+F problémák jelentkeznek, amik kezelése közös transznacionális / makroregionális fellépésen keresztül lesz igazán hatásos. Ilyen közös problémák az átlag alatti K+F költség/ráfordítás; az alacsony részvétel a K+F programokban (elsősorban a keretprogramban); a jelentős agyelszívás (brain drain) és a kutatási infrastruktúrák alacsony versenyképessége.</p>
	<p>Az OFTK által az adott ágazat számára javasolt terület-fejlesztési megfontolások</p>	<p>Az OFTK legfontosabb K+F+I relevanciájú területi prioritásai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A versenyképes, innovatív gazdaság megteremtése cél meghatározza, hogy gazdasági ágazataink és erőforrásaink, értékeink fenntartható használatára alapozva növelni szükséges az ország versenyképességét, importkiváltó gazdasági termelését, a foglalkoztatás ösztönzését és a megélhetés biztosítását. • a térségközpontok nemzetközi (nagyvárosi) hálózatokba való intenzívebb bekapcsolódásának ösztönzése, a gazdaság, a kutatás-fejlesztés, az oktatás (egyetemi központok nemzetközi oktatási-kutatási együttműködéseinek és képzési formáinak ösztönzése), fejlesztési-tervezési információcsere területén, • az európai kutatási infrastruktúrához való illeszkedés és a nemzetközi kutatási együttműködésekben történő részvétel országos érdek, amely lehetőleg területileg is diverzifikált, és a fővároson kívül más településeket is bekapcsolja a képzés, az ipar, a szolgáltatások, a kutatás és a menedzsment összekapcsolása kreatív együttműködések keretében. Kreatív klaszterek kialakítása, meglévő ernyőszerkezetek és természetes klaszterek fejlesztése, nemzetközi szintre emelése.
	<p>Érintett tematikus célkitűzések</p>	TC1 A kutatás, a technológiai fejlesztés és az innováció megerősítése (GINOP)
	<p>Releváns fejlesztési források</p>	GINOP2 Kutatás, technológiai fejlesztés és innováció (TC1) VEKOP2 Kutatás, fejlesztés és technológiai innováció
	<p>Területi kohéziós beavatkozási pontok a felhívások előkészítésénél és az értékelés során</p>	<p>Javasoljuk előnyben részesíteni azon projekteket, amelyek megfelelnek az alábbi feltételeknek:</p> <p>nagyvárosi növekedési zónák (MJV)preferálása a K+F+I fejlesztések során;</p> <ul style="list-style-type: none"> • egy vagy több megyéből elérhető innovációs és technológiai szolgáltatásokat biztosító fejlesztések előnyben részesítése; • amelyek a környezeti elemek terhelését okozó tevékenység káros hatásait csökkenteni hivatott technológia-korszerűsítés megvalósítására irányuló fejlesztéseket valósítanak meg; • Magyarország területén kívüli érdekeltséggel (pl.: határmenti térségek, Kárpát-medence) rendelkező kedvezményezettel vagy partnerrel megvalósuló fejlesztések előnyben részesítése.

5. Infokommunikációs fejlesztések

<p>Az adott ágazatra jellemző területi folyamatok</p>	<p>Az információhoz való hozzáférés ma már külön gazdasági tényező. A lakosság internet-hozzáférése folyamatosan javul: a szélessávú internet hozzáféréssel rendelkező háztartások aránya 2013-ban 69% volt, ami közel húsz százalékpontos javulást jelent 2009-hez képest. A területi különbségek azonban az IKT szektorban is jelentkeznek. Az internet elérés széles körben elterjedt a nagyvárosokban és a fejlettebb térségekben, míg a vidékies és az elmaradott járásokban az átlagosnál alacsonyabb az internethasználók aránya. Internet hozzáféréssel rendelkező háztartások aránya a KMR-ben a legmagasabb (77,9%), míg az Észak-Alföldön a legalacsonyabb (61,7%). A technológiai fejlődéssel előtérbe kerülnek a mobil alkalmazások: a mobilinternet-hozzáférés és a mobil eszközök terjednek fokozatos ütemben. Az információs társadalom az infokommunikációs rendszerekhez való hozzáférés mellett azok használatát, a társadalmi-gazdasági életbe való integrálódásukat is jelenti. Fontos, hogy a lakosság és a gazdasági szereplők korszerű információs és IKT szolgáltatásokat vehessenek igénybe. Az IKT szektor gyors változásaihoz képest a képzési rendszerek (felsőoktatás, szakképzés) lassabban reagálnak az IKT szektor elvárásaira. A magyar munkaerő-piacon minőségi és mennyiségi informatikai szakemberhiány mutatkozik. Az „e-gazdaság” szerepe folyamatosan nő. Az IKT vállalkozások területi megoszlása koncentrált, közel 60%-uk a KMR-ben működik.</p>
<p>Területi hátrányok, potenciálok PM szerint</p>	<p>Területileg az internetelérés a nagyvárosokban és a fejlettebb térségekben szinte teljes körű, de az internetelérés minősége gyakran már nem felel meg a mai követelményeknek. A vidék0,353 mmi területek informatikai alapellátottsága is kiépült, vagyis a települések 97%-án az internet elérhető, jelentősebb elmaradás tapasztalható azonban a szélessávú hálózatok minőségében (legalább 30 Mbps sáv szélességű szélessávú infrastruktúra vidéki lefedettsége alacsony). A vidéki térségekben az elérés minőségi problémái mellett a felhasználói oldal is lemaradásban van.</p> <p>Az IKT területi egyenlőtlenségeinek csökkentése javíthat a nehezen elérhető periférikus térségekben és a közlekedési szűk keresztmetszettekkel küzdő nagyvárosi agglomerációkban élők helyzetén, minőségi közszolgáltatásokhoz való hozzáférésén (pl. az újgenerációs (NGA) és közzethálózatok, vagy az e-közzolgáltatások fejlesztésével). Azokban a térségekben, ahol a piaci alapú fejlesztések gazdaságtalanok és/vagy túl hosszú a megtérülési idő, szükséges lehet az állami beavatkozás a teljes lefedettség eléréséhez, ami biztosítja az esélyegyenlőséget, az egyenlő hozzáférést az elektronikus közszolgáltatásokhoz. Ezt az elvet szükséges érvényesíteni a 2014-2020-as tervezési időszakban is. A piaci hiányokkal érintett területeket a mapping rendszer, a Nemzeti Infokommunikációs Stratégia és a kapcsolódó Zöld Könyv jelölik ki.</p>

→ Az OFTK által az adott ágazat számára javasolt területi prioritásai	Az OFTK egyik specifikus célja a „Kreatív tudásalapú társadalom, piacképes készségek, K+F+I”, melyben meghatározza, hogy a kreatív képességekre, tudásra építő értékteremtés érdekében az IKT háttér javítása szükséges, létre kell hozni a megfelelő és korszerű képzési rendszert, ami biztosítja a piacképes és gyakorlati tudás megszerzését, illetve kedvező szellemi és innovációs környezetet biztosít a fejlesztéseknek. Szükséges tehát a digitális fordulat, a digitális kompetenciák fejlesztése és az infokommunikációs hozzáférés bővítése. Szükséges a technológiai infrastruktúra kiépítése (a közhasználatú tereken vezeték nélküli, a településeken szélessávú internet-hozzáférés) és a digitális írástudatlanság felszámolása is, mely versenyképesebb munkaerőt, igényesebb fogyasztókat jelenthet.
Érintett tematikus célkitűzések	Elsősorban: TC2 Az IKT-hoz való hozzáférés, azok használatának és minőségének javítása. Kapcsolódhat: TC1 A kutatás, a technológiai fejlesztés és az innováció erősítése; TC10 Az oktatásba és a képzésbe, többek között a szakképzésbe történő beruházás a készségek fejlesztése és az egész életen át tartó tanulás érdekében; TC11 A hatóságok és az érdekelt felek intézményi kapacitásának javítása és a hatékony közigazgatáshoz történő hozzájárulása.
Releváns fejlesztési források	Elsősorban: GINOP3. Infokommunikációs fejlesztések; VEKOP3. Infokommunikációs fejlesztések. közvetve: GINOP2. Kutatás, technológiai fejlesztés és innováció; GINOP6. Versenyképes munkaerő; TOP5. Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, foglalkoztatás-ösztönzés és társadalmi együttműködés; TOP6. Fenntartható városfejlesztés a megyei jogú városokban (Gazdaságfejlesztéshez kapcsolódó foglalkoztatás-fejlesztés); VEKOP2. Kutatás, fejlesztés és technológiai innováció; VEKOP7. Társadalmi hozzáférést bővítő és humánerőforrás fejlesztést támogató programok; VEKOP8. Foglalkoztathatóságot szolgáló programok; VEKOP9. Közigazgatás- és közszolgáltatás-fejlesztés; EFOP2. Infrastrukturális beruházások a társadalmi együttműködés erősítése érdekében; EFOP3. Gyarapodó tudástőke; EFOP4. Infrastrukturális beruházások a gyarapodó tudástőke érdekében;
Területi kohéziós beavatkozási pontok a felhívások előkészítésénél és az értékelés során	Javasoljuk előnyben részesíteni azon projekteket, melyek megfelelnek az alábbi feltételeknek: <ul style="list-style-type: none"> • a Kormány 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelete a kedvezményezett járások besorolásáról szóló rendeletben foglalt járásokból kerülnek benyújtásra (TOP, VEKOP, GINOP, EFOP); • a 27/2013. (II. 12.) Korm. rendelet alapján meghatározott SzVZ településekről kerülnek benyújtásra; • a területi felzárkóztatást elősegítve hozzájárulnak az elmaradott térségekben, speciális adottságú térségtípusokban (pl. határmenti térségek, ipari válságtérségek, SzVZ, a kisebb népességű településeken) az IKT infrastruktúrák, közösségi hozzáférési pontok és a digitális írástudás fejlesztéséhez;

→	<ul style="list-style-type: none"> • a tanyás és aprófalvas térségekben megvalósuló, a távmunka lehetőségeit infrastrukturálisan vagy egyéb módon bővítő fejlesztések; • a projekt hozzájárul a digitális írástudatlanság felszámolásához különösen a legnagyobb lemaradásban levők körében (az idősek, hátrányos helyzetűek, kisteleplülésen élők és alacsony végzettségűek). Segíti a digitális jártasság fejlesztését kulturális intézmények, önkormányzati fenntartású közösségi internet hozzáférési terek bevonásával. Ösztönzi a távmunkát és a digitális közmunkát. • hozzájárul az IKT-hoz kapcsolódó infrastruktúra és tudás tekintetében az egyenlő esélyek biztosításához, az ehhez szükséges IKT térbeli terjedését korlátozó tényezők semlegesítéséhez; • elősegítik a fejlesztési- és tudásközpontok és térben koncentrálnó vállalati együttműködések (ipari parkok) esetében az IKT ellátottság folyamatos javítását, az IKT alkalmazások fejlesztését; • hozzájárulnak a fejlesztés helyszínén a kapcsolatrendszerek erősítéséhez, építéséhez (egyetem–kutatóintézet–ipar), közös platformok működésének támogatásához; • elősegítik a Magyarország határain túli szereplőkkel való IKT alapú kapcsolattartást, elektronikus ügyintézkést, a magyarországi és a külföldi, nemzetközi információkhoz való hozzáférést;
---	--

→

6. Energetika, megújuló energia, energiahatékonyság

<p>Az adott ágazatra jellemző területi folyamatok</p>	<p>Magyarországon a teljes energiafelhasználás összetételének változása kedvezőtlenebb az uniós átlagnál. 2011-ben európai léptékben alacsony volt a megújuló energiaforrások részaránya az összes energia felhasználásból (9,1%, szemben az EU 27 átlagos 13%-ával). Közben rendkívül magas az energiainport-függőségünk. Az utóbbi időben a hazai energiaellátáson belül a megújuló energiaforrások nagysága ugyan emelkedett (2010-ben 8,8%), de még mindig jócskán az uniós érték alatt van, és elmarad a technikailag már most is elérhető mértéktől.</p> <p>A hazai energiafogyasztás másik meghatározó területe az épületek energiaigénye: a felhasznált összes energia 40%-át az épületeinkben használjuk el, melynek mintegy kétharmada a fűtést és hűtést szolgálja.</p> <p>A 4,2 milliós magyarországi épületállomány körülbelül 70 százaléka felújításra szorul, amelyből minden tízedik esetben már új építés lenne indokolt. Mivel az épületállomány jelentős része energetikailag kifejezetten pazarlónak tekinthető, a legjelentősebb energiamegtakarítás ezek felújításával, korszerűsítésével, illetve energiahatékony új épületek építésével érhető el. Ezen a téren pedig a hőszigetelés mellett a megújuló energiaforrásoknak is fokozottabb szerepe lehet, pl. a hőszivattyúk, napkollektorok, napelemek használatával, energetikailag legalább részlegesen autonóm épületekkel.</p>
<p>Területi hátrányok, potenciálok PM szerint</p>	<p>Az épületenergetikai fejlesztések területi fókuszát alkotják a városok, és azon belül is a leromló épületállományú nagyvárosi lakóövezetek, valamint a több évtizede ipari technológiával épült lakótelepek. A lakótelepek esetében a passzív hőszigetelés mellett a távhőrendszerek rekonstrukciója is hangsúlyos. A vidékies térségekben (falvakban) a biomassza közösségi felhasználása tartogat lehetőségeket a termelés és felhasználás szempontjából, de jelentős energetikai potenciált rejt a leromlott műszaki állapotú vidéki lakossági és köztulajdonú épületállomány energiahatékonyságának fejlesztése is.</p>
<p>Az OFTK által az adott ágazat számára javasolt területi prioritásai</p>	<p>Az OFTK Jövőképében (célok 2030-ra) is megjelenik, hogy „természeti és kulturális erőforrásaink felelős és hatékony kihasználásával gazdasági fejlődésünkben az önerő kulcsszerepet játszik. Megújuló energia potenciálunkra építve energiatartósságunk jelentősen csökken, előtérbe kerül az energiatakarékosság és -hatékonyság, valamint a megújuló energiaforrások növekvő használata.”</p> <p>A természeti erőforrások átgondolt használata, a környezet védelme tehát stratégiai fontosságú, mely így szerepel az Átfogó célok és a Specifikus célok között is. A 2014-2020 időszakra érvényes Nemzeti prioritások között is szerepel célként az erőforrás- és energiahatékonyság növelése, az energiatartósságra való törekvés előmozdítása. Az OFTK kimondja, hogy „A megújuló és alternatív energiaforrások szélesebb körű, fenntartható használatával, a decentralizált térségi/lokális energetikai rendszerek kiépítésének támogatásával, az energiatudatosság fokozásával, az energiatakarékosság és -hatékonyság növelésével, a geotermikus energiapotenciálunk kihasználásával, az energiabeszerezési források diverzifikálásával csökkenthető hazánk energiatartóssága, javítható az ellátásbiztonság és létrejöhét az energiahatékony, jelentős megújuló energia potenciáljával felelősen és hatékonyan gazdálkodó magyar társadalom és gazdaság.”</p>

	<p>Már energiatartósságunk kismértékű csökkentése is jelentős lökést adhat a magyar gazdaság és az államháztartás számára, így nagymértékben hozzájárulhat a foglalkoztatási célok eléréséhez, valamint a leszakadt térségek felzárkóztatásához is. Az OFTK szerint kiemelten kell kezelni az energiahatékonyság javítását, a megújuló energiaforrások súlyának növelését is.</p> <p>A helyi adottságoknak megfelelően kell kialakítani a megújuló energia-termelést és felhasználást, a térségen belül keletkezett, jelentős potenciállal rendelkező megújuló energiaforrásokat kell hasznosítani. Az időjárástól függő megújuló energiák hálózati villamos-energia célú felhasználását az országos villamos-energiahálózat paramétereinek szabályozhatósága szerint kell optimalizálni. Saját térségi energiarendszerek kialakításával az önellátó, helyben záródó rendszerek létrejöttének elősegítése. Kapcsolódó fogalmak: fenntartható fejlődés – fenntartható növekedés, a többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózat-fejlesztés, a klímavédelem, stb.</p>
<p>Érintett tematikus célkitűzések</p>	<p>TC4: Az alacsony CO₂-kibocsátású gazdaság felé történő elmozdulás támogatása minden ágazatban</p> <p>TC5: Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, a kockázatmegelőzés és -kezelés előmozdítása</p> <p>TC6: A környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása</p>
<p>Releváns fejlesztési források</p>	<p>TOP3 Alacsony CO₂ kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken; TOP6 Fenntartható városfejlesztés a megyei jogú városokban; VEKOP5 Az energiahatékonyság, az intelligens energiahasználat és a megújuló energiák felhasználásának támogatása; GINOP4 Energia; KEHOP5 Energetikai hatékonyság növelése, megújuló energiaforrások alkalmazása; VP 5. prioritás; Duna Transznacionális Program 3. prioritás; INTERREG CENTRAL EUROPE Program 2. prioritás.</p>
<p>Területi kohéziós beavatkozási pontok a felhívások előkészítésénél és az értékelés során</p>	<p>Javasoljuk előnyben részesíteni azon projekteket, amelyek megfelelnek az alábbi feltételeknek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a Kormány 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelete a kedvezményezett járások besorolásáról szóló rendeletben foglalt járásokból kerülnek benyújtásra (TOP, KEHOP); • a 27/2013. (II. 12.) Korm. rendelet alapján meghatározott SzVZ településekről kerülnek benyújtásra; • a 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet és a 27/2013. (II. 12.) Korm. rendelet által meghatározott térségekben és településeken megvalósuló helyi munkaerőre alapozott biomassza előállítás, feldolgozást, energetikai hasznosítást célzó fejlesztéseket; • hozzájárulnak az térségek főbb gazdasági ágainak, tevékenységeinek fejlesztéséhez, a helyi, térségi autonóm ellátási, energetikai rendszerek kialakításához, a megújuló energiaforrások kiaknázásához; • megújuló energiaforrásokra alapozó, vagy energiahatékonysági fejlesztések, melyek kiterjednek a térben erősen koncentrált (ipari parkok, településrészek, települések, egykori ipari övezetek) ipari ökoszisztémáinak egészére, illetve maguk is ipari ökoszisztémákat alakítanak ki, vagy környezetbarát technológiákat vezetnek be;

- a leromló épületállományú nagyvárosi lakóövezetek (kiemelten az MJV-k esetében), valamint a több évtizede ipari technológiával épült lakótelepek energetikai megújítását, racionalizálását célozzák;
- ipari válságövezetek leromló ipari épületállományának megújítását, hasznosítását célozzák;
- a határon átnyúló energetikai és környezetfejlesztési együttműködések fejlesztését, összehangolását segítik elő;

7. Természetvédelem, környezetvédelem

Az adott ágazatra jellemző területi folyamatok

A rendszerváltozás jelentős szemléletbeli változást hozott a hivatalos környezetvédelem terén. A környezetterhelő ágazatok megszűnése vagy erős visszaszorítása lehetővé tette a **fenntarthatósági szempontok, a természeti értékek védelmének** fokozottabb érvényesíthetőségét. Mindez elsőként a levegőminőség javulásában volt tetten érhető, de a többi területen is igen komoly előrelépések történtek. Az 1990-es évek fejlesztéseinek köszönhetően nőtt az országos jelentőségű védett természeti területek kiterjedése, ugyanakkor a természetvédelem emberi és anyagi erőforrásai mindvégig erősen korlátozottak maradtak. A társadalom értékrendjében az anyagi jólét megszerzése, a fogyasztás valós jelentőségéhez képest aránytalanul nagy szerepet kap, míg a környezet minőségének, szolgáltatásainak értékelése nem megfelelő súlyú.

Magyarország az éghajlatváltozási előrejelzések szerint sérülékeny terület, ahol felmelegedéssel, szélsőséges csapadéeloszlással, az ár- és belvízveszély, valamint az aszályérzékenység növekedésével kell számolni. A **klimaváltozás** az egyik legnagyobb környezeti kockázat, amely a lakosság életmódját, életfeltételeit érheti. Az éghajlat tartós megváltozása, az egyre szélsőségebbé időjárás nemcsak természeti jelenség, hanem számos káros gazdasági, társadalmi és környezeti következménnyel jár. A hátrányos helyzetű térségek, a kedvezményezett járások, illetve bizonyos társadalmi rétegek (pl. alacsony jövedelmű, idősebb korosztályok) védekezési lehetőségei korlátozottak, így az éghajlatváltozás által okozott hatások bekövetkeztével nőhetnek a térségek közti gazdasági, társadalmi, életmódbeli különbségek.

Magyarország **természeti adottságai, természeti erőforrásai** igen sokszínűek és egyediek. Természeti értékeink védelme az élővilág és az élőhelyek védelme mellett kiterjed a természeti erőforrások megőrzésére, gyarapítására is.

Területi hátrányok, potenciálok PM szerint

A városi területek környezetminőségének javítása a jelentős építési beavatkozások és az összetett kölcsönhatásrendszer miatt integráltan, több ágazati fejlesztés összehangolásával lehet sikeres. Az integráció a környezeti, közlekedési, klímavédelmi fejlesztések mellett családbarát fejlesztéseket is magában foglal. Ezért az ilyen fejlesztések tervezése és támogatása egyaránt speciális területi összehangoltságot, integrációt kíván.

Területileg differenciált beavatkozásokat kíván az országos vagy nemzetközi szinten jelentős természeti értékek és kulturális örökségek védelme, bemutatásának javítása és hasznosítása. Különösen fontos ez ott, ahol nem csupán egy-egy attrakciót, hanem egész térségeket érintő fejlesztésekről van szó, mint például az örökségben gazdag Balaton térség.

Számos határon átnyúló intézkedés kapcsolódhat össze, és kezelhető hatékonyan, például az EU Duna Régió Stratégia keretében is.

<p>→ Az OFTK által az adott ágazat számára javasolt területi prioritásai</p>	<p>Fontos a természeti erőforrásaink fenntartható használata, értékeink megőrzése és környezetünk védelme, illetve a térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet. Cél a természeti erőforrásokkal való takarékos és hatékony gazdálkodás, így a fenntartható energia- és hulladék-gazdálkodás, a zöldgazdaság-fejlesztés, a stratégiai természeti erőforrások (a víz, a talaj, az ásványkincsek) fenntartható használata, a biodiverzitás megőrzése, a természeti értékek védelme, a környezetminőség javítása, és a környezetbiztonság erősítése. További cél a fenntartható életmód, fogyasztás és termelés elterjesztése, a környezettudatosság erősítése.</p> <p>Kulcskérdés az épített környezet értékeinek és a természeti erőforrásoknak a megőrzése, a termőföld, a vízkészlet és a bioszféra védelme és fenntartható hasznosítása, és a klímaváltozáshoz való adaptálása, ami rövid távon is intézkedéseket igényel és számolni kell az éghajlatváltozás hatásaira való felkészüléssel is.</p> <p>Hosszú távon fontos cél a környezeti nevelés, a környezeti szemlélet mind szélesebb körben történő elterjesztése, az energiatakarékosság, az újrahasznosítás, a megújuló energiára épülő helyi energiatermelési és –ellátási rendszerek kiépítése és a települési lakó-élő környezet megőrzése, javítása.</p> <p>Az OFTK területpolitikai céljai között szerepel a vidéki térségek népességeltartó képességének növelése. Célként megfogalmazza – a Nemzeti Vidékstratégiával összhangban – a vidéki térségek táji és közösségi értékeire, természeti erőforrásaira, táji, kulturális, valamint épített örökségeire és értékeire alapozott fejlesztése, az elmaradott vidéki térségek felzárkóztatása. Kiemelt beavatkozási terület a klímaváltozás hatásai által különösen érintett vidéki térségek (pl.: Homokhátság), melyek esetében növelni kell a térségek alkalmazkodó képességét.</p> <p>A változó globális és hazai folyamatokhoz igazodva a területfejlesztési politika szemléletének, megközelítéseinek megújítása is szükséges. A területfejlesztés központi célját képező, a gazdasági és társadalmi fejlettségben megmutakozó területi különbségek csökkentése, kiegyenlítése mellett új szempontok érvényesítése szükséges. A hatékonyabb, a hazai sajátosságokra épülő fejlődést szolgáló térszerkezet kialakítása több fő elvre épül, köztük arra, hogy a természeti erőforrásainkat védő térszerkezet kialakítására kell törekedni.</p>
<p>Érintett tematikus célkitűzések</p>	<p>Elsődlegesen: TC5: Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, a kockázat megelőzés és –kezelés előmozdítása; TC6: A környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása.</p> <p>Kapcsolódó: TC4: Az alacsony CO₂-kibocsátású gazdaság felé elmozdulás támogatása minden ágazatban;</p>
<p>Releváns fejlesztési források</p>	<p>TOP3. Alacsony CO₂ kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken; TOP6. Fenntartható városfejlesztés a megyei jogú városokban; TOP7. Közösségi szinten irányított városi helyi fejlesztések (CLLD); VEKOP4. Turisztikai és természetvédelmi fejlesztések; VEKOP6. Települési környezet- és közszolgáltatás fejlesztés; VP2., 4., 5. prioritásai;</p>

	<p>KEHOP1. A klímaváltozás hatásaihoz való alkalmazkodás; KEHOP 2. települési vízellátás, szennyvíz-elvezetés és –tisztítás, szennyvízkezelés fejlesztése; KEHOP 3. Hulladékgazdálkodással és kármentesítéssel kapcsolatos fejlesztések; KEHOP 4. Természet- és élővilág-védelmi fejlesztések;</p> <p>Ausztria – Magyarország HÁEP 2. prioritás; Szlovákia – Magyarország HÁEP 1. prioritás; Románia – Magyarország HÁEP 1. prioritás; Szlovénia – Magyarország HÁEP 1. prioritás; Magyarország – Horvátország HÁEP 2. prioritás; Magyarország – Szerbia IPA HÁEP 1. prioritás; Magyarország – Románia – Szlovákia – Ukrajna ENI HÁEP 2. prioritás.</p>
<p>Területi kohéziós beavatkozási pontok a felhívások előkészítésénél és az értékelés során</p>	<p>Javasoljuk előnyben részesíteni azon projekteket, melyek megfelelnek az alábbi feltételeknek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a Kormány 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelete a kedvezményezett járássok besorolásáról szóló rendeletben foglalt járássokból kerülnek benyújtásra (TOP, KEHOP); • hozzájárulnak a zöldgazdaság bővítéséhez, a környezetvédelmi ipar fejlesztéséhez, energia-takarékosság és -hatékonyság, energiabiztonság, a megújuló energiaforrások térségi autonóm energiaellátási rendszerekben való fenntartható hasznosításához (KEHOP, TOP, VEKOP, VP); • hozzájárulnak a klímabiztonság megteremtéséhez, a települési és intézményi klímavédelemhez, valamint a klímaváltozáshoz való alkalmazkodáshoz (KEHOP, TOP, VEKOP, VP); • tudatosabb településfejlesztési szemléletet tükröznek, a fejlesztés és a rendezés során a fenn-tarthatósági szempontok hatékonyabb érvényesítésére törekednek, a települési értékek megőrzését, erősítését célozzák, a zöldmezős fejlesztések helyett a barnamezők hasznosítását célozzák. • a kibocsátások csökkentése révén a levegőminőség javítását (pl. technológia-fejlesztéssel), a helyi légszennyezés csökkentését célozzák a kibocsátó források helyének gondos megválasztásával (már a területrendezés tervezése folyamán). A kisméretű szálló por csökkentését célzó projektek. • elősegítik a termőhelyi adottságokra és a saját biológiai alapokra építő területhasználatot, termelési szerkezet és agrotechnika kialakítását. (VP) • elősegítik a gazdasági-társadalmi folyamatok térbeli szervezése során a környezet eltartó- és tűrőképességével, a táj terhelhetőségével való összhang biztosítását, a természeti erőforrások értékvédelmét, degradációjának megelőzését. • belvízrendszerek felülvizsgálatát, a belvízelvezetést, a táji fenntarthatóságot veszélyeztető mértékben vízigényes kultúrák és ipari tevékenységek visszaszorítását célozzák; • a területhasználat, a gazdálkodás és a vízgazdálkodás összehangolását, szűkebb esetekben a terület- és gazdálkodási forma váltásának elősegítését célozzák; • hozzájárulnak a vidéki térségekben a fenntartható tájhasználat kialakításához, az adott-ságokra alapuló hagyományos és környezetbarát gazdálkodási módok felélesztésével, elterjesztésével. • a tanyai gazdaságok fennmaradását, piaca jutását segítik, annak érdekében, hogy tájfenntartó és megélhetést biztosító szerepüket betölthessék;

- az **aprófalvas térségekben** a lakosság helyben maradását biztosító, a helyi adottságokra alapozott környezetbarát gazdasági struktúrák kialakítását, az egyedi megoldású környezetkímélő infrastruktúrák kiépítését, a kulturális örökség turisztikai hasznosítását célozzák;
- hozzájárul **Budapest és térsége esetében** a nagytérségi léptékben is kiegyensúlyozott zöldfelületi rendszer, ökológiai és rekreációs szereppel rendelkező „zöld gyűrű” kialakításához (Budai-hegység, Pilis, Visegrádi-hegység, Gödöllői-dombság, Ócsai TVK, Duna-mente, Tétényi-fennsík stb.), az **agglomerációs települések** fizikai összenövésének megakadályozásához;
- **Budapest és térsége** esetében elősegíti a felszíni és felszínalatti vizeknek az egészség megőrzéséhez, a gyógyturizmushoz, az egészséges és élhetőbb települési környezet megvalósításához való hozzájárulását, illetve a város és a Duna szervesen együtt élő kapcsolatának fejlesztését;
- a nagyobb városok körüli **agglomerálódó térségekben** az ökológiailag fontos, településeket elválasztó zöldfelületi rendszerek védelmét és fejlesztését, a területfoglalás korlátozását, a közlekedési rendszerek összehangolását, a zöldmezős beruházások korlátozását szolgálják (TOP, VEKOP, KEHOP);
- a policentrikus városhálózat érdekében a **városi központok** környezeti infrastruktúrájának fejlesztését, a közművekre való lakossági rácsatlakozások ösztönzését, a közösségi közlekedés fejlesztését, a városrehabilitációt és a városi környezetminőség javítását, a környezetbarát energiatermelő rendszerek elterjesztését segítik (TOP, VEKOP, KEHOP);
- az **egykori ipari övezetekben** a korábbi környeztkárosítások felszámolását, kármentesítést, tájrehabilitációt céloznak, továbbá környezetbarát technológiákat vezetnek be, helyi energetikai rendszereket, intelligens hálózatokat, ipari ökoszisztémák és autonóm ellátási rendszereket fejlesztenek.
- elősegíti a **Balaton**, a vizes élőhelyek és egyéb természeti területek ökológiai és kémiai állapotának megóvását és további javítását, a vízszintingadozásból fakadó problémák mérséklését, a Balaton-part terhelésének korlátozását, a nádasok védelmét, a természeti értékek megőrzését;
- támogatja a **Balaton-felvidék** aktív tájképvédelmét, a természetvédelemre, táji adottságokra épülő gazdálkodási módok kialakítását, fejlesztését;
- a **kultúrtájaink** esetében elősegíti a fokozott környezeti terhelés megelőzését, azok környezettechnológiai fejlesztésekkel való kezelését (a vízellátás, hulladékgazdálkodás, szennyvíz-kezelés, zajvédelem, levegőminőség-védelem fejlesztése fokozott prioritás ezekben a térségekben);
- a **Tisza-völgy árvízvédelmi biztonságának** növelését célozzák, az árvízszintek csökkentését eredményező, nagyvízi meder vízszállító képességének javítása és a hazai ártéren kiépíthető árapasztó tározók megvalósítása, továbbá a jelenlegi árvízvédelmi rendszer előírások szerinti kiépítése révén;
- a **Tisza menti**, természetes (mély)árterek reaktiválását, bevonását célozzák a vízgazdálkodásba. A Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése megvalósítását, és céljainak megfelelő működtetését célozzák;
- elősegítik a **tájhasználat igazítását** az egyes területek ökológiai adottságaihoz és a lehetséges vízpótláshoz, továbbá a szántóművelés kiváltását az arra alkalmatlan területeken;

- hozzájárulnak a 2001-2008 között működő **Homokhátsági** Speciális Célprogram folytatásához, kiemelten a szárazságtűrő és alternatív növények termesztésbe vonásához, az erre vonatkozó termesztési és fajtakisérletek, modellértékű tájgazdálkodási projektek megvalósításához, a vízgazdálkodás, a tájhasználat és a gazdálkodás összhangját megteremtő gazdálkodási rendszerek, agrotechnikai módszerek terjesztéséhez;
- hozzájárulnak a **Duna és a Tisza** vízgazdálkodási jellegű programjaihoz, beavatkozásaihoz, illeszkedve a Homokhátság vízgazdálkodási problémáinak átfogó rendezéséhez (a táj- és környezetgazdálkodási szempontokkal összhangban);
- a szennyvíztisztító és elvezető kapacitások fejlesztését célozzák Észak- és Dél-Alföldön, Észak-Magyarországon, a Duna-Tisza közén és a belső periferiákban,
- a **határmenti térségekben** támogatják a folyókhoz kapcsolódó vízgazdálkodási fejlesztéseket, együttműködéseket (felszíni és felszín alatti), a környezeti ártalmak csökkentését, természetvédelmi értékek (pl. határon átnyúló natúr-parkok) fejlesztését;

8. Közlekedés

Az adott ágazatra jellemző területi folyamatok⁶

Magyarország egyike (az egy lakosra jutó GDP alapján) a legnagyobb területi különbségekkel rendelkező országoknak, melynek oka részben a **közlekedési kapcsolatok minőségében és mennyiségében** keresendő. Magyarország közúti és vasúti hálózatát az erőteljes **főváros-központúság** jellemzi, továbbra is hiányoznak azok a kereszttirányú kapcsolatok, amelyek a sugaras szerkezetet képesek lennének oldani. A sugaras rendszer helyett hálós szerkezet kialakítására volna szükség. A gyorsforgalmi úthálózat kiépítettsége nem elégíti ki a növekvő tranzit- és belföldi forgalmi igényeket. Az alacsony sűrűség következtében az ország egyes járásaiból másfél órányira van a legközelebbi autópálya. Problémát jelent a Duna felső szakaszán a folyami hidak és a hozzájuk kapcsolódó utak hiánya, az alsó szakaszon pedig a kiépített hidakhoz hiányoznak a jó ráhordó kapcsolatok. Az elmaradottabb térségek, települések fejlődését is erősen gátolja a hiányos közlekedési hálózat, a térségi központok, megyeszékhelyek elérési problémái. A társadalmi, gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradott térségeink rossz helyzetének fő okai között említhető ezen térségek gazdasági funkcióvesztése, a valódi gazdasági, funkcionális központ szerepét ellátó városok hiánya, és rossz elérhetőségük. Sok helyen hiányoznak a településeket elkerülő, tehermentesítő, illetve összekötő utak.

Magyarország vasúti hálózata is főváros-központú, ugyanakkor a vasúthálózati sűrűség (8,1 km/1000 km²) meghaladja az uniós átlagot és az egyik legmagasabbnak számít Európában. A vasúti közlekedés teljesítménye továbbra is nagymértékű lemaradásban van a közúttal szemben, azonban 2009-2014 között mind a személy, mind az áruszállítás tekintetében javulást lehetett regisztrálni.

A **vízi közlekedés** tekintetében a hajózhatóság kapcsán az elmúlt években lényeges változás nem történt. Továbbra is a legfontosabb feladat a transzeurópai közlekedési folyosó részeként a Duna 2,5m merülésű, 1300-1600 tonna hordképességű hajókkal történő hajózhatóságának biztosítása. Ennek a feltételnek a Duna csak részben tesz eleget, mivel a hajók vízjárástól függően az év felében, kétharmadában csak merülési korlátozással közlekedhetnek. Számtottévó áruforgalmat Győr-Gönyű, Komárom, Csepel-Szabadkikötő, Dunaújváros, Paks, Baja, Mohács és – egyetlen jelentős tiszai kikötőként- Szeged bonyolít.

Az országban tíz intermodális (Budapest XXIII. és XXI., Törökbálint, Székesfehérvár, Sopron, Baja, Kecskemét, Szeged, Debrecen, Záhony), hét regionális (Budapest XV., XIV., XXII., Gönyű, Miskolc, Polgár, Szolnok) és egy helyi (Nagykanizsa) logisztikai központ működött 2014-ben. A **logisztikai** tevékenység nemzetgazdasági jelentősége évről-évre nő.

Az egyéni közlekedés továbbra is meghatározóbb, azonban a közösségi közlekedés szerepe kismértékben nőtt. Megyei szinten a legnagyobb javulás Pest megyében és Budapesten, illetve Csongrád megyében történt.

⁶ A táblázat összefoglalói részben a „Jelentés az ország területi folyamatainak 2009-2014 közötti alakulásáról, a területfejlesztési politika, valamint a területrendezési tervek érvényesítésének hatásairól” című dokumentum alapján készültek. A helyzetelemzés tudatosan nem dolgozza fel a közlekedési ágazat teljes vertikumát, kizárólag azon tématerületekre fókuszál, melyek a 2014-2020-as ciklusban támogathatók.

Területi egyenlőtlenségek, hiányok, potenciálok PM szerint

A magyarországi **kerékpáros közlekedés** legnagyobb hiányossága, hogy a megépített kerékpárutak és kerékpársávok nem kapcsolódnak egységes hálózatba, eltérő műszaki tulajdonságokkal rendelkeznek, kialakításuk sokszor nem az előírásoknak és az igényeknek megfelelően történt, fenntartásuk nem rendezett.

A közszolgáltatások elérhetőségét, a munkába járást, a vállalkozások piacra jutását nem megfelelően támogató **mobilitási lehetőségek** az érintettek esélyegyenlőségét sértik, különösen az agglomerációkban, valamint az aprófalvas, a hátrányos helyzetű, a kedvezményezett és határ menti térségekben, ahol a határon átnyúló, makroregionális összeköttetések jelentősége nagy. A fővárostól távoli térségek jellemzően gyengébb minőségű vonalvas közlekedési infrastruktúrájának következtében **jelentős területek szenvednek elérhetőségi problémákkal**.

Szinte minden megyében találhatóak olyan perifériális térségek, ahol a megyeszékhelyek (pl.: Kecskemét, Miskolc, Nyíregyháza) közúti elérhetősége még napjainkban is meghaladja 100 percet (NKS, 2013), de közösségi közlekedéssel még nagyobb elérési időkülönbségek azonosíthatók. (A helyi és térségi gazdasági és foglalkoztatási fejlesztések sikerét szolgáló közlekedésfejlesztések – amely leggyakrabban alacsonyabb rendű közutak fejlesztését igényli – a 2014-2020 programozási ciklusban alapvetően integrált területi fejlesztések keretében is megvalósulhatnak, a 7. [közlekedés] tematikus cél, a 3. [KKV], 4. [Alacsony CO₂] és a 8. [Foglalkoztatás] TC-k mentén is).

Kihasználatlan, egyes esetekben feltáratlan potenciálok rejlenek még a közlekedésfejlesztés terén, újszerű megoldásokkal, a fenntarthatóságot szem előtt tartó modellek alkalmazásával a munkaerő-mobilitás feltételei javíthatóak, a térségi elérhetőség ideje csökkenthető.

Az OFTK által az adott ágazat számára javasolt terület-fejlesztési megfontolások

Az OFTK legfontosabb közlekedési relevanciájú területi prioritásai:

- A globális és európai térszervező (csomóponti) szerepünk megerősítése;
- A többközpontú fejlődés elősegítése;
- A beszállítói hálózatok ösztönzése, támogatása – a gazdaság közlekedési igényeinek való megfelelés.

Fontosabb közlekedéspolitikai feladatok:

- Fenntartható mobilitási viszonyok megteremtése a városon belüli és város körüli utazási szükséglet mérséklése érdekében, a munkahelyek, lakóövezetek, szolgáltatási és közlekedési hálózatok elhelyezkedésének optimalizálása.
- A közlekedés racionalizálása és a fenntarthatóságának biztosítása, a környezetbarát alternatív közlekedési eszközök fejlesztése ([elővárosi] vasút, kerékpárutak, vízi közlekedés és ezek kombinációi).
- A főváros, a fővárosi agglomeráció és a belső gyűrű városai közötti napi ingázási kapcsolatokat segítő közösségi közlekedési rendszer kialakítása.
- A hazai mobilitást – szerkezeti problémáinak oldása révén – képessé kell tenni arra, hogy megfeleljen a munkaerő-piac elvárásainak.
- A meglévő infrastruktúra megújítása, a térségi szerepkör erősítése, a térségi elérhetőség és a határon átnyúló kapcsolatok (pl.: közelebbi fővárosokkal, nagyobb gazdasági/kulturális központokkal) javítása.

→ Érintett tematikus célkitűzések	TC4 Az alacsony CO ₂ -kibocsátású gazdaságra való áttérés támogatása minden ágazatban (TOP); TC7 A fenntartható közlekedés elősegítése és a kulcsfontosságú hálózati infrastruktúrák előtti akadályok elhárítása (IKOP); TC8 A foglalkoztatás és a munkavállalói mobilitás ösztönzése (TOP, VP).
Releváns fejlesztési források	IKOP1: Nemzetközi (TEN-T) közúti elérhetőség javítása; IKOP2: Nemzetközi (TEN-T) vasúti és vízi elérhetőség javítása; IKOP3. Fenntartható városi közlekedés fejlesztése és elővárosi vasúti elérhetőség javítása; IKOP4: TEN-T hálózat közúti elérhetőségének javítása. TOP1. A térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére (A munkahelyek elérhetőségének javítása, a munkavállalók mobilitásának segítése a közlekedési feltételek fejlesztésével). TOP3. Alacsony CO ₂ kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken (Fenntartható közösségi mobilitás elősegítése – Fenntartható települési közlekedésfejlesztés) TOP6 Fenntartható városfejlesztés az MJV-kben (Fenntartható városi közlekedésfejlesztés). VEKOP5: Az energiahatékonyság, az intelligens energiahasználat és a megújuló energiák felhasználásának támogatása (Fenntartható közlekedésfejlesztés intézkedésben például multimodális, kerékpáros közlekedés fejlesztése, Közösségi közlekedés energiahatékonysági célú fejlesztései). VP6-7.2.1.3-16 Külterületi helyi közutak fejlesztése, önkormányzati utak kezeléséhez, állapotjavításához, karbantartásához szükséges erő- és munkagépek beszerzése VP6-7.4.1-16 Jármű- és eszközbeszerzés: köz- és vagyonbiztonságot szolgáló fejlesztések, falu- és tanyagondnoki szolgálat fejlesztése jármű- és eszközbeszerzéssel. Ausztria – Magyarország 3. prioritás: A fenntartható közlekedés előmozdítása és kapacitáshiányok megszüntetése a főbb hálózati infrastruktúrákban (TC07); Szlovákia – Magyarország 2. prioritás: Határon átnyúló mobilitás javítása (TC7); Románia – Magyarország 2. prioritás: A fenntartható közlekedés előmozdítása és kapacitáshiányok megszüntetése a főbb hálózati infrastruktúrákban (TC7); Magyarország – Szerbia IPA 2. prioritás: Határon átnyúló közlekedési kapacitáshiányok csökkentése; Magyarország – Románia – Szlovákia – Ukrajna ENI 3. prioritás: A határrégió átjárhatóságának fejlesztése, közlekedési és kommunikációs hálózatok és rendszerek fejlesztése (TC7); Szlovénia – Magyarország 1. prioritás: Vonzó régió (turisztikai célú intézkedések között támogatható közlekedésfejlesztés is); Magyarország – Horvátország 2. prioritás: A természeti és kulturális erőforrások fenntartható hasznosítása (turisztikai célú intézkedések között támogatható közlekedésfejlesztés is);

	Duna Transznacionális Program 3. prioritása: Jobban összekapcsolt és energiatudatos Duna Régió: környezetbarát és biztonságos közlekedési rendszerek, valamint a városi és vidéki területek kiegyensúlyozott elérhetőségének támogatása; az energiabiztonság és energiahatékonyság javítása; INTERREG CENTRAL EUROPE Program 4. prioritása: Együttműködés a közlekedésben Közép-Európa jobb csatlakozásai érdekében: regionális személyszállítási és áruszállítási rendszerek tervezése és koordinációjának javítása a nemzeti és európai közlekedési hálózatokhoz való jobb csatlakozás, valamint a multimodális környezetbarát fuvarozási megoldások bővítése érdekében.
Területi kohéziós beavatkozási pontok a felhívások előkészítésénél és az értékelés során	Javasoljuk előnyben részesíteni azon projekteket, melyek megfelelnek az alábbi feltételeknek: <ul style="list-style-type: none"> • a Kormány 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelete a kedvezményezett járások besorolásáról szóló rendeletben foglalt járásokból kerülnek benyújtásra (TOP); • a szabad vállalkozási zónák létrehozásának és működésének, valamint a kedvezmény igénybe-vételének szabályairól szóló 27/2013. (II. 12.) Korm. rendeletben foglalt településekről nyújtják be; • a járási központ településeken valósulnak meg (TOP); • javítják a határmenti térségek közlekedési feltételeit, hozzájárulnak az európai és nemzeti közlekedési rendszerekhez kapcsolódó, jól megközelíthető és könnyen átjárható határtérségek kialakításához (IKOP, TOP, VEKOP, HÁEP, VP) • hozzájárulnak az egységes, turisztikai vonzerőként is szolgáló balatoni közösségi közlekedési rendszer megteremtéséhez (TOP, IKOP); • elősegítik a Tisza-térségi nemzetközi kapcsolatrendszerének fejlesztését a határon átnyúló közúti (pl. hidak építése) és vízi közlekedés (a vízgazdálkodás és a turisztika mellett) terén (TOP, IKOP, HÁEP); • támogatják a napi munkába járás, ingázás igényeirek maximálisan illeszkedő akadálymentes és fenntartható közösségi közlekedés fejlesztését, a hiányzó térségi kapcsolatok kiépítését különösen az aprófalvas térségekben, a zsáktelepüléseken és a határ menti településeken (TOP, IKOP, HÁEP); • hozzájárulnak a „Budapest Üzleti Régió” közúti, vasúti infrastruktúrájának és közösségi közlekedési kapcsolatainak, összehangolt menetrendi megoldásokkal és egységes tarifarendszerrel rendelkező közlekedési rendszerének, és az intelligens közlekedési rendszernek a kialakításához (VEKOP, IKOP). • hozzájárulnak a fő közlekedési útvonalak elérhetőségének javításához (IKOP, TOP, HÁEP); • a települések központjait elkerülő szakaszok fejlesztését célozzák (IKOP, TOP); • kerékpárutak összekapcsolását, a kerékpárutak hálózatosodását javítják (GINOP, TOP, VEKOP); • kerékpárút-fejlesztést céloznak és ott kerülnek megvalósításra, ahol két települést legrövidebb távolságban kizárólag első- vagy másodrendű, a kerékpárforgalom számára balesetveszélyes főútvonal köt össze (TOP, VEKOP, VP); • elősegítik közösségi intézmények, közszolgáltatások (pl.: egyetemek, kutatóhelyek stb.) könnyebb és gyorsabb megközelíthetőségét (pl.: közösségi közlekedés, kerékpáros közlekedés feltételeinek javítása) (IKOP, TOP);

9. Humán-közszolgáltatások (egészségügy, szociális szolgáltatások)

Az adott ágazatra jellemző területi folyamatok

Az elmúlt húsz esztendőben az európai országok egyik legfőbb társadalmi-gazdasági kihívásává vált a népesedési folyamatok és a demográfiai változások kedvezőtlen iránya. Európai szinten jelentős az alacsony termékenység mellett a daganatos és a szív- és érrendszeri megbetegedések, melyek kiemelkedő szerepet játszanak a népességszám csökkenésében. Ebben nagy szerepet játszik az egészségre káros életmód, valamint az egészségügyi ellátórendszer területi különbségei és hiányosságai, illetve az egészségügyi környezeti kockázatai.

Az egészségi állapotra és az életminőségre lehet következtetni a születéskor várható élettartamból, mely Magyarországon mindkét nem esetében a gazdasági és társadalmi szempontból fejlettebb térségekben, a budapesti agglomerációban, a Balaton északi partján, Északnyugat-Magyarországon, Debrecen és Nyíregyháza környékén a legmagasabb. A lakosság egészségi állapotát és annak javulását vagy romlását mutató, a halandóság korszerkezetből adódó különbségét kiküszöbölő mutató a **halalozások** 60 éven felüliekhez viszonyított száma, amelynek lakosságra (ezer 60 éven felüli lakosra) vetített értéke 2009 és 2014 között **javult országos** (58 főről 51,3 főre csökkent) **regionális és megyei szinten is.**

A **fekvőbeteg-szakellátást** érintette legnagyobb mértékben az egészségügyi ellátórendszer átalakítása. A **tízezer lakosra jutó működő ágyak száma 2009 és 2014 között 1,2 darabbal csökkent.** A csökkenés Szabolcs-Szatmár-Bereg (7,1 darab) és Jász-Nagykun-Szolnok megyében (6,9 db) és Budapesten (4,2 db) volt a legjelentősebb. A kapacitások leginkább a Dél-Dunántúlon és Nyugat-Dunántúlon (1,6-1,6 db), megyei szinten Baranya (4,4 db) és Vas megyében (3,2 db) emelkedtek.

Budapest és a központi egészségügyi régiók betegmigrációját kiemelten szükséges kezelni, mert a 4,5 millió lakos ellátásának a központját jelentő fejlesztéseket nem lehet az egészségügyi szolgáltatást igénybe vevő, bejáró népességet, a „beküldő” megyék szolgáltató kapacitásainak fejlesztésétől függetlenül kezelni, tervezni. Az egy ágyra vetített 2009-2014 közötti támogatás alapján a főváros és Pest megye ugyanis átlag mintegy 1/3, az egy fekvőbetegre eső támogatás alapján átlag kb. 1/4 arányban marad el az országos átlagtól. Ez arra a szükségszerűsége hívja fel a figyelmet, hogy **a „beküldő” megyék esetében az egészségügyi ellátó infrastruktúrát a foglalkoztatási, oktatási, szociális stb. struktúrákkal együtt, és a KMR-beli rendszerekkel integráltan kell fejleszteni.** A hazai **települések közel felében** (jellemzően a sok kistelepüléssel rendelkező megyékben) **nem volt elérhető helyben háziorvosi ellátás 2014-ben.**

Magyarországon a szociális ellátórendszer kiterjedt, az egész országot lefedően működik. A kisgyermekes nők foglalkoztatásának javításának egyik eleme a kisgyermekes napközbeni ellátását biztosító bölcsődék férőhelyeinek bővítése a bölcsődés korú gyermekek elhelyezésének biztosítása. Míg a **bölcsődei férőhelyek közel egyharmada a fővárosba koncentrálódik,** addig a kisgyermekes napközbeni ellátását szolgáló rugalmasabb, kisebb csoportlétszámokkal működő intézményformák (korábban családi napközik, jelenleg mini-, családi, illetve munkahelyi bölcsődék) **inkább a kisebb településeken és a bölcsődehiányos térségekben működnek (2014). 2014-ben a bölcsődei ellátást az ország északkeleti határterületén vették igénybe a legkevésbé,** amely e térségek alacsony foglalkoztatásából is adódik. Az ország demográfiai folyamatainak jelenlegi alakulása szerint az **idősellátásra a jövőben várhatóan egyre nagyobb feladat** hárul.

A **házi segítségnyújtás** 2014-ben az ország jelentős részén elérhető volt, a **települések mintegy 85%-án vették a szolgáltatást igénybe.** A **települések negyedében működött idősek ellátó nappali intézmény,** elsősorban a nagy népességű alföldi megyékben van kiépítve az intézményhálózat. A **legjobb ellátott területnek az északi és keleti országrész** számít. A 2009 és 2014 közötti időszakban országos szinten egyaránt javult a nappali ellátását biztosító **szenvedélybetegeket, a pszichiátriai betegeket, a fogyatékkal élőket,** valamint a **hajléktalanokat ellátó intézmények** lakosságszámra vetített kapacitási mutatója.

Területi egyenlőtlenségek, hiányok, potenciálok PM szerint

- A komplex programmal fejlesztendő járásokban az átlagosnál rosszabb a lakosság egészségi állapota (a várható élettartam az átlagnál 1-2 évvel alacsonyabb a nők, 3-4 évvel a férfiak esetében; NTFS, 2011)
- A hátrányos helyzetű térségek egészségügyi ellátásának szakemberhiánya: A betöltetlen háziorvosi körzetek kb. kétharmada hátrányos helyzetű településen van (~40% az LHH térségekben) (OALI, 2013).
- A vidéki településeken élő szegények körében az intézményi szolgáltatásokhoz (egészségügyi és szociális szakszolgálatok, munkaügyi szolgáltatások) való hozzáférés jelentősen elmaradott, mivel a szolgáltató intézmények számos esetben távoli településeken vannak, és a közlekedési költségek nem vállalhatók. Az alternatív közlekedési és közszolgáltatási formáknak (falu- és tanyabusz) ezért integrációs hatása van.
- A vidéki térségek társadalmi integrációs beavatkozásait nagyban segítené, ha az önszerveződésre és jövőformálásra képes vidékies közösségekre támaszkodhatnának. E közösségek és fejlesztések szervezésére kedvező eszközöket nyújthat a helyi közösségvezérelt fejlesztések (CLLD) módszertana.
- Az EUDRS és a Duna Régió szempontjából is jelentős fontossággal bír a települési körülmények között élők problémáinak összehangolt kezelése.

<p>→ Az OFTK által az adott ágazat számára javasolt terület-fejlesztési megfontolások</p>	<p>Az OFTK legfontosabb egészségügyi és szociális szolgáltatásokra vonatkozó területi prioritásai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Az egészségügyi és szociális szolgáltatások terén tapasztalható területi különbségek mérséklése, különös tekintettel a perifériák egészségügyi és szociális ellátásának fejlesztésére. • Az alapellátás és szociális szolgáltatások speciális területi problémáinak felmérése, megoldása. • A különböző földrajzi területek egészségügyi szükségleteit, ellátási kapacitások forrásigényeit figyelembe vevő szükségletterkép és kapacitástervezési rendszer kiépítése, folytatása kiemelt feladat. • A speciális erőforrásokat igénylő szakterületek centralizált, míg a beteg-közeli ellátások (pl. egynapos ellátás, járóbeteg-ellátás, házi betegápolás) decentralizált fejlesztésének elősegítése. • Az ellátórendszerek szervezésének tükröznie kell a településhálózati-vonzáskörzeti, valamint határmenti sajátosságokat, ügyelve arra, hogy a szolgáltatásokhoz való hozzáférés minden társadalmi csoport és terület számára biztosítva legyen. • Az ellátórendszer és az egészségipar (pl. orvosi berendezések és eszközök gyártása, gyógynövényipar) komplex, egymásra épülő fejlesztésének tervezése során fontos olyan centrumok kialakítása, amelyek magas technológiai színvonalú szolgáltatásokat, korszerű diagnosztikai eljárásokat és ellátási formákat tehetnek elérhetővé Budapesten kívül is. <p>Fontosabb egészség- és szociálpolitikai feladatok:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Állami felelősségvállalással az intézmények közötti együttműködést, a struktúraátalakítást és betegút-szervezést, valamint a hatékony gazdálkodást támogató intézményrendszer kialakítása. • Az egészségügyi és a szociális ágazat fejlesztéseinek összehangolása, kompetenciáik tisztázása. • Az intézményrendszer fejlesztése, köztük a Budapesti Sürgősségi Központ az Országos Pszichiátriai és Addiktológiai Központ, az Országos Betegjogi és Dokumentációs Központ létrehozása. • A fogyatékos emberek rehabilitációjának és, az aktív életet segítő segédeszköz-ellátás fejlesztése; • Az egészségügyi ellátórendszer népegészségügyi szempontokhoz való hatékony illesztése. Koncentrált fejlesztések a szív- és érrendszeri, valamint a daganatos megbetegedések megelőzése és gyógyítása érdekében. • A prevenció megerősítése a betegségmegelőzésre összpontosító, egészségtudatos társadalmat építő, hatékony programok alapján. Fontos a primer prevenció elsődleges intézményrendszerének megerősítése. • Egészségügyi kapacitások fejlesztése a turizmusgazdasággal való összefüggés megerősítésével. A magyarországi egészségipar és egészségturizmus fejlesztése során fontos figyelembe venni a gyógyturizmussal összeköthető épített örökséget és helyszíneket, a természetes gyógytényezőket és a hagyományra épülő egészségügyi szolgáltatások fejlesztését. • A gyógyszerárak egészségügyi ellátói szerepének erősítése. <p>→</p>
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Az egészség szempontjainak érvényesítése az állami akciók/beavatkozások során az „egészséget minden szinten, minden szakpolitikában” elvnek megfelelően, kiemelten a közoktatásban, az agrárgazdaságban, az egészséges élelmiszertermelésben, a foglalkoztatásban, a környezetvédelemben, a K+F+I fejlesztésekben, az IKT fejlesztésekben, a gazdaságfejlesztésben (kkv-k), valamint az ipar horizontális és átfogó fejlesztése esetében. • A határon átnyúló betegellátáshoz, az egészségügyi problémák (járványok, mentés katasztrófahelyzetekben stb.) határon átnyúló összehangolt kezelése valamint a gyógy-idegenforgalomhoz kapcsolódó fejlesztések támogatása. • Egészségi hatásvizsgálatok bevezetése és alkalmazásának bővítése, a szintér alapú egészségfejlesztési programok elterjesztése, támogatása, a prevenciós kapacitások és programok fejlesztése, illetve a védőnői preventív tevékenységek bővítése. • Az egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés esélyegyenlőségének megerősítése.
<p>Érintett tematikus célkitűzések</p>	<p>TC 9 A társadalmi együttműködés erősítése és a szegénység, valamint a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem. (A PM az NRP-vel összhangban rögzíti Magyarországon az célkitűzését, hogy a szegénységben vagy társadalmi kirekesztettségben élő, ezzel veszélyeztetett népesség számát (Eurostat adatok /2012/ alapján 32,4%, az EU átlag 24,8%) csökkenti 2020-ra, 2008-as bázisértékhez képest országosan 450 ezer fővel (EU cél 20 millió fő). E célkitűzéssel összhangban lett a 9. TC-hez illeszkedően az egészségügyi és szociális alapellátást nyújtó önkormányzati közszolgáltatások hozzáférhetőségének és minőségének fejlesztését célzó beavatkozási konstrukciók kialakítása.)</p>
<p>Releváns fejlesztési források</p>	<p>TOP4. A helyi közösségi szolgáltatások fejlesztése és a társadalmi együttműködés erősítése; VEKOP6. Települési környezet-és közszolgáltatás fejlesztés; GINOP7 Turizmus; EFOP1. Együttműködő társadalom; EFOP2. Infrastrukturális beruházások a társadalmi együttműködés erősítése érdekében; KEHOP 5 Energiahatékonyság növelése, megújuló energiaforrások alkalmazása (kórházak, szociális célú intézmények energetikai korszerűsítése); VP M19 LEADER helyi fejlesztésre (közösségvezérelt helyi fejlesztésre) irányuló támogatás; KÖFOP 2. A szolgáltatási szemlélet és az etikus működés megerősítése a közszolgáltatásban; Románia – Magyarország HÁEP: Az egészségügyi szolgáltatások fejlesztése.</p>
<p>Területi kohéziós beavatkozási pontok a felhívások előkészítésénél és az értékelés során</p>	<p>Javasoljuk előnyben részesíteni azon projekteket, melyek megfelelnek az alábbi feltételeknek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A Kormány 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelete a kedvezményezett járások besorolásáról szóló rendeletben foglalt járásköböl kerülnek benyújtásra (TOP) pl.: nevelés, lakhatás, egészségügy témában; • a terület-specifikus egészségügyi szükségleteket elégíti ki; • elősegítik a speciális egészségügyi erőforrásokat igénylő szakterületek centralizált, míg a beteg-közeli ellátások decentralizált fejlesztésének támogatását; • támogatják a 3 éven aluli gyermekek ellátására, felügyeletére vonatkozó szabályozás átalakításáról szóló 2015. évi CCXXIII. törvény által előírt területi szempontok érvényesülését (2017. január 1-től a települési önkormányzatok kötelező feladatellátásának köréhez rendeli a bölcsődei ellátás megszervezését bizonyos településeken); <p>→</p>

- hozzájárulnak az egészségügyi ellátórendszerek integrált szemléletű, a településhálózati-vonzáskörzeti, valamint határ-menti sajátosságok figyelembevévő fejlesztésének támogatásához;
- támogatják az ország változó demográfiai struktúrájához alkalmazkodó, egységes területi lefedettséggel kiépített szociális intézményrendszer kialakítását;
- **a rurális lakókörnyezetben koncentrálódó szegénység felszámolására irányul;**
- támogatják **a roma lakosság** helyzetének javítását célzó programokat;
- a hátrányos helyzetű kisgyermek jó minőségű, kora gyermekkori szolgáltatásokhoz való decentralizált hozzáféréseinek javítását, növelését célozzák.
- a magasan képzett egészségügyi, szociális szakemberek és pedagógusok térségben maradásának és térségbe vonzásának rendszerét támogatják a leszakadó térségekben;
- a leszakadó rétegek felemelését, erősebb szociális háló, mentálhigiénés szolgáltatások kiépítését, fejlesztését szolgálják.

10. Oktatás, Képzés, Szakképzés, LLL, Szemléletformálás

Az adott ágazatra jellemző területi folyamatok

Egy térség sikerességének és versenyképességének egyik feltétele a munkaerő képzettsége, valamint alkalmazkodó képessége a folyamatosan változó gazdasági-társadalmi viszonyokhoz és kihívásokhoz. A humán tőke növeléséhez a köznevelés, a felsőfokú oktatás, a szakképzés és felnőttképzés egyaránt hozzájárul.

Magyarországon a rendszerváltást követő húsz évben az iskolarendszer egyre inkább eltolódott egyfelől egy **szelektív, másfelől egy homogenizáló iskola-rendszer irányába**. Ez a kettősséget magán viselő iskolarendszer nem volt képes eredményesen kezelni a társadalmi különbségeket, sőt bizonyos tekintetben fel is erősítette azokat. Oktatási rendszerünk **nem kellően támogatja az élethosszig tartó tanulást és a képzés nem-formális elemeit sem**.

Az elmúlt években a pedagógusok és a tanulók száma egyaránt csökkent, az egy pedagógusra jutó diákok száma viszont évek óta stagnál. 2012-ben 743 ezer **általános iskolai tanuló** volt, **számuk 2001 óta több mint 27%-kal csökkent**. Kedvező tendenciaként a 2011. évi népszámlálási adatok alapján a 15 éves és idősebb népesség körében **a közép-, illetve a felsőfokú végzettségűek aránya növekedett, az alacsonyabb végzettségűek aránya ezzel párhuzamosan csökkent**.

A térségi versenyképesség egyik legfontosabb képzettségi mutatója **a diplomások aránya**. Az Európai Unió az Európa 2020 Stratégia keretében célként tűzte ki, hogy a 30 és 34 év közötti uniós lakosok legalább 40%-a felsőfokú végzettséggel rendelkezzen. Hazánk a Nemzeti Reform Programban a célkitűzés teljesítéséhez kapcsolódóan vállalta, hogy 2020-ig a diplomások aránya elérje a 30,3%-os értéket. A 25 évnél idősebb korosztályban diplomával 2011-ben a népszámlálási adatok alapján országosan a népesség 19%-a rendelkezett, mely érték tíz év alatt 5,7 százalékpontot nőtt. Kiemelkedik Budapest (34,1%) és agglomerációjának északi része, a Debreceni (26,6%) és a Szegedi járás (25,9%).

Az iskolázottságban tapasztalható pozitív tendenciák ellenére is **folyamatosan újratermelődik egy jelentős mértékű alacsony iskolai végzettséggel rendelkező réteg** és továbbra is jelentős az iskolát idő előtt elhagyók, lemorzsolódók aránya. Magyarországon az iskoláskorú népesség, és ezáltal a jövő munkavállalóinak egyre növekedő csoportját képező romák számottevő része kikeresztődik a minőségi oktatásból. A köznevelés egyik legfontosabb – az Európa 2020 Stratégiában az Európai Unió által is megfogalmazott – célkitűzése **a korai iskolaelhagyás, az iskolai lemorzsolódás arányának csökkentése**. Magyarország a Nemzeti Reform Programban a korai iskolaelhagyók arányának 10%-ra történő csökkentését vállalta 2020-ig az uniós szintű 10% alatti érték elérése érdekében. Regionális szinten Közép-Magyarország és Dél-Alföld helyzete a legjobb, míg Észak-Alföldön a legrosszabb.

Az elmúlt két évtizedben komoly problémát jelentett az **iskolarendszerű szakképzés** gyenge alkalmazkodása a munkaerő-piac gyorsan változó igényeihez. Ilyen a szakképző intézmények és a termelő vállalatok közötti együttműködés alacsony intenzitása, valamint a gyakorlatorientált kurzusok mérsékelt aránya a felsőoktatásban.

<p>→ Területi egyenlőtlenségek, hiányok, potenciálok PM szerint</p>	<p>Erős egyenlőtlenségek vannak az iskolarendszerű és az azon kívüli oktatási formák elérhetőségében. A telepszerű szegregátumok felében az óvoda és iskola 1 km-en, 20-30%-ban 2 km-en túl érhető el. A komplex programmal fejlesztendő járásokban (korábbi besorolás szerinti LHH kistérségekben) az oktatás és továbbtanulás szintje alacsony (NTFS, 2011). Szükséges a szegregátumokban és a komplex programmal fejlesztendő járásokban élők számára is biztosítani a minőségi és méltányos közneveléshez való hozzáférést (pl. mobilitás biztosítása, területi koordináció, az államon és önkormányzaton kívüli szervezetek (civiliek, egyházak) együttműködése a köznevelés terén).</p> <p>Területi egyenlőtlenségek mutatkoznak az óvodáztatás hozzáféréseiben a szegregátumok elérhetőségi nehézségein túl is. A kedvező demográfiai helyzetű budapesti és nagyvárosi agglomerációkban kapacitáshiány tapasztalható. A hátrányos helyzetű térségekben, a romák által sűrűbben lakott régiókban pedig alacsonyabb arányú az óvodáztatás. A nagyvárosi agglomerációkon kívüli vidékies kistélepüléseken jelentős az óvodás és az iskoláskorú népességszökkenés. Ez az itteni köznevelési infrastruktúra fenntartásában jelentős kihívást jelent.</p> <p>Az ország főváros központúsága a felsőoktatásban tapasztalható leginkább (a KFI struktúrákat követően). Mindez történelmi és földrajzi meghatározottságokból is adódik, ezért a középtávú fejlesztéspolitikai beavatkozásoknak nem csak kompenzálniuk, de alkalmazkodniuk is kell e helyzethez. Szükséges egyfelől közép-magyarországi fejlesztések megvalósítása azokban az esetekben, ahol nem oldható meg a kevésbé fejlett régióban való fejlesztés, másfelől növelni szükséges a közép-magyarországi és kevésbé fejlett régióbeli intézmények képzési és kutatási kapacitásainak összehangolását, kölcsönös használatát.</p>
<p>Az OFTK által az adott ágazat számára javasolt terület-fejlesztési megfontolások</p>	<p>Az OFTK legfontosabb oktatási, képzési relevanciájú területi prioritásai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A leromlott városrészek hanyatlásának megállítása, megelőzése: A helyi közösség oktatási, képzési és kulturális lehetőségeinek fejlesztése; • A helyi és térségi gazdaságfejlesztés: Helyi érdekű képzés, szakképzés kialakítása; • A leszakadó és szerkezetátalakítási problémákkal küzdő térségek felzárkóztatása; • Ipari válságterületek fejlesztése: A foglalkoztatás támogatása, a felnőttképzések, az átképzések és az oktatás fejlesztése; • Romák által magas arányban lakott térségek fejlesztése; • Az iskolai lemorzsolódás csökkentése, az oktatási rendszerből idő előtt kimaradt fiatalok iskolarendszerű képzésbe való visszavezetése; • A foglalkoztatási helyzet javítása érdekében integrált képzési, foglalkoztatási és szociális programok, hagyományos kézműves, kisipari, kreatív tevékenységek felélesztése és termékeik forgalmazásának támogatása. <p>Fontosabb oktatáspolitikai feladatok:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Közoktatás átfogó reformja: pedagógus életpálya-modell, Új Nemzeti Alaptanterv fokozatos bevezetése, fenntartói rendszer hatékonyságának és eredményességének növelése;

	<ul style="list-style-type: none"> • Az egész életen át tartó tanulás támogatása, halmozottan hátrányos helyzetű, sajátos nevelési igényű gyermekek oktatását, nevelését elősegítő feltételek folyamatos javítása, inkluzív nevelés, valamint az aktív állampolgárság és önkéntesség elterjesztése; • Iskolai tehetséggondozás; • Szükséges a hozzáférhető oktatási szolgáltatások minőségében meglévő különbségek csökkentése, továbbá a roma tanulók szegregált oktatása elleni fellépés, a korai iskolaelhagyás csökkentése; • Hatékony és rugalmas szakképzési felnőttképzés rendszer, amely a kibocsátás szerkezetében és a képzések tartalmában és minőségében is megfelel a munkaerő-piac igényeinek; • Az iskolai rendszerű szakképzésben a duális képzés elterjesztése, a feltételrendszer biztosítása, a gyakorlati képzés hatékonyabbá tétele; • Az ágazatonkénti hiányszakmák és a munkaerő-piacon való érvényesülést elősegítő nyelvi képzések integrált alkalmazásának elősegítése; • A piaci igényekre és lehetőségekre tekintettel lévő, a társadalmi elvárásoknak megfelelő, és hosszú távon fenntartható, nemzetközi szinten is versenyképes felsőoktatási rendszer megteremtése.
<p>Érintett tematikus célkitűzések</p>	<p>Elsődlegesen: TC10: Az oktatásba és a képzésbe, többek között a szakképzésbe történő beruházás a készségek fejlesztése és az egész életen át tartó tanulás érdekében.</p> <p>Továbbá: TC8: A fenntartható és minőségi foglalkoztatás, és a munkavállalói mobilitás támogatása;</p> <p>TC11: A hatóságok és az érdekelt felek intézményi kapacitásának javítása és a hatékony közigazgatáshoz történő hozzájárulása.</p>
<p>Releváns fejlesztési források</p>	<p>TOP1. Térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére; TOP2. Vállalkozásbarát. népességmegtartó településfejlesztés; TOP5. Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, társadalmi együttműködés és foglalkoztatás-ösztönzés (Foglalkoztatási paktumok); TOP6. Fenntartható városfejlesztés a megyei jogú városokban; TOP7. Közösségi szinten irányított városi fejlesztések (CLLD)</p> <p>VEKOP1. Vállalkozások versenyképességének javítása (Vállalkozói mentorhálózat mentorszervezeteinek és koordinációjának kialakítása a KMR-ben); VEKOP7. Társadalmi hozzáférést bővítő és humánerőforrás fejlesztést támogató programok (Esélyteremtő és kompetencia-fejlesztést célzó programok a köznevelésben); VEKOP8. Foglalkoztathatóságot szolgáló programok (Munkaerőpiaci kompetenciák fejlesztése, Munkavállalók munkahelyi képzésének támogatása, Gyakornoki program és vállalkozóvá válás támogatása a fiatalok körében, A szakképzés és felnőttképzés fejlesztése);</p> <p>EFOP1. Együttműködő társadalom; EFOP3. Gyarapodó tudástőke (alap-, közép- és felsőfokú kompetenciafejlesztés és ismeretterjesztés, felzárkóztató képzés); EFOP4. Infrastrukturális beruházások a gyarapodó tudástőke érdekében;</p>

	<p>GINOP1. KKV-k versenyképességének javítása; GINOP5. Foglalkoztatás (szakképzési és felnőttképzési beavatkozások; munkaerő-piaci és a szakképzettség megszerzését segítő képzések); GINOP6. Versenyképes munkaerő (munkaerő-piaci kulcskompetenciák fejlesztése, a szakképzés és a felnőttképzés rendszer-szintű, módszertani és szakmai fejlesztései);</p> <p>VP1. Tudásátadás és tájékoztatói tevékenységek; VP2. Tanácsadási szolgáltatások, üzemvezetési és helyettesítési szolgáltatások; VP6. A mezőgazdasági üzemek és a vállalkozások fejlesztése (A fiatal mezőgazdasági termelők számára nyújtott induló támogatás);</p> <p>KÖFOP2. A szolgáltatási szemlélet és az etikus működés megerősítése a közszolgálatban (Közigazgatásban dolgozók szakmai továbbképzése, közigazgatás menedzsmentjében részt vevő szakemberek képzése);</p> <p>Magyarország – Horvátország Határon Átnyúló Együttműködési Program 4. prioritása: Oktatás: az oktatásba és a képzésbe, többek között a szakképzésbe történő beruházás a készségek fejlesztése és az egész életen át tartó tanulás érdekében (TC10).</p>
<p>Területi kohéziós beavatkozási pontok a felhívások előkészítésénél és az értékelés során</p>	<p>Javasoljuk előnyben részesíteni azon projekteket, melyek megfelelnek az alábbi feltételeknek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a Kormány 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelete a kedvezményezett járások besorolásáról szóló rendeletben foglalt járásokból kerülnek benyújtásra (TOP); • a szabad vállalkozási zónák létrehozásának és működésének, valamint a kedvezmények igénybevételeinek szabályairól szóló 27/2013. (II. 12.) Korm. rendeletbeli településekről nyújtják be; • hozzájárulnak az alapfokú oktatás ellátási problémák kezeléséhez az aprófalvas térségekben, hiszen a csökkenő gyereklétszám miatt egyre nehezebb az óvodák, általános iskolák fenntartása; • támogatják, az alapfokú oktatásban roma pedagógusok, pedagógus-asszisztensek részvételét, képzésük és térségben maradásuk ösztönzését a romák által nagy arányban lakott térségekben; • a középiskolai ellátás hiányos kapacitásainak, infrastrukturális (különösen az IKT terén) feltételeinek, a továbbtanulásra való felkészítés hatékonyságának javítása az elmaradott térségekben; • támogatják a felsőfokú végzettséggel rendelkezők helyi foglalkoztatását, helyi ösztöndíjprogramokat; • hozzájárulnak a magas arányú roma népességgel jellemezhető vidékies térségek speciális problémáinak kezeléséhez: a növekvő mennyiségi igény, illetve a gyermekek társadalmi integrációjával összefüggő szocializációs feladatok kielégítése jelent kihívást; • a helyi identitást és hagyományokat erősítő térségi oktatás és tehetség gondozás támogatása; • támogatják a leszakadó térségek, társadalmi rétegek integrációját, népességük képzettségének helyi igényekhez illeszkedő átalakítását, képzettségi szintjének emelését, a köznevelés komplex, integrált szemléletű fejlesztését célzó programokat;

	<ul style="list-style-type: none"> • a romák által magas arányban lakott térségekben a roma gyermekek minél szélesebb körű, és az oktatási rendszerbe való minél korábbi bevezetését, iskolázottsági szintjük növelését szolgáló fejlesztéseket; • hozzájárulnak a lakosság képzettségbeli szintjének emeléséhez az ipari válságtérségekben is; • a foglalkoztatási, a beruházási és a szakképzési fejlesztési programok területi összehangolása, időbeli koordinációja;
--	--

11. Helyi közösségi programok, közösségfejlesztés, társadalmi befogadás, leromlott területek rehabilitációja

Az adott ágazatra jellemző területi folyamatok

A **civil aktivitás** fontos szerepet játszik a települések, térségek jövőjének alakításában, egyúttal a helyi társadalom erejét is mutatja, a közösségi részvételre építő helyi programok (pl. helyi fejlesztési stratégiák, esélyegyenlőségi programok) fontos szereplői lehetnek. A felnőtt népesség civil aktivitása a rendszerváltást követő 20 évben folyamatosan gyengült. Területileg a civil szervezetek tagsága rendkívül egyenlőtlen eloszlást mutat: az összes civil szervezeti tag fele a KMR-ben (döntően Budapesten) élt.

Egy társadalom civil aktivitását a szervezetek száma mellett a tagsági adatok mutatják meg. Hazánkban a civil szervezetek tagjainak csupán egynegyede aktív tag, az Európai Unión belül Bulgária és Románia mellett Magyarországon a legalacsonyabb ez az arány.

A **közművelődési és kulturális intézmények** alaptevékenységükkel hozzájárulnak az életminőség javításához. Ezek az intézmények főleg a városokba koncentrálódnak, ugyanakkor kulcsszerepük van a vidéki térségekben, falvakban, kistelepüléseken is, ahol a népességmegtartás és a közösségszervezés legfontosabb helyszínei. A települések nagy többségén (84%-án) csak könyvtár és közművelődési közösségi színtér működött 2014-ben, intézmény nem. Közművelődési intézmény a települések mindössze 15%-án volt található, tehát az intézmények léte a települések méretével összefügg. E szempontból nagyon fontos a vizsgált időszakban a kistelepüléseken a helyi alapszolgáltatások bővítésére, minőségük és hozzáférhetőségük javítására létesített integrált közösségi szolgáltató terek működése.

A **periférikus térségekben élő, megélhetésükben veszélyeztetett társadalmi csoportokban** (munkanélküliek és/vagy alacsony jövedelműek és/vagy romák) kialakult a programról-programra támogatottak rétege, akiknek a szegénységi spirálból való kikerülése csak időleges volt. **Ma Magyarországon a szegénységi kockázatok a háztartás gyerekszámától, a felnőttek iskolázottságától és munkaerő-piaci aktivitásától, valamint a családszerkezettől függenek leginkább.** Magyarországon az országos szegénységi arány (hányan élnek a medián ekvivalens jövedelem 60%-ánál kevesebből) 2010-ben 12,3% volt. Figyelmeztető jel, hogy a szegények között egyre nagyobb arányban vannak a legrosszabb helyzetben, ezért a becslések szerint ma 750 ezer fős **roma népesség helyzetének és kilátásainak javítása társadalomstratégiailag az egyik legfontosabb kihívás Magyarországon.** A periférikus térségekben, jellemzően kistelepüléseken, vagy nagyobb települések peremén élő lakosság számára a közszolgáltatásokhoz való hozzáférés jelentősen korlátozott, az elérhető szolgáltatások minősége pedig jelentősen alulmúlja az országos átlagot. Az egészségügyi és szociális helyzet mellett ezen térségekben még kritikusabbá vált a közbiztonság is, és ez tartós társadalmi feszültséghez vezetett, ennek ellenére a telepek helyzetének kezelésére csupán kisléptékű kísérleti kezdeményezések történtek. E térségekben az infrastrukturális ellátottság valamelyest javult, azonban míg a csatornázott lakások aránya országos szinten a 70%-ot közelíti, addig a térségben ez mindössze 45%.

Területi egyenlőtlenségek, hiányok, potenciálok PM szerint

Nagyvárosainkban hasonló problémaként jelenik meg a **településrész-alapú szegregáció**, amely az egyes kerületekbe, városrészekbe gyakran etnikai alapon is elkülönülő, alacsonyabb státusú népesség koncentrációját jelenti. A szegregáció előidézheti a környezet fizikai leromlását, slumosodását is, amely romló közszolgáltatásokkal, szelektív elvándorlással együtt önmagát erősítő folyamatokat eredményez. (Lásd: 2. Melléklet 2., 4., 6. ábrák)

A kedvezőtlen szegregációs folyamatok térségi és települési mintázatával kapcsolatban megállapítható, hogy az ország északkeleti és délnyugati részének legkedvezőtlenebb helyzetű térségeiben gyakoriak a telepszerű körülmények között élők településen belüli, olykor térségi léptékű szegregációi, amelyek különösen a roma népességet érintik. A romák közel kétharmada vidéken, falusias környezetben, többnyire periférikus térségekben él. Városainkban a nagytérségi mintázattól függetlenül is léteznek leszakadó városrészek, amelyekben gyakran nagy arányú a roma népesség. Jelentősen nehezíti a hátrányok leküzdését a szolidáris helyi közösségek és a társadalmi együttélés mintáinak hiánya is.

Az OFTK által az adott ágazat számára javasolt terület-fejlesztési megfontolások

Az OFTK legfontosabb közösségfejlesztési relevanciájú területi prioritásai:

- A helyi és térségi gazdaságfejlesztés: Községfejlesztés, a helyi kezdeményezések ösztönzése;
- Stratégiai szemlélet a várostérségek tervezésében: Széleskörű, rendszeres és átlátható tervezési partnerség kialakítása a városokban, bevonva a lakosságot, a civil és gazdasági szereplőket;
- A leromlott városrészek hanyatlásának megállítása, megelőzése: Városrehabilitációs tevékenység hatékonyabb működtetése és új programok bevezetése;
- A leszakadó és szerkezetátalakítási problémákkal küzdő térségek felzárkóztatása, romák által magas arányban lakott térségek fejlesztése;
- Helyi, térségi vidékfejlesztési együttműködések: (LEADER) helyi vidékfejlesztési közösségek;
- Kárpát-medencei területi együttműködés, határon túli magyarlakta térségekkel való kapcsolatok erősítése: Az oktatási, egészségügyi, civil kapcsolatok, valamint a humán-infrastruktúra összehangolt fejlesztése, a kulturális, közösségi együttműködések támogatása;
- A helyi közösség oktatási, képzési és kulturális lehetőségeinek fejlesztése, a gyermekekre és fiatalokra összpontosító proaktív politikák kialakítása;
- A szegregált területek kialakulásának megelőzése, a kialakult szociális problémák hatékony kezelése.

Fontosabb közösségfejlesztési feladatok – Társadalmi felzárkózás:

- Tartósan munkanélküliek, romák helyzetének javítása komplex szemléletű fejlesztő programokkal; városrehabilitációs tevékenység hatékonyabb működtetése és új programok bevezetése;
- A perifériák lemaradásának csökkentése, a területi hátrányokból származó társadalmi hátrányok mérséklése. A települések, térségek megtartó erejének fejlesztése;
- Bevonás, szemléletformálás, antidiszkrimináció: a civil szervezetek, az egyházak, valamint az érintettek aktiválása, kétirányú szemléletformálás;

Civil szektor:

- Társadalmi tőke növelése, a helyi közösségek fejlesztése, a civil szervezetek megerősítése, az állampolgári aktivitás növelése.

	<ul style="list-style-type: none"> • Községi település- és térségfejlesztési kezdeményezések ösztönzése, erősítése, továbbá a helyi identitás és kultúra erősítése a civil szervezetek támogatásán keresztül. • A civil szervezetek közfeladatok ellátásában játszott szerepének erősítése a szabályozásbeli és finanszírozási működési garanciák megteremtésével. • Határon átnyúló kapcsolatok, civil együttműködések támogatása.
Érintett tematikus célkitűzések	TC9 A társadalmi együttműködés erősítése és a szegénység, valamint a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem
Releváns fejlesztési források	<p>TOP4. A helyi közösségi szolgáltatások fejlesztése és a társadalmi együttműködés erősítése (Leromlott városi területek rehabilitációja); TOP6. Fenntartható városfejlesztés az MJV-kben (Társadalmi kohéziót célzó helyi programok); TOP7. Községi szinten irányított városi helyi fejlesztések (CLLD)</p> <p>VEKOP6. Települési környezet- és közszolgáltatás-fejlesztés (A leromlott településrészekben élő hátrányos helyzetű lakosság életkörülményeinek javítása, társadalmi és fizikai rehabilitációja); VEKOP7. Társadalmi hozzáférést bővítő és humán erőforrás fejlesztést támogató (társadalmi felzárkózási) programok</p> <p>EFOP 1. Együttműködő társadalom (Társadalmi együttélés erősítése, területi hátrányok felszámolását szolgáló komplex programok emberi erőforrást célzó beavatkozásai, Tartós szegénységben élők, romák felzárkózásának, periférikus élethelyzetek felszámolásának segítése, Az elmaradottságot konzerváló területi folyamatok megtörése, Hátrányenyhítés a társadalmi integráció);</p> <p>EFOP 2. Infrastrukturális beruházások a társadalmi együttműködés erősítése érdekében (Területi hátrányok felszámolása komplex programokkal, Tartós szegénységben élők, romák felzárkózását és a periférikus élethelyzetek megszüntetését segítő infrastrukturális beruházások);</p> <p>VP.19 LEADER helyi fejlesztésre (közösségvezérelt helyi fejlesztésre) irányuló támogatás</p> <p>URBACT III interregionális program: a program célja a városi önkormányzatok hálózatba szervezése, együttműködése, tapasztalatcseréje. A program hasznos eszközöket is nyújt a közösségi részvételen alapuló (CLLD módszerű), integrált és fenntartható városfejlesztéshez.</p>
Területi kohéziós beavatkozási pontok a felhívások előkészítésénél és az értékelés során	<p>Javasoljuk előnyben részesíteni azon projekteket, melyek megfelelnek az alábbi feltételeknek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a Kormány 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelete a kedvezményezett járásk besorolásáról szóló rendeletben foglalt járáskból kerülnek benyújtásra (TOP); • a helyi közösségek részvételén alapuló helyi vidékfejlesztési programok megvalósítását célozza: hozzájárul speciális térségi vidékfejlesztési problémák kezeléséhez, az elmaradott, perifériális vidéki térségek felzárkóztatásához, a helyi erőforrásokra, értékekre épülő fejlesztések megvalósításához. • támogatja az elismert nemzetiségek közösségei által lakott területeken a nemzetiségek hagyományőrzését, a nemzetiségi kulturális tevékenységeket, rendezvényeket; • elősegíti az elismert nemzetiségek által lakott területeken, településeken a többnyelvűség feltételeinek biztosítását, ösztönzi egymás nyelvének elsajátítását, a nyelvismeret hasznosítását;

	<ul style="list-style-type: none"> • hozzájárul a kulturális identitás, a kulturális és épített örökség megőrzéséhez, fejlesztéséhez kreatív hasznosításához. • hozzájárul területileg, tartalmilag, időben, eszközrendszerben és erőforrásokban összehangolt, központilag koordinált, egymást kiegészítő fejlesztési programok kidolgozásához a hátrányos helyzetű csoportok, periférikus települések és térségek felzárkóztatása érdekében. • hozzájárul önfenntartó település-programokhoz, helyi közösségek fejlesztéséhez, befogadó, és megtartó erejük erősítéséhez. • hozzájárul a helyi közösségek fejlesztési programjainak kialakításához, megvalósításához; • a romák által magas arányban lakott térségekben hozzájárul a társadalmi befogadás erősítésével, a tehetséggondozással és az alkotásvágy, a kreativitás kifejlésével a saját kultúra újjáélesztéséhez. Ezzel összefüggésben a roma kultúra identitásától is idegen, az osztársadalom és a roma populáció számára is káros szemlélet és életmód visszaszorításához; • hozzájárul pl. komplex, integrált programok révén a közösségek önszerveződésének és a roma népeség társadalmi és munkaerő-piaci integrációjának támogatásához, elősegíti a szociális megközelítés mellett a kultúrák kölcsönös megismertetését és elfogadását, a kölcsönös társadalmi, közösségi és környezeti felelősségérzet erősítését; • különösen az aprófalvas térségekben hozzájárul a helyi közösségek kialakításához, fejlesztési programjaik közös kidolgozásához, a kultúrához való egyenlő esélyű hozzáférés biztosításához és a kulturális örökség megőrzéséhez; • előnyben részesíthető azon projekt, mely helyi gazdaságfejlesztést elősegítő közösségfejlesztést támogat; • elősegíti a kistépüléseken, periférikus térségekben a könyvtárak, művelődési intézmények, múzeumok, teleházak infrastruktúrájának, programjaiknak koordinált fejlesztését a helyi közösségfejlesztés, a népességmegtartás érdekében; • támogatja a helyi közösségek közösségvezérelt tervezéssel előkészített projekteinek megvalósítását (pl. Urbact programban előkészített helyi fejlesztési stratégiák, városi CLLD); • hozzájárul a külhoni magyar közösségek anyaországgal való gazdasági-befektetési kapcsolatainak (híd szerep, mely gyakran határmenti dimenziókban is jelentkezhet) fejlődéséhez, továbbá a külhoni és anyaországi magyar közösségek térségi és települési szintű együttműködésekhez.
--	---

12. Településfejlesztés

Az adott ágazatra jellemző területi folyamatok

A településfejlesztés számos ágazat együttes, koordinált tevékenységének függvénye, a vállalkozásbarát és népességmegtartó környezet, az életminőség és társadalmi összetartozás javításához szükséges helyi feltételek biztosítása érdekében.

A települések közműellátottsága és a hálózatos energiafelhasználás (víz- és csatornahálózat, csapadékvíz-elvezetés, ivóvízminőség, vezetékes gázellátás, villamosenergia-ellátás, stb.) folyamatosan javul, de bizonyos területeken máig jelentkező problémák, jelentős területi különbségekkel. **Az ország lakosságának hatoda máig nem jut kifogástalan ivóvízhez, a meglévő ivóvízvezeték-rendszerek rekonstrukciója pedig egyre több helyen szükségessé vált.** A települések **víz-hálózat**-hiányosságai leginkább a **tanyás térségekben** jelentkeznek, a **vízminőség** vonatkozásában pedig a víz természetes eredetű arzéntartalma jelent problémát elsősorban az **Alföldön és a Dél-Dunántúlon**. A településeken a **csatornázottság aránya folyamatosan emelkedik**. A fő kibocsátó városok mellett azonban **számos településen továbbra sem megoldott a szennyvízkezelés**, a kistelepüléseken pedig alacsony fokú a csatornázottság. Fejlesztendő a **tisztított szennyvizek és a szennyvíziszap újrahasznosítása** is.

A vezetékes gázellátás a települések 91,2%-ban kiépült. További fejlesztések stagnálásának oka elsősorban a gáz magas ára, így a vezetékes gáz egyre kevésbé gazdaságos és megfizethető.

A lakások esetében, különösen a magasabb külterületi népességgel bíró településeken, aprófalvakban nem teljes a **vezetékes villamos-energia ellátás**. **Az energia-ellátás, a megújuló energiák alkalmazása és az energiafelhasználás hatékonyságának növelése kapcsán elmondható, hogy a hazai épületállomány körülbelül 70 százaléka felújításra szorul**, amelyből minden tizedik esetben már új építése lenne indokolt. Szükség van az épületek hőszigetelésén keresztül a hő-technikai teljesítmények növelésére, a fűtési és hűtési rendszerek korszerűsítésére, és a megújuló energiaforrások fokozottabb igénybevételére.

Az ország teljes területén rendszeressé és szervezetté vált a **hulladékgyűjtés** és biztonságosak a hulladéklerakók. 2014-ben a kezelt települési hulladék 58,7%-a került lerakásra, ami még mindig nagyon magas érték, a legmagasabb a **Dél-Alföld, az Észak-Alföld és a Dél-Dunántúl régiókban volt**. **A szelektív hulladékgyűjtés kevés településen valósult meg**. A szelektív hulladékgyűjtés és a zöldhulladékok helyben hasznosításának terjedéséhez a környezettudatosság terjedése mellett a házhoz menő szelektív hulladékgyűjtés is jelentősen hozzájárul. Alacsony a **zöldhulladékok helyben történő visszaforgatása és a házi és közösségi komposztálás elterjesztése**. Az **anyagában hasznosított települési hulladék aránya** jellemzően nem éri el a 20%-ot sem (Észak-Alföld: 11,4%, KMR: 11,9%).

	<p>A közlekedési infrastruktúra tekintetében a belterületi utak kiépítettsége országos szinten kissé javult. A helyi közösségi közlekedés legnagyobb problémája továbbra is a városok, városközpontok forgalmának növekedése. A településen belüli és a településközi kerékpáros közlekedés legnagyobb hiányossága, hogy a megépített kerékpárutak és kerékpársávok leromlott állapotúak, nem kapcsolódnak egységes hálózatba, fenntartásuk nem rendezett.</p> <p>A klímaváltozás hatásai által leginkább érintett térségek a Homokhátság és a Tisza-völgy. A klímaváltozással szemben a egyed régiók klímaváltozással szembeni alkalmazkodási és ellenálló képessége markáns különbségeket mutat, a szegényebb térségek a legkiszolgáltatottabbak, legfőképpen adaptációs kapacitásai szűkössége miatt. A városi területek környezetminőségének javítása csak több ágazat (pl.: környezetvédelem, közlekedés, klímavédelem) összehangolásával érhető el.</p>
<p>Területi hátrányok, potenciálok PM szerint</p>	<p>A települési infrastrukturális ellátásban mutatkozó különbségek különösen az aprófalvas, hátrányos helyzetű és határ menti térségekben, valamint a klímaváltozásnak erősen kitett térségek településeiben mutatkoznak. Az ivóvízellátás terén a minőségi problémák a Dél-Dunántúli és az Alföldi településeken igényelnek további fejlesztéseket. A szennyvízkezelésben a kisebb települések, a 10.000 lakos-egyenértékűnél kisebb szennyvíz-agglomerációk fejlesztéseiben van a legnagyobb elmaradás.</p> <p>Az épületenergetikai fejlesztések területi fókuszában a városok állnak, és azon belül is a leromló épületállományú nagyvárosi lakóövezetek, valamint a több évtizede ipari technológiával épült lakótelepek. A lakótelepek esetében fontos a passzív hőszigetelés és a távhőrendszerek rekonstrukciója. A városokban a korlátozott műszaki beavatkozási lehetőségek, és a koncentrált lakosság és anyagi érték miatt nagyobbak a kockázatok és költségesebbek az alkalmazkodási lehetőségek. Ezek a kihívások csak integrált, a klímaváltozást is figyelembe vevő településfejlesztéssel kezelhetők (ld. TC6). A kistelepüléseken az előreledő lakosság fokozott egészségi sérülékenysége igényel térség-specifikus beavatkozásokat. A szegregált, teletszerű körülmények között élők gyakran a klímaváltozással szemben is különösen kiszolgáltatottak. A településfejlesztéshez hozzájárulhat még a TC3. [KKV] és a TC8. [Foglalkoztatás] is.</p>
<p>Az OFTK által az adott ágazat számára javasolt terület-fejlesztési megfontolások</p>	<p>Az OFTK legfontosabb településfejlesztés relevanciájú területi prioritásai:</p> <p>Vállalkozásbarát és népességmegtartó környezet, az életminőség és társadalmi összetartozás javításához szükséges helyi feltételek biztosítása; Többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózat-fejlesztés; Város-vidék együttműködés; A területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságosztóntés; Térszerkezeti és térhasználati elvek, ezen belül a természeti erőforrásainkat védő térszerkezet; Periférikus térségek becsatolása az ország társadalmi-gazdaság vérkeringésébe.</p> <p>További fontosabb településfejlesztési feladatok: az épített környezet értékeinek és a természeti erőforrások megőrzése; az épített örökség fenntartható fejlesztése; környezettudatosság növelése és klímaadaptáció; újrahasznosított és takarékos anyag-, energia- és térhasználatot ösztönző szabályozás, szemléletformálás.</p>

→	<p>Érintett tematikus célkitűzések</p> <p>TC4: Az alacsony CO₂-kibocsátású gazdaság felé történő elmozdulás támogatása minden ágazatban (TOP);</p> <p>TC5: Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, kockázat-megelőzés és -kezelés (TOP, KEHOP, VP);</p> <p>TC6: A környezetvédelem és erőforrás-felhasználás hatékonyság (TOP, EFOP, GINOP, KEHOP, VEKOP, VP);</p> <p>TC7: A fenntartható közlekedés és a kulcsfontosságú hálózati infrastruktúrák (TOP, IKOP, VP);</p> <p>TC8: A foglalkoztatás és a munkavállalói mobilitás ösztönzése (TOP, VP).</p>
	<p>Releváns fejlesztési források</p> <p>TOP 1. Térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére; TOP 2. Vállalkozásbarát, népességmegtartó településfejlesztés; TOP 3. Alacsony CO₂ kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken; TOP 6. Fenntartható városfejlesztés a megyei jogú városokban; TOP 7. Községi szinten irányított városi helyi fejlesztések (CLLD); VEKOP 1. Vállalkozások versenyképességének javítása;</p> <p>EFOP 2. Infrastrukturális beruházások a társadalmi együttműködés erősítése érdekében;</p> <p>GINOP1. KKV versenyképességének javítása; GINOP4. Energia; GINOP7. Turizmus; GINOP8. Pénzügyi eszközök (8.6. Épületenergetika, távhőrendszerek és megújuló energiaforrások alkalmazása);</p> <p>IKOP3. Fenntartható városi közlekedés fejlesztése és elővárosi vasúti elérhetőség javítása;</p> <p>KEHOP1. A klímaváltozás hatásaihoz való alkalmazkodás; KEHOP2. Települési vízellátás, szennyvízelvezetés- és tisztítás, szennyvízkezelés fejlesztése; KEHOP3. Hulladékgazdálkodással és kármentesítéssel kapcsolatos fejlesztések; KEHOP4. Természet- és élővilágvédelmi fejlesztések;</p> <p>VP M04. Beruházások tárgyi eszközökbe; VP M05. A természeti katasztrófák és katasztrófaesemények által károsított mezőgazdasági termelési potenciál helyreállítása, megfelelő megelőző intézkedések bevezetése; VP M07 Alapvető szolgáltatások és a falvak megújítása a vidéki térségekben; VP M19 LEADER helyi fejlesztésre (CLLD) irányuló támogatás.</p>
	<p>Területi kohéziós beavatkozási pontok a felhívások előkészítésénél és az értékelés során</p> <p>Javasoljuk előnyben részesíteni azon projekteket, amelyek megfelelnek az alábbi feltételeknek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendeletben foglalt járásokból kerülnek benyújtásra. • hozzájárulnak a városközpontok környezeti infrastruktúrájának fejlesztéséhez, a közművekre való lakossági rácsatlakozások ösztönzéséhez, a közösségi közlekedés fejlesztéséhez, a városi környezetminőség javításához, a környezetbarát energiatermelő rendszerek elterjesztéséhez; • hozzájárulnak a nagyobb városok körül szerveződő agglomerálódó térségekben az ökológiailag fontos, településközi zöldfelületi rendszerek védelméhez és fejlesztéséhez, a területfoglalás korlátozásához; • elősegíti a budapesti metropolisz térség területi és települési tervezésének, adó-, befektetési- és közösségi közlekedési politikájának összehangolt kialakítását, továbbá Budapest, az agglomerációs települések, a „belső gyűrű városai”, Pest megye, valamint a szomszédos megyék közös cselekvését; <p style="text-align: right;">→</p>

→	<ul style="list-style-type: none"> • segíti a szennyvíztisztító és elvezető kapacitások fejlesztését Észak- és Dél-Alföldön, Észak-Magyarországon, a Duna-Tisza közén és a belső perifériákban, és az Ivóvízminőség-javító Program végrehajtását az Alföldön és a Dél-Dunántúlon; • a nagyobb városok térségeiben a lakásépítés terén a túlzott beépítettség megakadályozását célozzák, és hozzájárulnak az infrastrukturális beruházásokkal való összhang megteremtéséhez; • a hagyományos városi lakóterületek esetében a reurbanizáció folyamatának megindítását célozzák, komplex rehabilitációs programok segítségével; • hozzájárulnak a nagyvárosokban a lakásmobilitás elősegítéséhez, a bérlakás-rendszer fejlesztéséhez; • hozzájárulnak a lakótelepek esetében az energiagazdálkodási, a társadalmi kirekesztődés elleni, valamint a lakásfenntartási támogatási programokhoz; • hozzájárulnak a városkörnyéki településeknek a város ellátása (élelmiszer, kisipari, kézműves szolgáltatások, rekreáció) szempontjából fontos funkcióinak összehangolt fejlesztéséhez; • elősegítik a Balaton-part terhelésének korlátozását, az ökológiai egyensúly megőrzését, a Balaton vízháztartási (vízszint) stabilitását; • a Balaton-térség nem vízparti településeinek fejlesztését, a Balaton-felvidék aktív tájképvédelmét célozzák, továbbá hozzájárulnak a Balaton-térség ingatlanállományának rehabilitációjához, valamint a városiasodott környezet kínálta területek új funkciókkal való hasznosításához és az egységes elvek mentén zajló fenntartható városfejlesztéshez (TOP); • hozzájárul a kultúrtájaink kulturális örökségének megőrzéséhez; • hozzájárul a tanyás, aprófalvas és társadalmi-gazdasági szempontból hátrányos helyzetű térségek komplex infrastrukturális és alapszolgáltatások fejlesztéséhez; • hozzájárulnak az aprófalvas térségekben a lakosság helyben maradását biztosító, a helyi adottságokra alapozott környezetbarát gazdasági struktúrák kialakításához, az egyedi megoldású környezetkímélő infrastruktúrák kiépítéséhez, a kulturális örökség turisztikai hasznosításához; • a szegregátumokban elősegítik kreatív terek létrehozását, komplex programok megvalósítását (EFOP); • hozzájárulnak a tervezett, koordinált, stratégia-alapú térségfejlesztés keretében összehangolt hálózatos településfejlesztéshez;
---	---

6. A területi kohézió alkalmazásának korlátai

A területi kohézió pályázatokban figyelembe vehető szempontjai nem egy sematikus, minden felhívásban egyformán érvényesítendő és minden egyéb szakpolitikát felülíró szemléletet jelentenek.

Alkalmazásukkal a felhívások és az ezekre benyújtott projektek **területi fókusz, területi szemléletet** kapnak, mely lehetővé teszi a későbbiekben az uniós támogatások **területi eredményeinek, hatásainak mérését**, és folyamatos **visszacsatolást** biztosít a tervezők számára a pályázati források céloknak megfelelő felhasználásáról.

Az útmutatóban szereplő javaslatok közül ki lehet választani a különböző felhívásokban alkalmazhatókat. **Erről – a területfejlesztésért felelős szaktárca javaslata alapján – minden esetben a kiírást készítő irányító hatóságnak kell döntést hozni, a tervezésben részt vevő szaktárcával, szaktárcákkal, ill. megyével egyetértésben.** Az uniós támogatások felhasználásának alapvető szabályairól és felelős intézményeiről rendelkező jogszabály⁷ alapján a felhívásokba beépülő kiválasztási (jogosultsági és szakmai értékelési) kritériumokat az operatív programok monitoring bizottságai **hagyják jóvá**.

Fontos hangsúlyozni, hogy – eltérő céljainál és tevékenységeinél fogva – **nem minden beruházás** segíti elő egyformán a kiegyensúlyozott, harmonikus és fenntartható területi fejlődést. Ennek megfelelően vannak olyan felhívások, ahol egyáltalán nincs értelme a területi kohézió vizsgálatának (pl.: felsőoktatásban megvalósuló központi módszertani, informatikai fejlesztésnél), esetenként csak 1-1 szempont értékelhető (pl.: hátrányos helyzetűeket foglalkoztató szervezetek fejlesztése), valamikor pedig horizontális szempontként kiemelt relevanciája van (pl.: foglalkoztatási program elmaradott térségben).

Egyes területi szempontok **tartalmilag átfedhetnek** más horizontális politikák keretében számon kért vállalásokkal, vagy olyan adatokkal, információkkal, melyeket egyébként is meg kell adnia a pályázóknak. Ilyenkor azonban – a felhívások területi szemléletének erősítése érdekében – szükséges ezeknek a területi vonatkozásait is mérni, vizsgálni, természetesen a duplikáció vagy az esetleges párhuzamosságok kiküszöbölésével, például az esélyegyenlőség keretében nem elegendő azt megnézni, hogy hány új munkavállalót kíván tartósan foglalkoztatni a projektgazda, hanem azt is vizsgálni szükséges, hogy hány **helyi** (az adott településen vagy járásban élő) lakos foglalkoztatását biztosítja a pályázó. Hasonlóan ehhez, egy vállalkozás technológia fejlesztését támogató pályázatban egyébként bemutatandó, hogy a beruházás

nyomán mennyivel nő a projektgazda ügyfeleinek a száma, azonban javasolt azt is megvizsgálni, hogy hogyan alakul a **térségbeli (települési, járási)** vállalkozásokkal, ügyfelekkel való kapcsolata.

További korlátot jelent, ha **ágazati szakpolitika** eleve meghatározza bizonyos fejlesztések adott területeken történő megvalósítását, mivel ilyenkor nem mindig vehető figyelembe területi kohéziós kritérium egy pályázatban. Erre lehet példa, hogy az egészségügyi alapellátás infrastrukturális fejlesztése az ágazati szakpolitikának megfelelően csak bizonyos kórházakban támogatható, ezt felülbíráló területi preferencia meghatározása nem lehetséges, illetve szükségtelen is, vagy ha egyes például gazdaságfejlesztési konstrukciók kimondottan a Szabad Vállalkozási Zónákban (SzVZ) (Lásd: 2. számú Melléklet 2. ábra) céloznak fejlesztéseket.

A pályázathoz **csatolandó mellékletek** körétől is függ a területi szempontok alkalmazhatósága. Például jogosultsági kritériumként értelemszerűen csak akkor lehet kötelezővé tenni külön területi kohéziós rész kialakítását egy megvalósíthatósági tanulmányban, ha a felhívás szerint kötelező a benyújtandó pályázat részeként megvalósíthatósági tanulmány készítése és mellékletként történő csatolása.

Az **alkalmazott eljárásrend** szintén befolyásolja a figyelembe vehető területi szempontok körét. Például a kiemelt projektek esetében – melyeket a Kormány egyedi döntéssel támogat – főlősleges plusz pontokat vagy nagyobb támogatási intenzitást jelentő kritériumokat számon kérni (pl.: adott területen megvalósuló fejlesztés előnyben részesítése), mivel ebben az eljárásrendben nincsen verseny a pályázatok között.

⁷ 272/2014. (XI. 5.) Korm. rendelet 29. § (2) bekezdésének a) pontja, valamint a 1303/2013/EU rendelet 110. cikk (2) bekezdésének a) pontja alapján.

7. Mellékletek

1. számú melléklet: Fogalomjegyzék

- **Alulhasznosított területek:** Olyan, többségében belterületen elhelyezkedő területek, melyeknek a jelenleginél jelentősen nagyobb kihasználtságuk is megvalósítható lenne. Tipikusan ilyenek pl.: a barnamezős területek (volt ipari vagy katonai területek, vagy honvédségi épületek). A jelentősen nagyobb kihasználtság növekedés nem járhat a beépítettség és a burkolt területek arányának növelésével. Alulhasznosított terület nem lehet belterületi zöldterület, termőterület és természetes terület.
- **Barnamező („brownfield”):** korábban használt, jelenleg használaton kívüli vagy alulhasznosított, elhagyott, leromlott fizikai állapotban lévő és jellemzően környezetszennyezéssel terhelt egykori iparterület, gazdasági terület, vasútterület, illetve felhagyott, használaton kívüli laktanyaterület. Főként a városi térségben található, ahol a hatékony újrahazsnosítás érdekében beavatkozásra van szükség.
- **Belterület:** a település közigazgatási területének a település történetileg kialakult, elsősorban összefüggő, beépített, ill. beépítésre szánt területeket tartalmazó kijelölt része (forrás: 1997. évi LXXVIII. tv).
- **Civil szervezet:** emberek önkéntes összefogása, a társadalom alapvető egységei, amelyek folyamatosan hozzájárulnak közös értékeink mindennapi megvalósulásához. Tevékenységük társadalmilag hasznos, közösségteremtő, közérdekű, illetve közhasznú.
- **Decentralizáció:** központosítás csökkentése, megszüntetése. A hatalom, a jogkör, a termelés megosztása több különálló egység között, döntés és a feladatellátás az alacsonyabb szinteken valósul meg. A Világbank a decentralizációt úgy határozza meg, mint olyan összetett jelenséget, „amelyben hatáskörök és/vagy erőforrások helyeződnek át a központi kormányzattól az alacsonyabb szinten lévő önkormányzatokhoz, ami a központi kormányzat hatásköreinek átutalásától – dekoncentráció – a teljes privatizációig terjedhet”
- **Elérhetőség:** Az elérhetőség fogalma a különböző célterületekre, tevékenységi helyekre való eljutás lehetőségét, időigényét, költségét, minőségét fejezi ki. Míg a földrajzi fekvésnek a megközelíthetőség szempontjából van nagy szerepe, és ennek a távolság az alapja, addig az elérhetőségben az időbeli tényező jut szerephez. A gyorsabb, kisebb költségű közlekedési lehetőségek megteremtik az esélyt új térségek telephelyként való választásának, a gazdasági aktivitás élénkülésének, a társadalmi jólét fejlődésének.
- **Életminőség:** Az életminőség az életszínvonalnál tágabb fogalom. (Az életszínvonal a társadalom tagjainak jóléti szintje, szükségleteinek kielégítettségi foka.) Az életszínvonal összetevőin kívül magába foglal az emberek közérzetét befolyásoló egyéb tényezőket is. Ilyen tényezők pl.:
  - a környezet kulturáltsága, esztétikája;
  - a környezetvédelem színvonala;
  - az emberi kapcsolatok kulturáltsága;
  - a szabadidő mértéke, s annak eltöltési lehetőségei;
  - a kívánt életforma kialakításának lehetősége.
- **Építmény:** építési tevékenységgel létrehozott, illetve késztermékként az építési helyszínre szállított, – rendeltetésére, szerkezeti megoldására, anyagára, készlettségi fokára és kiterjedésére tekintet nélkül – minden olyan helyhez kötött műszaki alkotás, amely a terepszint, a víz vagy az azok alatti talaj, illetve azok feletti légtér megváltoztatásával, beépítésével jön létre. Az építményhez tartoznak annak rendeltetésszerű és biztonságos használatához, működéskéhez, működtetéséhez szükséges alapvető műszaki és technológiai berendezések is (az építmény az épület és műtárgy gyűjtőfogalma) (forrás: 1997. évi LXXVIII. Törvény).
- **Épület:** jellemzően emberi tartózkodás céljára szolgáló építmény, amely szerkezeteivel részben vagy egészben teret, helyiséget vagy ezek együttesét zárja körül meghatározott rendeltetés vagy rendeltetésével összefüggő tevékenység, vagy rendszeres munkavégzés, ill. tárolás céljából (forrás: 1997. évi LXXVIII. tv).
- **Esélyegyenlőség:** Az esélyegyenlőség alapja a diszkriminációmentesség, azaz meghatározott tulajdonság miatt senkit nem érhet hátrány. Az esélyegyenlőség biztosítása a hátrányos helyzetben lévő személyeket/csoportokat érintő olyan pozitív intézkedéseket jelent, amelyek lehetővé teszik, hogy a hátrányos helyzetben lévők hátrányait csökkenteni vagy megszüntetni lehessen.
- **Fenntartható fejlődés:** az ember boldog és értelmes életvitelének előmozdítását és a közjó kiteljesítését célozza. Ám mindezt úgy, hogy a saját jólétét megteremtő generáció nem éli fel, nem meríti ki erőforrásait, hanem megfelelő mennyiségben és minőségben a következő generációk számára is megőrzi, bővíti azokat.
- **Fenntartható közlekedési formák:** olyan közlekedést jelent, amely nem veszélyezteti a lakosság egészségét és az ökoszisztémákat, továbbá a közlekedési igényeket úgy elégíti ki, hogy a megújuló erőforrásokat lassabb ütemben használja fel, mint az újratermelődésükhöz szükséges idő, a nem megújuló erőforrásokat pedig az azokat helyettesítő megújuló források előállításának üteménél lassabban használja fel. Ide tartoznak pl.: a közösségi közlekedés, az egyéni nem motorizált közlekedés (kerékpár, gyalogos közlekedés) és az alternatív közlekedési formák (falugondnok által szervezett közlekedés, telekocsi szolgálatok stb.).
- **Helyi építési szabályzat:** A helyi építési szabályzat a településszerkezeti tervvel összhangban megállapítja – a táj, az épített- és a természeti környezet, valamint a környezeti elemek védelmével kapcsolatos területhasználati korlátozásokkal, továbbá az egyes területek felhasználásával, az azokon való építés rendjével és intenzitásával kapcsolatos előírásokkal – a helyi építési követelményeket, jogokat és kötelezettségeket a település teljes közigazgatási területére. (forrás: 314/2012 (XI.8.) Korm. rendelet)
- **Horizontális politika:** Olyan szakpolitika, melynek szempontrendszerét és elveit az összes ágazati politika integrálja és érvényesíti. A területfejlesztési politika is horizontális szakpolitika, mert szemlélete megjelenik az egyes ágazati szakpolitikákban.

- **Infrastrukturális ellátottság:** A lakosság közüzemi és közlekedési infrastruktúrákhoz való hozzáférése. Az infrastruktúra típusától függően különböző mutatókkal lehet mérni, pl.: csatornázottság, burkolt belterületi utak aránya stb.
- **Integrált településfejlesztési stratégia:** Az Integrált Településfejlesztési Stratégia (ITS) középtávra határozza meg egy város fejlesztésének főbb irányait és konkrét lépéseit az önkormányzat által jóváhagyott hosszú távú településfejlesztési koncepció alapján. Eszerint az ITS-ben rögzített városfejlesztési elképzelések elemei illeszkednek a településfejlesztési koncepcióban rögzített hosszú távú célokhoz, és a kijelölt fejlesztési irányokhoz.
- **Integrált városfejlesztési stratégia:** Az integrált városfejlesztési stratégia egy fejlesztési szemléletű középtávú (7-8 évre szóló) dokumentum, amelynek célja a területi alapú, területi szemléletű tervezés megszilárdítása a városokban, a városrészeire vonatkozó célok meghatározása, és azok középtávú megvalósítása. A 314/2012. (XI. 8.) Korm. rend. alapján az Integrált Városfejlesztési Stratégiákat felváltja az Integrált Településfejlesztési Stratégiák (megváltozott tartalmi követelményrendszerrel).
- **Kedvezményezett járások:** Hazánkban jelenleg 198 járás található. A kedvezményezett járások besorolásáról a 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet rendelkezik, a kedvezményezett járások listáját a rendelet 3. melléklete tartalmazza. A rendelet alapján a területfejlesztési szempontból kedvezményezett járás alatt a területi fejlettségi besorolás alapján kedvezőtlenebb helyzetben lévő járásokat kell érteni. A járások területi fejlettség alapján történő besorolása társadalmi és demográfiai, lakás és életkörülmények, helyi gazdaság és munkaerő-piaci, valamint infrastruktúra és környezeti mutatókból (négy mutatócsoport) képzett komplex mutató alapján lett meghatározva. Ez alapján a kedvezményezett járások egy olyan gyűjtőfogalom, melynek hat csoportja különíthető el:
  - a) **Kedvezményezett járásnak** kell minősíteni azokat a járásokat, amelyeknek a komplex mutatója kisebb, mint az összes járás komplex mutatójának átlaga. E kategóriába tartozó járások száma: 108.
FONTOS: Mivel a 108 Kedvezményezett járásnak része az 55 Fejlesztendő járás; a Fejlesztendő járásba, Komplex programmal fejlesztendő járásba nem tartozó, kizárólag kedvezményezett járások száma **53** db.
  - b) A kedvezményezett járásokon belül azokat a legalacsonyabb komplex mutatóval rendelkező járásokat, amelyekben az ország lakónépességének 15%-a él, **fejlesztendő járásnak** kell minősíteni. E kategóriába tartozó járások száma: 55.
FONTOS: Mivel az 55 Fejlesztendő járás része a 36 komplex programmal fejlesztendő járás csoportja, a komplex programmal nem érintett, kizárólag fejlesztendő járások száma **19** db.
  - c) **Komplex programmal fejlesztendő járások:** a legalacsonyabb komplex mutatóval rendelkező legkedvezőtlenebb helyzetű járások – amelyekben az ország lakónépességének 10%-a él – támogatására speciális eszközrendszert kell alkalmazni. E kategóriába tartozó járások száma: **36** db.
  - d) Azokban a régiókban, ahol a kedvezményezett járások lakónépessége nem éri el a régió lakónépességének 30%-át, a régió belüli kohézió erősítése érdekében terü-

letfejlesztési konzultációs fórumok **regionális szempontból kedvezményezett járásokat** jelölhetnek ki.

- e) **Természeti vagy civilizációs katasztrófával sújtott kedvezményezett térségek,** azok ahol a lakosság élet- és vagyónbiztonságát, alapvető ellátását, a terület megközelíthetőségét, a mezőgazdasági vagy ipari termelést, és ezen tényezők együttesét súlyosan veszélyezteti, azokat tartósan ellehetetlenítő állapot alakult ki. Ez jelenleg egyetlen járás: a Devecseri járás.
  - f) Az a település, amely a rendelet hatálybalépését megelőzően kedvezményezett járáshoz tartozott, de területileg már nem szerepel a 3. mellékletben, a fejlesztési célú támogatásokhoz való hozzáférés tekintetében 2016. január 1-ig átmenetileg kedvezményezettnek minősült. Az átmenetileg kedvezményezett települések listáját a rendelet 4. melléklete tartalmazza.
- **Klaszter:** kölcsönösen együttműködő cégek gazdasági hálózata, szakosodott beszállítók, szolgáltatók, kapcsolódó iparágak cégeinek és velük kapcsolatban álló intézmények (egyetemek, állami szervezetek, ügynökségek, szakmai egyesületek, kereskedelmi szövetségek) földrajzi koncentrációja, melyeket egy adott témában/területen hasonlóságaik és egymást kiegészítő jellemzőik kapcsolnak össze.
  - **Kultúrtáj:** különleges táji értékekkel rendelkező tájak. Jellemzője az egyedi és értékes természeti környezet, az ahhoz igazodva kialakult, abba harmonikusan illeszkedő gazdálkodási és településrendszer, valamint a tájformáló, tájképi értékű településkép és kulturális értékek együttese. Ilyen harmonikus és egyedi tájegység például Tokaj-Hegyalja, Pannonhalma, az Őrség, a Fertő-tó környéke, a Hortobágy, Bugac, a Villányi borvidék vagy az Ormánság. Az idegenforgalom szempontjából is komoly vonzerőt jelentenek ezek a térségek. (lásd: OFTK 3.1.6.2. fejezet)
  - **I. Nemzeti Fejlesztési Terv (2004-2006):** az Európai Unió tagállam kormánya által a társadalmi-gazdasági partnerek bevonásával készített középtávú fejlesztési keretdokumentuma, amely tartalmazza az adott ország társadalmi-gazdasági helyzetének elemzését a közösségi célkitűzések tükrében, az erre alapuló prioritásokat, a fejlesztési stratégiát, a főbb beavatkozások irányait, azok konkrét céljait, valamint a hozzájuk kapcsolódó pénzügyi előirányzatokat. Ez képezi a közösségi támogatási keret terv alapját.
  - **II. Nemzeti Fejlesztési Terv – Új Magyarország Fejlesztési Terv (2007-2010):** legfontosabb célja a foglalkoztatás bővítése és a tartós növekedés feltételeinek megteremtése. Ennek érdekében hat kiemelt területen indít el összehangolt állami és uniós fejlesztéseket: a gazdaságban, a közlekedésben, a társadalom megújulása érdekében, a környezet és az energetika területén, a területfejlesztésben és az államreform feladataival összefüggésben.
  - **Rendszeres utazási és szállítási szükségletek:** A lakosság életvitelszerű tevékenységei során felmerülő utazási szükséglet. Ilyen életvitelszerű tevékenységek lehetnek: munkába járás (ingázás és munkahelyi kiküldetések), közszolgáltatások igénybe vétele (oktatás, egészségügy, szociális intézmények), közüzemi és közigazgatási ügyintézés, kulturális és szabadidős szükségletek kielégítése (üdüléshez kapcsolódó utazással).

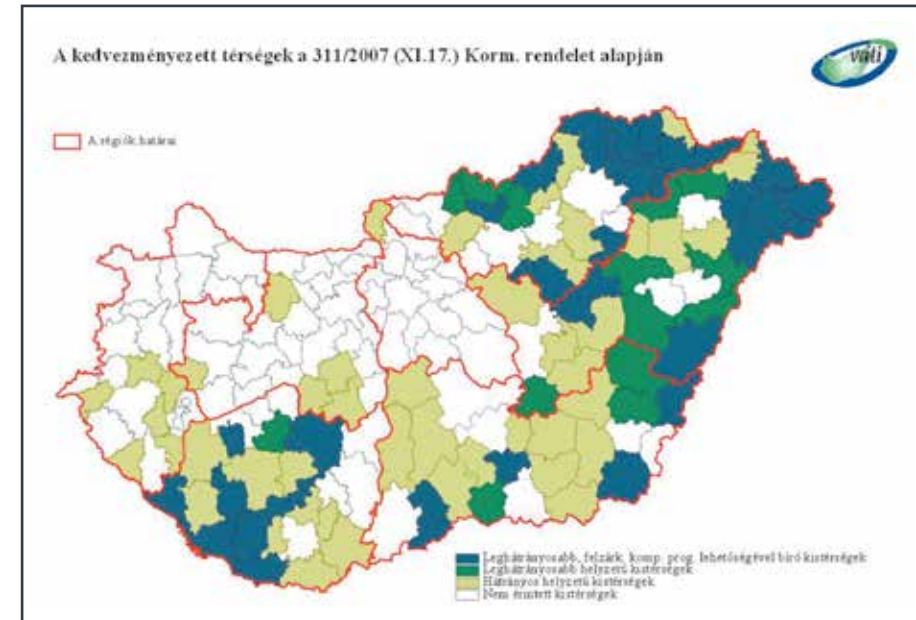

- **Szabad Vállalkozási Zóna (SzVZ):** A 27/2013. (II. 12.) Korm. rendelet a szabad vállalkozási zónák létrehozásának és működésének, valamint a kedvezmények igénybevételének szabályairól alapján a Kormány a korábbi besorolás szerinti leghátrányosabb helyzetű térségekben található településeket szabad vállalkozási zónává nyilvánította. A szabad vállalkozási zónává történő kijelölés 5 évre szól. A foglalkoztatás-bővítés, az új munkahelyek teremtésének ösztönzésére fejlesztési források igénybevételére jogosultak az ezen térségekben, településeken bejegyzett és működő vállalkozások.
- **Településrendezési eszközök:** településszerkezeti terv, helyi építési szabályzat, utóbbi melléklete a szabályozási terv. (forrás: 314/2012 (XI.8.) Korm. rend.)
- **Településszerkezeti terv:** A településszerkezeti tervben kell megállapítani a táj, az épített és a természeti környezet alakításának és védelmének területfelhasználással összefüggő módját, valamint ki kell jelölni a település fejlesztésének területi irányait. A településszerkezeti tervben meg kell határozni a település egyes területrészeinek területfelhasználását, a település működéséhez szükséges műszaki infrastruktúra elemeknek a település szerkezetét meghatározó térbeli kialakítását és elrendezését (forrás: 314/2012 (XI.8.) Korm. rend.)
- **Szabályozási terv:** A helyi építési szabályzat melléklete, a településszerkezeti tervvel összhangban készül, tartalmazza legalább az építési övezetek és övezetek lehatárolását és jelét, továbbá a más jogszabály által elrendelt védelemmel és korlátozással érintett területeket. (forrás: 314/2012 (XI.8.) Korm. rend.)
- **Szubszidiaritás:** A szubszidiaritás elvének megfelelően azokon a területeken, amelyek nem tartoznak a tagállam kizárólagos hatáskörébe, az Unió csak akkor és annyiban jár el, amikor és amennyiben a tervezett intézkedés céljait a tagállamok sem központi, sem regionális vagy helyi szinten nem tudják kielégítően megvalósítani, így azok a tervezett intézkedés terjedelme vagy hatása miatt az Unió szintjén jobban megvalósíthatók.
- **Természetközeli területek:** a Természetvédelmi Törvény szerinti természeti területek, valamint erdő, fásítás, vízfelület, nádas, gyümölcsös, szőlő, faszor, gyepek, rét, legelő, belterületi zöldfelület.
- **Területfejlesztési koncepció:** az ország, illetve egy térség átfogó távlati fejlesztését megalapozó és befolyásoló tervdokumentum, ami meghatározza a térség hosszú távú, átfogó fejlesztési céljait, továbbá a fejlesztési programok kidolgozásához szükséges irányelveket, információkat biztosít az ágazati és a kapcsolódó területi tervezés és a területfejlesztés szereplői számára; (forrás: 1996. évi XXI. Törvény)
- **Területfejlesztési program:** középtávra szóló területi terv, amelynek stratégiai programrészében kerülnek meghatározásra a specifikus és területi célok, a horizontális célok, a prioritások, illetve az operatív programrészében kerülnek meghatározásra az intézkedések (a stratégiai programrészben meghatározott prioritások alapján). (forrás: 218/2009 (X.6) Korm. rend.)
- **Területfelhasználás:** a település igazgatási területének a jellemző rendeltetés szerint megkülönböztetett területe, amely a jellemző vagy kijelölt településfunkciónak biztosít területet.
- **Területi hatásterület:** A területfejlesztési célok szempontjából kiemelkedően fontos, hogy hatások milyen területen, milyen térségi szinten mutatkoznak meg. Ennek vizsgálatához szükséges az azonosítható hatáselemek földrajzi lokalizációjának meghatározása. Mindez a fejlesztési elem térbeli megjelenésének (pl. ipari park területe), a közvetlen kedvezményezettek (a támogatás címzettje) és közvetett kedvezményezettek (mindazok, akik a hatások révén jelentős előnyre tesznek szert a fejlesztésből), stb. körének térbeli lokalizációjával valósítható meg. Ez a gyakorlatban történhet egy létesítményt igénybevevőinek lakó, ill. telephelyének azonosításával, új foglalkoztatottak lakóhelyének azonosításával (ellátói vonzaskörzet, munkaerő vonzaskörzet), kooperációs partnerek (pl. alvállalkozói, beszállítói hálózat tagjainak) elhelyezkedésének megállapításával. Állami intézmények esetében rendszerint az illetékességi terület jelöli ki a térségi hatókört (pl. megyei kórház, helyi vagy körzeti jelentőségű általános iskola).
- **Területi hatásvizsgálat:** Egy jelentős projekt vagy egy program helyi és térségi hatásainak feltárása. Ez történhet előzetesen a beavatkozást megelőzően vagy utólagosan. Területi hatás szempontjából a projekt jelentőségét az alábbi paraméterekkel lehet meghatározni: finanszírozásának volumenével (ez a leggyakrabban használt paraméter, az útmutató is ezt használja); a foglalkoztatottak számával (a kivitelezése vagy az eredményeinek üzemeltetése során foglalkoztatottak száma); a projekt keretében történt építés során megvalósult anyagmozgatás volumenével; a projekt keretében történő szolgáltatások, képzések célcsoportjának nagyságával.
- **Területi különbségek:** Települések vagy térségek gazdasági, társadalmi vagy környezeti állapotában, folyamataiban megmutatózó különbségek. A területpolitika a területi különbségeket gazdasági, társadalmi vagy környezeti állapot vagy folyamatok mérésére alkalmas statisztikai mutatókkal határozza meg (pl. eltérés a térségek GDP-je, lakosaik képzettségi mutatói között, településeik csatornázottsága között).
- **Térhasználati elvek:** A térhasználati elvek szabályozzák a társadalom és a gazdaság által létrehozott műszaki-fizikai építmények (pl. utak, épületek, művelt területek) helykiválasztását, a területi adminisztráció szervezését (pl. közigazgatási egységek határai, szabályozások illetékességi területe), valamint a gazdaság és a társadalom rendszeres területi mozgásait (utazás, szállítás) és egy térség társadalmának és gazdaságának az adott térség erőforrásaihoz és értékeihez való viszonyulását (hasznosítás, védelem).
- **Térségi gazdasági aktivitás:** Egy térség gazdasági aktivitása magában foglalja az adott térség gazdasági szereplőinek termelékenységét, a közöttük meglévő piaci, termelési kapcsolatok és marketing együttműködések sűrűségét, valamint az általuk előállított termékek globális piacképességét.
- **Új Széchenyi Terv 2011-2013:** Az akciótervekben található pályázatok és kiemelt projektek igazodnak az Új Széchenyi Terv (ÚSZT) hét kitörési pontjához (egészségipar, zöldgazdaság-fejlesztés, otthonteremtés, vállalkozásfejlesztés, közlekedésfejlesztés, tudomány-innováció és foglalkoztatás) amelyek biztosítják a foglalkoztatás bővítését, a gazdasági növekedés feltételeinek megteremtését, és hazánk versenyképességének javítását.

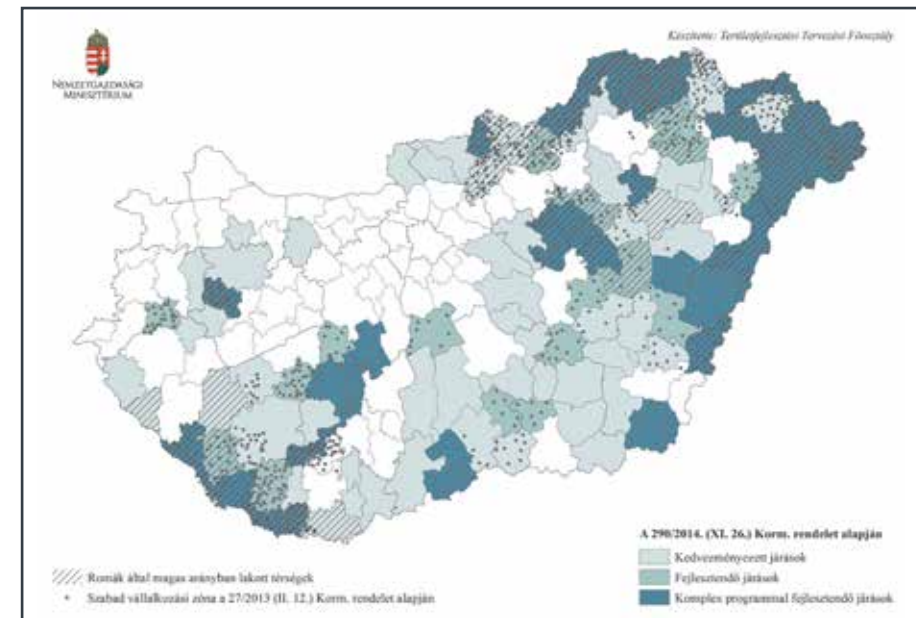

- **Zöldmező („greenfield”):** azokat az ipari területeket jelenti, ahol korábban nem folytattak ipari termelést, általában korábban mezőgazdasági művelés alatt álló, mezőgazdaságból kivont területek. A földtörvény alapján egy zöldmezős beruházás a föld végleges kivonása a művelés alól. Az erre vonatkozó irányelvek szerint lehetőleg a gyengébb termőképességű területeket kell így hasznosítani, illetve, hogy az igénybevétel a szükséges legkisebb mértékre korlátozódjék. A kivonás engedélyköteles, az engedélyt a földhivatalok adják ki, s utána földvédelmi járulékot kell fizetni. A zöldmezős beruházás haszna, hogy a legtöbb újonnan foglalkoztatott a hazai átlagnál valamivel jobban fizetett munkához juthat (különösen az ipari parkokban), a beruházó nyereségre tehet szert, az önkormányzat adóbevételekhez juthat.

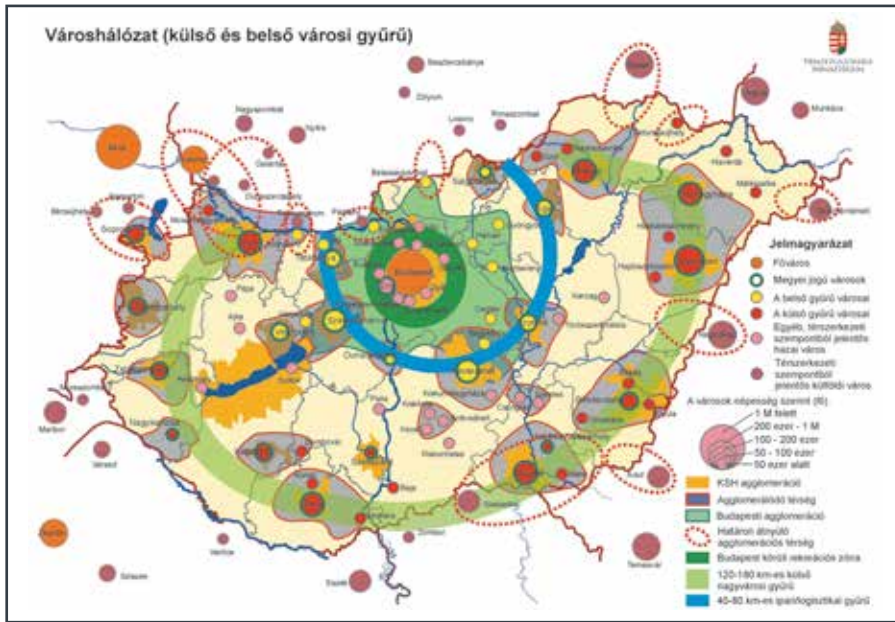
2. számú melléklet: Térképek

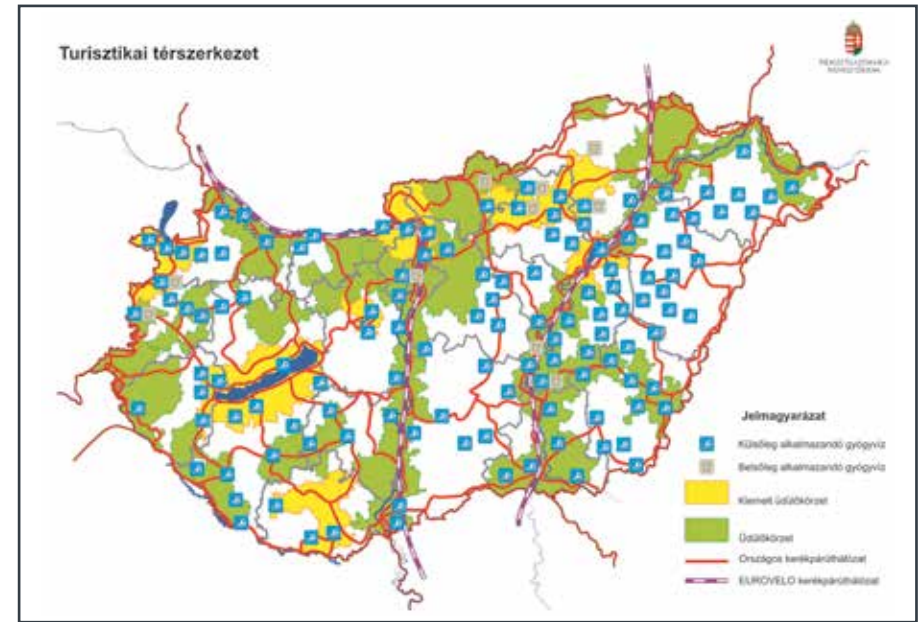
1. ábra: A kedvezményezett térségek a 311/2007 (XI.17.) Korm. rendelet alapján

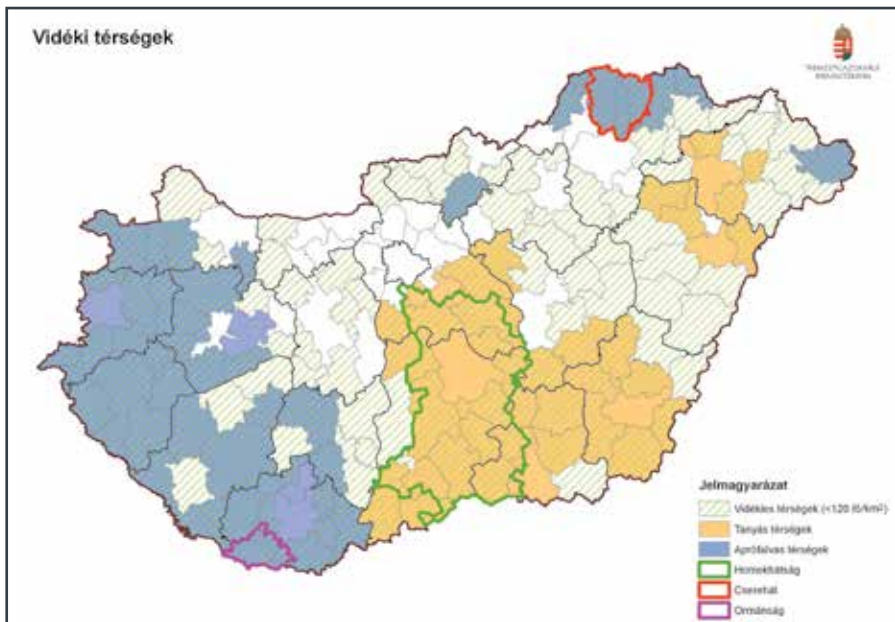
2. ábra: Területfejlesztési szempontból speciálisan kezelt térségek (kedvezményezett járások, szabad vállalkozási zónák, romák által magas arányban lakott térségek) a Kedvezményezett térségek besorolását megújító 290/2014 (XI.26.) kormányrendelet szerinti új besorolás alapján

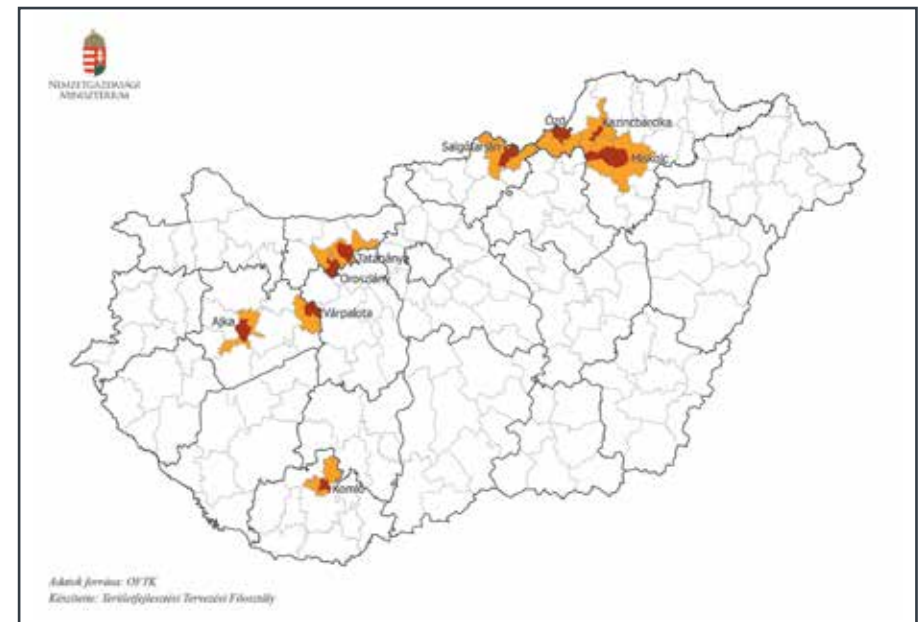
3. ábra: Városhálózat (forrás: OFTK)

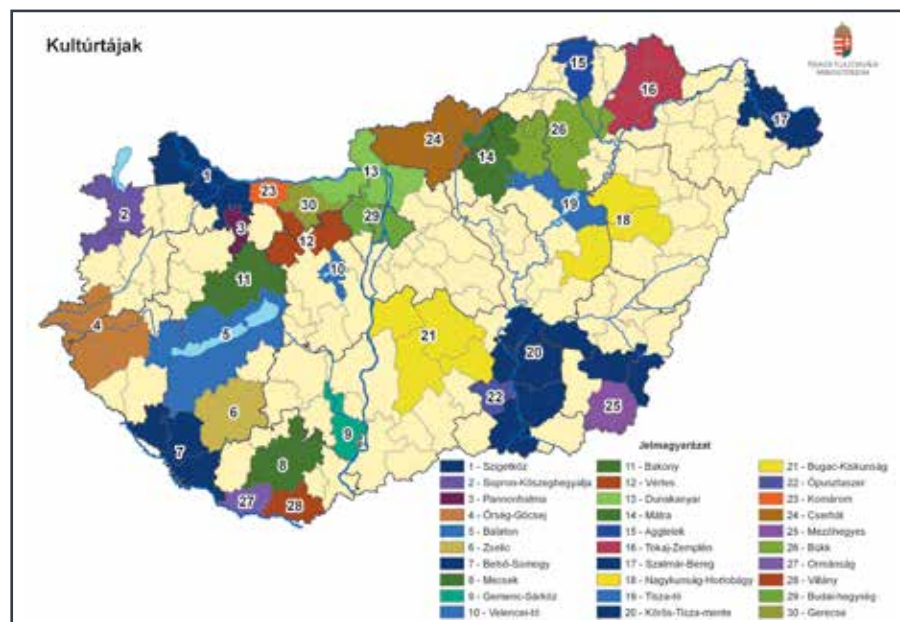
5. ábra: Turisztikai térszerkezet (forrás: OFTK)

4. ábra: Vidéki térségek (forrás: OFTK)

6. ábra: Ipari válságtérségek (forrás: OFTK)

7. ábra: Kultúrtájak (forrás: OFTK)

Felhasznált irodalom:

"Egységes szerkezetbe foglalt területi kohéziós útmutató" (NFGM, VÁTI 2009);

"Kézikönyv a területi kohézióról - Területi megközelítés alkalmazása a közsféra által támogatott fejlesztésekben" (NFGM, VÁTI 2009).

Területi kohéziós útmutatónk megjelentetésével célunk az, hogy ráirányítsuk a figyelmet a területi kohézió fokozatos megvalósítására irányuló hazai és EU-s törekvésekre, hiszen mind hazai, mind EU-s szinten kiemelt jelentőségű célja ez a gazdaságfejlesztéssel, vagy a szociális kérdésekkel foglalkozó szakpolitikáknak, a szabályozásnak és a fejlesztéspolitikának. A területi kohézió fogalma meglehetősen összetett, és a fejlesztéspolitikában tapasztalható értelmezésműködési problémák eloszlata elengedhetetlen. Mindezek végett célunk segítséget nyújtani a térségi tervezéssel és a fejlesztések előkészítésével, megvalósításával foglalkozó szakemberek számára abban, hogy a gyakorlatban a programtervezés és –végrehajtás, illetve a projektfejlesztés során miképpen lehet a területi kohézió szempontját is beemlíteni az elérendő célok közé és így miképpen lehetséges hozzájárulni a kohéziós célok eléréséhez. Kiadványunkkal szólni kívánunk a hazai, vagy EU-s forrásból tervezett ágazati és térségi programok tervezőihez és végrehajtóihoz, közreműködőihez és persze a forrásokért versengő potenciális projektgazdákhoz is.

Az Útmutatóban bemutatjuk a területi kohézió fejlődését hazai és EU-s vonatkozásban, és a korábbi tervezési ciklusokban a területi szempontok érvényesülése érdekében tett erőfeszítéseket. Megmutatjuk, hogy miért az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió (OFTK) és a Partnerségi Megállapodás a területi kohézió hazai érvényesítésének két legfontosabb dokumentuma és részletesen ismertetjük a területi kohézió főbb területeit. Kiadványunk egyik legfontosabb tartalmi eleme a területi kohézió érvényesítésének gyakorlati szemléltetésére fókuszál, melyben beavatkozási pontokat azonosítunk a legfőbb fejlesztési célterületek esetében. Mindezek mellett a kiadvány betekintést nyújt a területi kohézió alkalmazásának körlátaiba, és a területi kohézió követelményrendszerébe, továbbá egy fogalomgyűjtemény és egy térképmelléklet is megtalálható benne.

A Területi kohéziós útmutató online verziója letölthető <http://regionálispolitika.kormany.hu/disszeminaciok> honlapról, ahol számos további információ érhető el a regionális politikában zajló legfontosabb hazai, uniós és nemzetközi folyamatokról, továbbá a honlap szakmai anyagok széles tárházát sorakoztatja fel a kohéziós politika, az Európai Területi Együttműködések, illetve a területi kohézió terén.

Bízunk benne, hogy a kiadványunk hozzásegíti a fejlesztéspolitika minden érintettjét, szereplőjét a minél sikeresebb pályázatok benyújtásához, elnyeréséhez és sikeres megvalósításához, hozzájárulva így országunk és térségeink gyarapodásához, illetve a területi kohézió mérhető fejlődéséhez is.

